

תשורה

משמחת הנישואין של
החתן התמים ניסן שי'
והכלה מרת חי' מושקא שתחי'
מאסקאוויץ

יום הבהיר כ' כסלו, חג הגאולה, ה'תשע"ג

מאתיים שנה להסתלקות כ"ק ארמו"ר הזקן

לונדון, אנגלי'

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו החתן התמים ניסן שיחי' עב"ג הכלה מרת חי' מושקא תחי' למז"ט, ביום השלישי בשבת, יום שהוכפל בו כי טוב, יום הבהיר, חג הגאולה, כ' לחודש כסלו, ה'תשע"ג. התודה והברכה מובעת בזה לידידינו ומכירנו, אשר הואילו לשמוח אתנו יחדיו ביום שמחת לבבנו, ולברך את צאצאינו שיחיו בברכת מז"ט וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בשמחה ובטוב לבב הננו בזה לכבד את כל הנוטלים חלק בשמחת לבבנו מקרוב ומרחוק, בתשורה המצורפת בזה - כפי שהונהג לאחרונה, ובפשטות מיוסד ע"ז שבחתונת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו חולקה תשורה לכל המשתתפים וכידוע - אשר סגולה יהי' לכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר, בתוככי ידידינו אנ"ש ה' עליהם יחיו וכל מחבבי תורה יחיו.

התשורה כוללת מכתבי ברכה מכ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע ומכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כתבי-יד קודש, פרקים מתולדות כ"ק אדמו"ר הזקן, פרקים מתולדות הרה"ח ר' ניסן נעמאנאו ע"ה, פרקים מתולדות הרה"ח ר' שלום דובער גורדון, תמונות שונות, ועוד ועוד.

תודתינו נתונה לכל אלו מבני המשפחה אשר פתחו אוצרותיהם ונתנו את החומר ע"מ לזכות בהם את הרבים, וגם להר' מנחם מענדל הכט על עזרתו הרבה בעריכת וסידור התשורה, ולהר' מנחם שכטר על עזרתו הרבה בהגהת התשורה.

הא-ל הטוב, הוא יתברך יברך את כבודו ואת אנשי ביתו יחיו בתוך כלל ישראל בברכות מאליפות מנפש ועד בשר. ויה"ר - כדברי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ('התועודיות' תש"נ ח"א עמ' 135) - "שההשתתפות בשמחת חתן וכלה תמהר עוד יותר את השתתפותם של כאו"א מישראל וכלל ישראל בהשמחה העיקרית בגאולה

האמיתית והשלימה, שהיא נקראת בשם 'חתונה', כי תוכנה הוא ענין החתונה -
נישואין בין הקב"ה וכנסת ישראל", ונזכה להתגלות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו תיכף
ומי"ד ממ"ש.

מוקיריהם ומכבדיהם

הורי הכלה

מנחם מענדל ורחל גורדון

הורי החתן

מנחם מענדל וחנה מאסקאוויץ

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי מושקא מאסקאוויץ

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איכטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ביה, עשי"ת פ' תש"י, פורים קטן, ה'תשע"א
ברוקלין, נ.י.

הלמידי ישיבה גדולה - ליובאוויטש
לונדון ה' עליהם יחיו

שלום וברכה
דו"ח
המכ"ו/נתקבל, ותי"ח.

ובעמדנו ביום פורים קטן - הזמן גרמא להזכיר את עצמו וכן את כל אלה הנמצאים בסביבתו אודות המאמר דא"ת שנאמר "בסיד פ' תשא פורים קטן, פ"ז, מאסקווא" בביהכ"ט ליובאוויטש במוסקווא ברוב עם ובפרסום גדול (וגם לאחרי זה) עיי' כ"ק מ"ו"ח אדמו"ר.

דייה וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות -

ונקודות אחדות משובנו, אשר, ע"פ ביאור חז"ל בכתוב זה, דוקא בימי הגלות (י"מדי ופרס בימי אחשורוש) וגזירות מן - קבלו היהודים, עליהם ועל זרעם, את אשר החלו לעשות - קבלת התורה ומצותי בעת מתן תורה, מצב של חירות אמיתית ושלמה,

ובטלו כל הגזירות לגמרי, ואדרבא ונהפוך הוא, וליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר,

ויקר ביטול הגזירה הי' עיי' - בלשון הכתוב: מפני עוללים ויונקים יסדת עוד, אין עוד אלא תורה, חינוך שיסודו תורתנו הקדושה, המתחיל עוד בגיל עולל ויונק, והוא המביא וגורם

להשבת אויב (השונא בגלוי) ומתנקם (השונא בנסתר),

כמו שהי' בימים ההם בזמן הזה, אשר מרדכי היהודי וכל עם מרדכי - עמן כולם צדיקים - לא יכרע ולא ישתחוה בכל עיני יהדות, ועמדו במסירת נפש בכל זה, ומפני עוללים ויונקים יסדו עוד.

תורה (לי הוראה) היא נצחית בכל זמן ובכל מקום, ובמכל שכן וק"ו

באם במצב הוא קבלו עליהם, מנער ועד זקן טף ונשים, את כל האמור וקיימו בפועל,

על אחת כמה וכמה עתה, כאשר בחסד השם עלינו, לימוד התורה וקיום מצותי יכול להיות מתוך מנוחה ושמחה וטוב לבב,

על כל אחד ואחת לעשות בהפצת התורה ומצותי - בנוגע לעצמו ובנוגע לכאו"א שיכול ל"חנכו" בעניני יהדות על טהרת הקודש ומתוך אהבת ישראל ועד - לאחדות ישראל, וכלי המגלה: ישנו עם אחד (אף שבגשמיות הוא) מפורד ומפורד בין העמים,

ובודאי תקיים הבקשה (הנבטחה) דכל היהודים במתחלת כל שבוע ושבוע: ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר - כן תהי' לנו,

וכל זה ימחר ויחיש קיום היעוד, אשר ישא השם את ראש בניי, כי יהי' נצב בעדת א-ל, ויהי' לנו לאור עולם ושמחת עולם על ראשם.

ברכה
מנחם מענדל שניאורסאהן

מכתב כללי-פרטי לתלמידי ישיבה גדולה - ליובאוויטש, לונדון.

תשורה משמחת נישואין של ניסן וח' מושקא מאסקאוויץ

עשי'ק פי תשא, פורים: וייל עייד הרמד, ששיעור היומי שלו בהפרשה - מחליל בכריתת ברית, וכולל כל המועדים - מתאים למרז' (ראה במכתב) שבפורים קבלו מה שהחלו במי"ח, ושפורים לא יהי בטל משאיכ כל המועדים (מדרש משלי ט. ושי"ב). פי תשא: אייל הקביה (למשה) חילך כוי בכל שנה ושנה שקוראין אותה (פי תשא) לפני כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך (תחומא עה"פ ג). פורים קטן: כן נקרא בסידור אדה"י (לפני למנוצה... ובא לציון), ולפניו למעלה (שמצאתי) במהרייל ריש הלי פורים - יומי נט והצלה (ביי טאויח סויס תרצ"ז) וי"א שהם ימי משתה ושמחה (ביי שם. דרכי משה ממוגלים ומהרייל). ובחמד משה שם סק"א שאם אמר ועל הנסים בייד אדיר אין מחזירין אותו שהרי מדינא הוי ראוה לעשות באדיר כוי: ולא שמטמך גאולה לגאולה עדיף, אייכ הוה מעין המאורע. ולהעיר מירושלמי מגילה פי"א ה"ה (ה"יז) אותה שנה היתה מעוברת. וראה שו"ת חת"ס חאויח סק"א. יערות דבש חי"ב דרשה ב. נימוקי או"ח (להרהיץ וכו' ממונקאטש) לסי' תרצ"ז. ואכ"מ. הזמן גרמא: עי"פ מרז'ין מרז'ין את האדם קודם המעשה וחוזרין ומרז'ין אותו בשעת מעשה - פרש"י יתרו יט, כד. מכילתא שם. את עצמו וכן... בסביבתו: עי"פ מצות ואהבת לרעך כמוך. ולהעיר מאו"ח לההי"מ סתמי"א (ק"ב, ג ואילך - הוצאת קה"ת). המאמר דאי"ח: נדפס ב"התמ"ס חוברת ז (לה, ב (שלו, ב) ואילך). פורים תשי"א (סתי"מ תשי"א ע"י 180 ואילך). סתי"מ תרפ"ז (ע"י קי ואילך). ב"ש"ד. מאכ"מ: כותרת המאמר ב"התמ"ס שם. בביהכ"ס. גדול: ראה: אגרת כ"ק מו"ח אדמו"ר, א' כסלו תרצ"ז - נדפסה בסתי"מ תשי"א ע"י 215. תרפ"ז בהוספות ע"י רפג-ד. ובשלימותה באגרות קודש שלו ח"ד ע"י טז ואילך. מכתב אחד הרבני"ם - "התמ"ס שם (ע"ב, שנו, ב) ואילך". סתי"מ תשי"א ע"י 195 ואילך. הרפ"ז שם ע"י רפח ואילך. וקבל... לעשות: אסתר ט, כג. ביאור חז"ל: שבת פ"ח, א. הגלות (זמדי) ופרס: ולפעמים נחשבים לשנים (וכן אדם וישמעאל), ראה מפרשים לדניאל (ב,לט ואילך). לייח הארז"ל פי תשא. דמי ופרס: כן הוא בכ"מ, ובכ"מ יפרס ומדי"י. ובכמה מקומות נחשבים לגלות אחת (ולפעמים עי"ש מדי לבד (בי"ר פמ"ד, יז), או פרס לבד (ע"ז ט, א)). וי"ל הטעם כי מדי קדמה בזמן ופרס - בתוקף (דניאל יא א-ב). וועד. ולכן (במגי"א עצמה) "שרי פרס ומדי" (א, יד), "דברי הימים ל'מלכי מדי ופרס (שם י"א). קבלו: דרש: אסתר שם, כד. מצב של חירות אמתית ושלמה: ראה חז"ל ק"ג, סעי"ב ואילך. יערות נד, א. שמו"ר פרשתנו מ, ד. וראה אבות פי"ו מ"ב. ובהפוך הוא: אסתר שם, א. ליהודים. ויקר: שם ח, טז. עיקר ביטול הגזירה ה' עי"י כוי: ראה אסתי"ר פי"ט, ד. ילי"ש אסתר רמז תתרנז בסופו. רמז תתרנ"ב. בלשון הכתוב: תהלים ח"ג, א'ין עוז אלא תורה: ראה ויק"ר פלי"א, ה. ילי"ש בשלח רמז רמז. שש"ר פי"ב, ג (כ). מדרש תהלים עה"פ. ועייגי"כ דבחים קטז, סע"א. - ומשי"כ בקהלת יקוב מע' עוז לא מצינו בדרז"ל כוי, צע"י. בגיל ערול ויונק: ראה מפרשים באשרי יולדת (אבות פי"ב, מ"ט). לקוי"ש חכ"א ע"י 343 ה' 40 ובשו"ת שם. מרדכי... עם מרדכי: ה' העיר מפע"י שער הפרים פי"ו, ב"ר מרדכי היהודי ג'י ישראל עם הכולל. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע"י פכ.צט. מרדכי היהודי... לא יכרע ולא ישתחו: אסתר ג, ג. עם מרדכי: ל' הכתוב - שם, ו. וראה לקוי"ש ע"י 208 ואילך. עמך כול"ם צ"ד ק"מ: ישעי"י ס, כא. ועמדובמספרת נפש בכל זה: ראה תו"א מגי"א צ, א. שהם מסרו עצמם למה כל השנה כולה ולא עלה עלה להם מחשבת חוץ ח"ו. שערי אורה ד"ה וקבל היהודים פי"ח (צ, ב). ובתו"א שם (בהוספות) קכ, ד: כמעט מן שנה. אוה"ת מגי"א ע"י בישנז ואילך. סתי"מ עטרית ע"י טט. וראה ד"ה תשליח. התורה... היא נצחית: תניא רפי"ז. ובכ"מ. היא נצחית: במיוחד בנוגע לפורים - ראה רמב"ם סוף ה' מגילה. פירוש הבעש"ט בלשון המשנה (מגילה רפ"ב) "הקורא את המגילה למפרע לא יצא" - כשי"ט (הוצאת קה"ת) הוספות ס' עח. ושי"ב. ל' הוראה: ח"ג נג, ב. מנער ועד זקן ט' ונשים: ל' הכתוב - אסתר ג, יג. כל אחד ואחת: כי גם הן היו באותו הנס (מגילה ד, א). ומתוך אהבת ישראל: השי"ן במיוחד לפורים, שהוא מטעמי מצות מלחוח מנות - ראה מנות הלוי לרי"ש אלקבץ עה"פ אסתר ט, כז. כ ואילך. של"ה חלק תושבי"כ פי תצוה (שכ"ט, ב). וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע"י רסז ואילך. אהבת ישראל ועד - לאחדות ישראל: ראה קובנטס אהבת ישראל. סתי"מ תה"ל ע"י ד-ח. שיחח ליל שמח"ת הי"תשי"ג. ובל' המגילה: ג, ח. בהחלל כל שבוע: בהבדלת מוצאי שייק. ישא השם את ראש בני"י. תחומא פרשתנו ט. יק"י נבב בעדת אל: עי"פ תהלים פ"ב, א. ויהי לנו לאור עולם: ישעי"י ס, יט-כ. ושמחת עולם על ראש: ש' לה, י, כ"א, יג.

מאסקאוויץ-שיקאגא

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

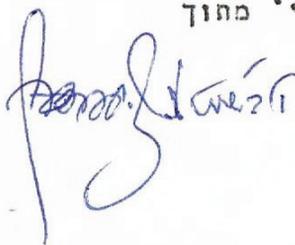
ב ה, כ"ד אדר תשכ"א
ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' אפרים שי'

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר נולד
להם בן למזל טוב,

הנה יה"ר מהשי"ת שיכניסוהו
לבריתו של אברהם אבינו, וכשם שיכניסוהו
לברית כן יכניסוהו לחורה ולחופה ולמעשים
טובים, ויגדלו ביתד עם זוג' תי' מחוך
הרחבה.

בברכת מזל טוב וזאת

מכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לר' אפרים שיחי' מאסקאוויץ (סב החתן)
לרגל הולדת אבי החתן, מנחם מענדל שיחי' מאסקאוויץ.

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחיי מושקא מאסקאוויץ

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N.Y. 11213

M. M. Moscovitz
2646 W. Farwell Avenue
Chicago, Ill. 60645

מאסקאוויץ- נעמענאוור- שיקווג

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
לויכאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בייה, יי"א סינן תשמ"ה
ברוקלין, נ. י.

האברך הווי"ח אי"יא נו"י וכו'
מוה' מנחם מענדל שי'
וב"ג תי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם
ליום י"ד תמוז הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב מזל
טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת
החסידות.

בברכת מזל טוב
מזל טוב

מכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו להורי החתן, מנחם
מענדל וזוגתו חנה שיחיו מאסקאוויץ לרגל חתונתם.

מחנה ישראל ב"ה
MACHNE ISRAEL, Inc.
תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א מלויכאוויטש
570 Eastern Parkway HY 3-9250 Brooklyn, N. Y. 11213

Nº 17636 \$ קבלה 5

Received from M. M. Moscovitz מתקבל מ.....
The sum of Five Dollars סך.....
for Donation בעד.....
Signature M. M. Moscovitz החתימה.....
Date 20/6/85 יום לחודש.....

This Donation is Tax Exempt

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי מושקא מאסקאוויץ

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N.Y. 11213

M. M. Moscovitz
650 Levering
Los Angeles, Calif. 90024

מוסקוביץ - ל.א.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסמערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

בי"ה, י"ב מ"ח תשמ"ט
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"ב עוסק בצ"צ
מוה' מנחם מענדל שי

שלום וברכה!

במענה על ההודעה אשר נולד להם בן למזל טוב,

הנה יה"ר מהשי"ת שיכניסוהו לבריתו של אברהם
אבינו, וכשם שיכניסוהו לברית כן יכניסוהו לתורה
ולחופה ולמעשים טובים, ויגדלו ביחד עם זוג' תי'
מתוך הרחבה.

ברכת מזל טוב

מכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לאבי החתן, מנחם מענדל שיחי' מאסקאוויץ, לרגל הולדת החתן שיחי'.

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי' מושקא מאסקאוויץ

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N.Y. 11213

M. M. Moscowitz
c/o Lubavitch
3107 W. Devon Avenue
Chicago, Ill. 60659

מוסקוביץ- שיקוגו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, ח' מ"ח תשנ"ב
ברוקלין, נ. י.

הווי"ח אי"א נוי"ב זכר
מו"ה מנחם מענדל שי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה אודות יום הולדת השלישי של בנם ניסן שי'.

הנה מועתק לקמן חלק ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
בנוגע למנהגי ישראל בזה. ויהי"ר מהשי"ת שיגדלו ביחד עם זוג' תי' לתורה
ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

בברכה מזל טוב להולדת בנם יוסף שי', שיזכו
לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך
הרחבה

וד"ל כ"ק מו"ח אדמו"ר.

..... ובדבר גזירת השערות -אפשרעניש- הוא דבר גדול במנהג ישראל
ועיקרו הוא בהחינוך דהשארת פ"אות הראש, ומיום הגזירה והנחת הפ"אות של
הראש, נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נש"את טייק וברכות השחר וברכת
המזון וק"ש שעל המטה. והשי"ת יהי' בעזרם שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים
טובים מתוך פרנסה בהרחבה ובמנוחת הדעת בגשמיות וברוחניות.

מכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לאבי החתן, מנחם מענדל שיח''
מאסקאוויץ, לרגל האפשרעניש של החתן שיח'.

החתן מקבל דולר מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

החתן מקבל דולר מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

החתן מקבל דולר מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N.Y. 11213

M. M. Gordon

770 E.P.

גארדאן - קליין - ברוקלין
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

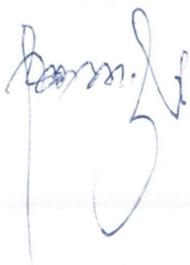
ב"ה, כ" טבת תשמ"ב
ברוקלין, נ.י.

האברך הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' מנחם מענדל שי'
וב"ג תי'

שלום וברכה!

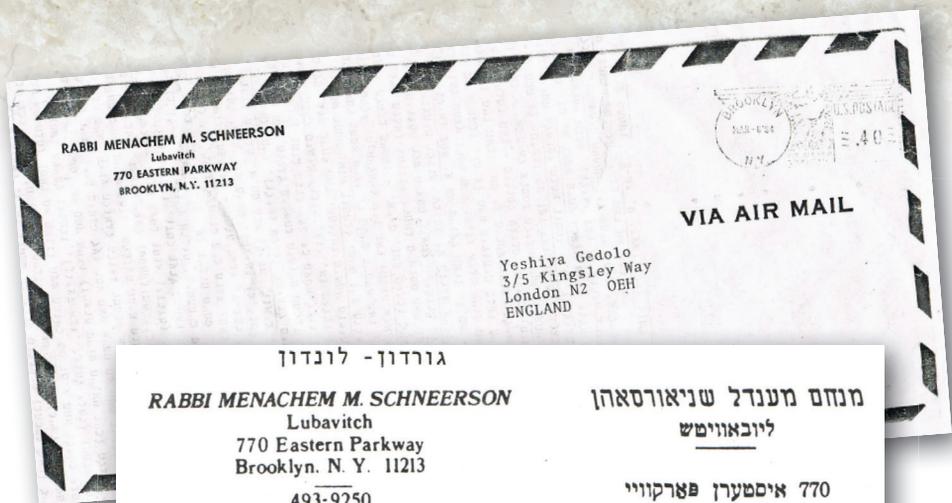
במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם
ליום ב' שבט הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי מזל טוב
מזל טוב ושתי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכת מזל טוב

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי' מושקא מאסקאוויץ

גורדון - לונדון

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

בי"ה, ימי הסליחות תשמ"ט
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצי"צ
מוה' מנחם מענדל שי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה אשר נולדה להם בת למזל טוב
ונקרא שמה בישראל חי' מושקא שתליטי"א,
הנה יה"ר מהשי"ת שיגדלה ביחד עם זוג' תי'
לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

-ידוע מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, אשר
מנהגנו הוא לאמר גם בלידת בת לתורה ולחופה
ולמעשים טובים, ע"פ מרז"ל (ברכות יז' א) נשים
במאי זכ"ין באקרו"י כו' באתנו"י כו' ונטרין כו'.

בברכת מזל טוב
וכוח"ט

מכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לאבי הכלה, מנחם מענדל שיחי' גורדון, לרגל הולדת הכלה תחי'.

הכלה מקבלת דולר מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

הכלה עם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

הכלה מקבלת דולר מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי מושקא מאסקאוויץ

מכתב ברכה
 RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn 13, N. Y.
 HYacinth 3-9250

מוחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטערן פארקוויי
 ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשי"ח
 ברוקלין, נ. י.

הו"ח אי"א נו"נ וכו'
 מוה' כא"ר שמעון שי

שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה, אבאה עלינו ועל כל
 ישראל לשובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי
 לו ולכל אשר לו, ברכה כחיבה ותמימה טובה
 לשנה טובה ומתוקה בגשמים וברוחניות.

Handwritten signature

מכתב ברכה מכ"ק
 אדמו"ר נשיא דורנו לר'
 מאיר שמעון מאסקאוויץ
 ע"ה (אב סב החתן)
 לרגל השנה החדשה.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn 13, N. Y.
 HYacinth 3-9250

מוחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטערן פארקוויי
 ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"ט טבת ה'תשכ"ז
 ברוקלין, נ. י.

הו"ח אי"א נו"נ וכו'
 מוה' אפרים שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל בשעתו פ"ש ממנו
 ע"י הדבלים השלוחים הו"ח אי"א נו"נ וכו'
 שליט"א, אשר ביקרו במחנם הט' וגם מסר לי
 בקשתו ברכה פ"ב.
 ובעת רצון יקרא הפ"ב על הציון
 הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ ז"ע,
 ויהי רצון שיבשר טוב בתוכן הבקשה.
 והרי עומדים אנו ימים ספורים לפני
 יום הסתלקות הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן, מיסד
 תורת חב"ד ודרכי.
 אשר מדי שנה בשנה, עולה עלי' בנספת
 ביום ההילולא, ורוח אייתי רוח, ואמשין רוח לכל
 ההולכים באורחותיו.
 כי כאשר הימים האלו נזכרים (כדבעי,
 הרי גם) ונעשים (כל המשפחות וההשפלות) - כידוע.
 בברכה

Handwritten signature

מכתב מכ"ק אדמו"ר
 נשיא דורנו לר' אפרים
 מאסקאוויץ (סב החתן)
 - יהי רצון שיבשר
 טוב בתוכן הבקשה."

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי' מושקא מאסקאוויץ

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

זנחם מענדל שניאורסאהר
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין נ. י.

ב"ה, יג' סיון ת'השי"ד
ברוקלין, נ. י.

הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה"ר אפרים ש"י

שלום וברכה:

נעם לי לקבל הידיעה על ידי הרה"ח וו"ח אי"א
נו"מ עוסק בצרכי ציבור וכו' מוה"ר שלמה זלמן העכט
ש"י, אשר נולד לאם בן למזל טוב ויבניסוהו לבריתו
של אברהם אבינו ביום הרביעי בשעה טובה ומוצלחת.

ויחי ציון מהשי"ח אשר כשם שיבניסוהו לבריה
בן יבניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים,

וגדול זכות השתתפותם בהינחך הכשר בהלמוד
תורה שחתם הנהלת הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצרכי
ציבור וכו' מוה"ר נבי ש"י טוסטרמאן, אשר במדתו
של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה נעשים ככה ישע"ק
להם השי"ח רוב נחת יהודי והסידורתי מבנים שי' מהנח
וראבה הרפת.

מזל טוב

מכתב מכ"ק אדמו"ר
נשיא דורנו לר' אפרים
מאסקאוויץ (סב החתן)
-קבלתי הידיעה ע"י
הרה"ח ר' שלמה
זלמן העכט ע"ה.

מאסקאוויץ שיאגא

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

זנחם מענדל שניאורסאהר
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ר"ח אלול תשכ"ו
ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה"ר אפרים ש"י
-וכל המשפחה ש"י-

נצטערחי להסעוה פטירת אמו ע"ה.

המקום ינחם אחכם בתוך שאר אבלי ציון
וירושלים.

וסכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצאחמיד
כל הימים.

צטעק וברכה

מכתב מכ"ק אדמו"ר נשיא
דורנו לר' אפרים מאסקאוויץ
(סב החתן) - "ניחום
אבילים על פטירת האם".

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מוחם מענדל שניאורסאהן
ליבאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

By the Grace of G-d
Rosh Chodesh Sivan, 5720
Brooklyn, N. Y.

Mr. Efraim Moscowitz
2001 W. Jarvis
Chicago 45, Illinois

Greeting and Blessing:

I received your letter of the 25th of Iyar, and I appreciate your letting me know about the improvement in the health of your mother. May G-d grant that the improvement continues steadily, and that there should also be an improvement in all other matters about which you write, including success in your work for Torah-true education.

Enclosed is a copy of my message to the Annual Convention of the Instructors and Leaders of the Release Time Program, which is meant also for all who are engaged in Jewish education. I trust you will find it interesting and useful in your work.

Hoping to hear good news from you, and wishing you, in the traditional Chassidic blessings, as expressed by my father-in-law of saintly memory, namely, to receive the Torah with Joy and Pnimius.

With blessing,

M. Schneerson

ר' מאיר שמעון מאסקאוויץ ע"ה
(אב סב החתן)

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין נ. י.

בי"ה כ"ו אדר ב' תשי"ד
ברוקלין

סר וסרת מאסקאוויטש שיחיו

שלום וברכה!

איך בין געווען צופרידען צו באקומען אייער בריף
אין וועלכען איר שרייבט אז זונטאג איז געווען די חתונה פון
אייער טאכטער שרה רייזיל תחי' בשעה טובה וסוצלחת, און השי"ת
זאל העלפען איר זאלט קענען אנזאגען גוטע בשורות וועגען זיי
און אויך וועגען די אנדערע קינדער אייערע און אויך פון זיך
אליין.

און צו די אקדמענדע טעג פון פסח זאלט איר מיט
א פרייליכער הארץ און גוטען געזונט גרייטען זיך צו א כשר'ן
און פרייליכען פסח, און האפענטליך וועט איר אויסניצען די טעג
פון פסח ווען אייערע קינדער וועלען זיין צוזאמען מיט איין,
וועלכע זיינען סגולה טעג ספעציעל אויף צו סקרוב זיין נאך
טעג לאבינו שבשמים.

בברכה לחג פסח כשר ושמח
ולבשר טוב תכה"י.

בשם אדמו"ר שליט"א
מזכ"ר: י. קאניץ

מכתב ברכה מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ר' מאיר שמעון מאסקאוויץ ע"ה
(אב סב החתן) לרגל נישואי הבת\ ניצול ימי הפסח עבור קירוב הקרובים ליהדות.

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי' מושקא מאסקאוויץ

מאסקאוויטש-שיקאגא

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מוחט מנודל שניאורטאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

מרת פעסל גאלדע חחי'

כ"ה, ה' מ"ח תשי"ח
ברוקלין

ברכה וטלום!

באשטעטיג די ערהאלטונג פון אייער כריף פון יום ה' און איר דארפט זיין שטארק אין האפענונג און אייער כסחון כהשם יתברך, וועלכער פירט אן מיט יעדערן פון אונז כחור כלל ישראל און טוט אלץ לטובה ולברכה ופכאלד איך געפינט זיך אין א נייער דירה און דארט איז אויך געווען יום טוב א סוכה, און לויט אייער שרייבען, האטן מהנה געווען גאר אידען מיט דער סוכה,

אז דאס אלץ אונטער זיך צו ליכ אייער אמת'ר טובה, פון אייך אייער מאן און קינדער-שיח ו-אין פילע הינזיכטען, און וואס אלץ מער שטארקער און וועט זיין אין דעם גוטן כסחון, אלץ פריער וועט מען זעהן דא ברכה פון השם יתברך און דעם אלץ, וואס אייער מאן און די באנצע פאמיליע נויטיגען זיך, און זאלט האבן אלע א געזונטע ווינסער און א גוטען חמיד און קענען אנאגען גאר גוטעס.

ברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מכתב מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לר' מאיר שמעון מאסקאוויץ ע"ה (אב סב החתן) - "און זאלט האבן א געזונטע ווינסער און א גוטען תמיד און קענען אנאגען גאר גוטעס"

תמונה נדירה מברית אבי החתן, בו נראים בצוותא - מימין לשמאל - ר' מאיר שמעון מאסקאוויץ ע"ה (אב סב החתן) - נואם, הרה"ח ר' צבי שוסטרמאן ע"ה, הרה"ח ר' שלמה זלמן הכט ע"ה, ויבדל לחיים הרה"ח ר' דוד משה ליבערמאן.

הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה (אב-סב החתן והכלה)

בברכה פתיחה - 13 איינע געזעס, איינעלאך אין איר.
איינעלאך - אב און זאל זיך באהאלטן סוף זיך יי...!

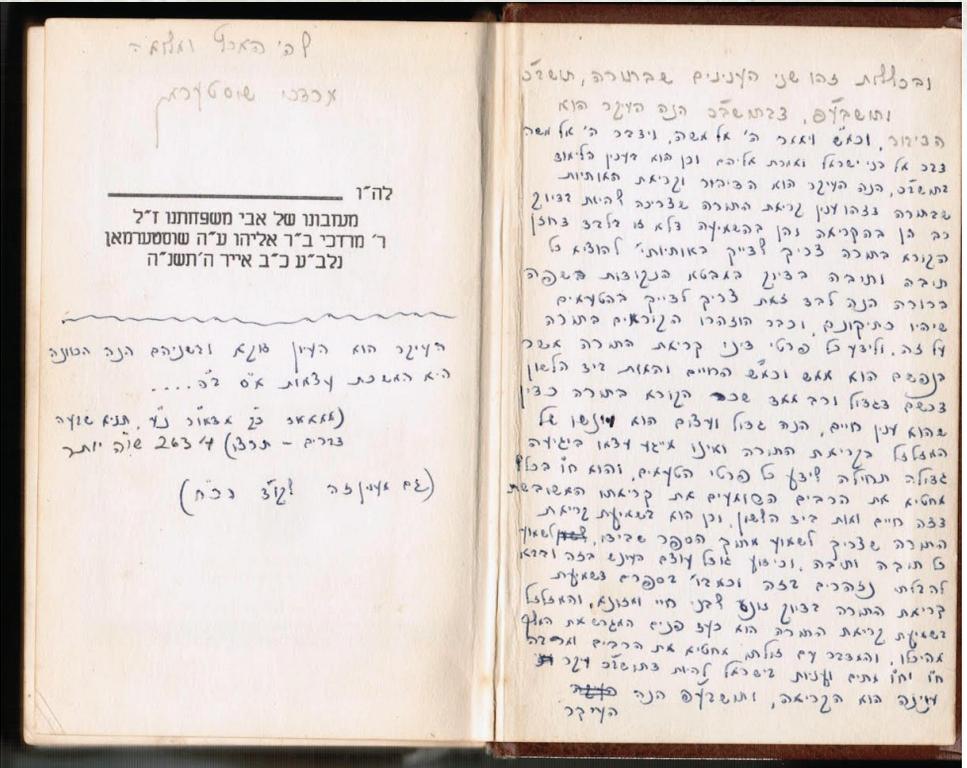
זעה גאט א החתום (גדי ווייל)
ארכבי בן אלו' שוסטראן
ח"י אלו' תשנ"ג

חלק מצוואה שכתב הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה (אב סב
החתן והכלה) לבני משפחתו, ח"י אלול ה'תשנ"ד.

הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה (אב סב החתן והכלה) - הבעל קריאה של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי מושקא מאסקאוויץ

דברים אחדים אודות קריאת התורה מתוך הספר "ליקוטי דיבורים" של כ"ק אדמו"ר הריי"צ ז"ע,
 שכתב הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה (אב סב חתן והכלה) כחור הקדמה לספרו הפרטי.

ובכללות זהו שני הענינים שבתורה, תושב"כ ותושבע"פ. דבתושב"כ הנה העיקר הוא הדיבור. וכמ"ש ויאמר ה' אל משה, וידבר ה' אל בני ישראל ואמרת אליהם וכן הוא בענין הלימוד דתושב"כ הנה העיקר הוא הדיבור וקריאת האותיות שבתורה דהוה ענין קריאת התורה שצריכה להיות בדיוק רב הן בהקריאה והן בהשמיעה דלא זו בלבד דחזן הקורא בתורה צריך לדייק באותיותיה-להוציא כל תיבה ותיבה בדיוק במבטא הנקודות בשפה ברורה הנה לבד זאת צריך לדייק בהטעמים שיהיו כתיקונם וכבר הוזהרו הקוראים בתורה על זה. ולידע כל פרטי דיני קריאת התורה אשר בנפשם הוא ממש וכמ"ש החיים והמות ביד הלשון דכשם גדול ורב מאד שכר הקורא בתורה כדון שהוא ענין חיים, הנה גדול ועצום הוא עונשו שהמזלול בקריאת התורה ואינו מייגע עצמו ביגיעה גדולה תחילה לידע כל פרטי הטעמים והוא ח"ו בכלל מחטיא את הרבים השומעים את קריאתו המשובשת דזה חיים ומות ביד הלשון וכן הוא בשמיעת קריאת התורה שצריך לשמוע מתוך הספר שבידו לשמוע כל תיבה ותיבה. וכידוע גדול עוצם העונש בזה ובבא להבלתי נזהרים בזה וכמב' בספרים דשמיעת קריאת התורה בדיוק נוגע לבני חיי ומזונא, והמזלול בשמיעת קריאת התורה הוא כעז פנים המגרש את המלך מהיכלו, והמדבר עם זולת מחטיא את הרבים ומביאה ח"ו וח"ו מתים ועניות בישראל להיות דתושב"כ עיקר ענינה הוא הקריאה, ותושבע"פ הנה העיקר הוא העיון דוקא ובשניהם הנה הכוונה היא המשכת עצמות א"ס ב"ה.....

(ממאמר כ"ק אדמו"ר ז"ע, תניא שבעה דברים - תרצ"ו) ע' 263 שו"ה יותר (גם מענין זה לקו"ד רכ"ח)

הרה"ח ר' משה נעמענאוו ע"ה (סב החתן)

הרה"ח הרב משה נעמענאוו ע"ה

בנו חתונתו של הרב משה נעמענאוו ע"ה, כ"ג כסלו תשכ"ד. מימין לשמאל, חמוי הרב מרדכי שוסטרמן, החתן הרב משה נעמענאוו, אביו הרב ניסן נעמענאוו, ויבדל"ח הרב גרשון שוסטרמן

חסידי גור, שכאשר מסר את ספרו להדפסה בדפוס "עזרא", ביקש שמלאכת הסדר תיעשה דווקא על ידי הרב נעמענאוו ואכן, הודות לבקיאיותו וידענותו המופלגת, הרב נעמענאוו הוסיף העירי חידוש ותקן בספר כידו' הטובה עליו.

בשנים האחרונות סבל הרב נעמענאוו ממחלה קשה. בליל ט' אייר עוד הספיק לשבת יחד עם בני משפחתו ללימוד משניות ליום האיראצייט של אביו המשפיע הדגול, וזמן קצר אחר כך השיב את נשמתו לבוראה.

הותיר אחריו, יבדל"ח, רעייתו מרת מרים; מרת חנה אשת השליח הרב מנחם מענדל מוסקוביץ משיקגו; מרת שרה, אשר המשפיע הרב יוסף יצחק פלטיאל מקראון'הייטס; מרת בתיה אשת השליח הרב שניאור זלמן מרקוס מקליפורניא; מרת רחל אשת השליח הרב זלמן אהרן קנטור מקליפורניא; ומרת שיינא אשת הרב אברהם דוד וויספיש מהוצאת קה"ת המרכזית בניו יורק; נכדים בנינים ההולכים בדרכי אבות.

הלווייתו נערכה בניו יורק ביום שלישי ופטירתו היא אבידה קשה לכל עדת חסידי חב"ד באשר הם. תנצב"ה

אולם גם כאשר ניסה להתחמק מגדלותו בתורה, הדבר לא עלה בידו. העיד הרב מנודרוביץ, מחשובי

מניו יורק התקבלה הידיעה המעציבה על פטירתו של הרב החסיד הנעלה הרב ר' משה נעמענאוו ע"ה, בנו של המשפיע הנודע הרב החסיד רבי ניסן נעמענאוו זצ"ל וחתנו של הבעל קורא בבית חיינו הרה"ח הרב מרדכי שוסטרמן ע"ה, והוא בן ע"ד שנים. הרב ר' משה נעמענאוו ע"ה נפטר בניו יורק באור ליל אייר, יום האיראצייט של אביו רבי ניסן ע"ה שנפטר בט' אייר תש"מ.

המנוח נולד בשנת תרצ"ב בבית המועצות. בשנת תש"ו, כשהוא בן שמונה, עזב המשפחה את ברית המועצות ב"ביצאת רוסיה" המפורסמת ועברו זמן מה הגיעו למחנה הפליטים בפוקינג, גרמניה. בשנת תש"ח נסע אביו לצרפת על פי הוראתו של הרה"צ זצ"ל, ומאז עמד בראשות ההנהלה של הישיבה החב"דית הידועה בניו בריונאה.

בבחרותו למד הרב ר' משה ע"ה אצל אביו בישיבה בבירינאה שבצרפת ולאחר מכן בבית חינוך, 770. היה תלמיד חכם מופלג בנגלה ומשכיל גדול בחסידות, אך היה נחמד אל הכלים, צנוע ועניו שהלך כל ימיו בצדי דרכים ועבד את בוראו בהנצנע לכת ובעבודת ה' חב"דית מנימיית אמיתית.

אחר חתונתו בכ"ג כסלו תשכ"ד לנדב"ח רעייתו מרת מרים, בתו של הרב מרדכי שוסטרמן, החל לעבוד בדפוס "עזרא - בלשן" של חמוי. למרות בקיאיותו העצומה בנגלה ובחסידות, העדיף שלא לעשות תורתו קודמו לחפור בה, והתפרנס מיגיעה כפיו.

'שבע ברכות' בטלז בהוראת הרבי

עשינו, הנה הרה"ח ר' זלמן קייזין (שמו המקורי הוא קאצנלנבוים) מקליבלנד הוא קרובו של ר' ניסן. הדועק לו כי נוסעים אהנו לקליבלנד לעשות שבע ברכות. ויסעו החתן כלה, הר"ר ניסן ואני הקטן לקליבלנד, וסדרנו שבע ברכות בבית הכנסת של ר' זלמן היל'.

וכששמעו פרייל ר' חיים שהנו בקליבלנד, ושר' זלמן עשה שבע ברכות, הזמינו גם אותנו לעשות אצלם שבע ברכות, מקל וחומר שפרייל לפני יומנו.

וכך הוא. פרייל ר' חיים סדרו טעוה שבע ברכות בביתם בוויקליף בשטח הישיבה, והזמינו את כל ראשי הישיבה של טלו להוות נוכחים.

הניי זוכר שהמתווה הרה"ח ר' ניסן ז"ל שה' תמיד ראש המדברים נשא את דברו על מאדל' בכתובות שר' שמואל ב"ר יצחק הוא מרקד א תלת בשמחת נישואין, והסביר כפי דרכו של ר' ניסן בניב טעם, שאקל על שלשת הגנינים תורה כעודה וגמילות חסדים...

על מעורבות מיוחדת של הרבי בחתונתו של הרב נעמענאוו ע"ה, מסופר בספרו של חמוי הרב שוסטרמן, "למען ידעו... בנים יולדו":

הזמן חולף והנה גם בתנו מרים שתח' הגיעה לעונת שידוכים, והצענו לבתי את הבחור משה נעמענאוו ש', בנו של בן עירי הרה"ח ר' ניסן נעמענאוו מולאבין.

משפחות המחתינים ידעו והכירו איש את אחיו עוד מולאבין, וכיום כ"ג כסלו תשכ"ד חגגנו למזל טוב ובשעה טובה מוצלחת את החתונה של בתנו מרים רייזל עם החתן משה ש', באלום ראגנד מראדאייס וויליאמסבורג.

חיות שהרבי שליט"א ידע שיש לנו קרובים בקליבלנד (בת דוד זוגתי מרת פרייל נישאה למשגיח ישיבת טעלז הרב ר' חיים של' שטיין), אמר הרבי "מן הראוי הוא צו פראווען [לערך] שבע ברכות אין טעלז".

אבל אכן מסדרים את זה? הלא הקרובים בעצמם לא הזמינו אותנו, ואיך נסדר את זה? מה

הרה"ח ר' ניסן נעמאנאו ע"ה
(אב-סב החתן)

תעודה לקבלת תלמיד לישיבה מאת הרה"ח ר' ניסן נעמאנאו ע"ה (אב סב החתן).

עובד אלוקים

תולדות חייו של המשפיע
הרה"ח ר' ניסן נעמאנאוו ע"ה

מאת הרב ישראל אלפנביין
פרקים מספר העומד לצאת לאור

פרק עשרים ואחד: עבודת התפילה

אין לך תלמיד ב'תומכי תמימים' שלא ניסה לטעום מטעמה של עבודת התפילה, דבר בסיסי ויסודי בחייהם של חסידי חב"ד בכלל ותלמידי ה'תמימים' בפרט. ומי מאיתנו לא זכה להכיר את אחד מזקני החסידים שנודע בעבודת התפילה שלו? הרי כל עיקרה של חסידות חב"ד לא באה לעולם אלא כדי ללמד איך עובדים את הקב"ה בעת התפילה!

אבל כשאנו באים לתאר את עבודת התפילה של המשפיע רבי ניסן נעמאנאוו ע"ה, עלינו להקדים ולומר שמדובר על 'עבודה' בסדר גודל אחר לגמרי, משהו שלא מצינו דוגמתו כלל בדורנו.

"ר' ניסן ידע איך לומר תהילים!"...

'סדר העבודה' השגרתי של ר' ניסן נפתח מדי יום ביומו בקימה בשעה מוקדמת מאוד. בדרך כלל, היה מקיים את הכתוב 'אעירה שחר'. היה משכים לפני עלות השחר, בשעה ארבע או חמש לפנות בוקר. ואם נזדמן פעם לאי-מי מהתלמידים לשמוע את קולו של ר' ניסן בשעה שקם משנתו, היה לו מה לשמוע כאשר ר' ניסן עמד ובירך את ברכות השחר... מספר הרב מאיר צבי גרוזמן: "בתור נער בסמרקנד היתה תקופה שהייתי בביתו של ר' ניסן ובכל בוקר שמעתי איך הוא אומר את ברכות השחר בשעת בוקר מוקדמת מאוד - בקול רם, מלה במלה, במתינות רבה ועם המון חיות".

תחילת ההכנה שלו לעבודת הבורא היתה בהליכה לטבול במקווה שהיה בחצר הישיבה. בשנים הראשונות המקווה היה קר, ובימות החורף היה קר כקרח - אבל ר' ניסן לא גילה סימן כלשהו של רגיעה מפני המים הקפואים. ממש כמו הפתגם החסידי האומר שחסידי הראשונים היו יוצאים בבוקר מהמקווה כשגופם קר, ואז היו מתחממים בעבודת התפילה...

אצל ר' ניסן, ההתחממות החלה כבר באמירת התהילים שלפני התפילה. מדי בוקר, במשך עשרות בשנים, אמר ר' ניסן את כל ספר התהילים בעל פה. את הרעיון שעמד מאחורי אמירת התהילים לפני התפילה הסביר הרה"ח הרב יהושע דובראווסקי ע"ה במשפטים אחדים: "לכל לראש, יודע החסיד שבכוחותיו האישיים אין הוא מסוגל 'להגיע רחוק', והוא מוכרח להזדקק לסייעתא דשמיא. ולכן עליו לשפוך תחילה את לבו לפני הקב"ה בתחנונים ובאמירת תהילים! זהו ההסבר לכך שבטרם התיישב ר' ניסן בבוקר ללימוד חסידות, ובטרם התחיל לשרות ול'צללות' את מוחו בהתבוננות אלוקית - ביקש מהקב"ה שיצליח את דרכו. והוא לא הסתפק באמירת פרק תהילים אחד - את כל התהילים אמר מדי יום ביומו. זה היה המבוא היום-יומי שלו לקראת ההכנות לתפילה, אמירת כל התהילים. וזה היה כפי שר' ניסן ידע להגיד תהילים..."

והיו בחורים שזכו לשמוע אותו אומר את התהילים. אחד מהם הוא הרב בערל דובראווסקי, שמסביר גם איך הצליח לעמוד קרוב לר' ניסן באותה שעה: "בניין הפנימייה בברינאה שימש בעבר הרחוק כטירה של רוזן צרפתי והחדרים בבניין נבנו באופן שמכל חדר נפתחה דלת פנימית לחדר הסמוך. בשנות ה'ד'ים הראשונות התגוררה משפחתו של ר' ניסן (כמו שאר חברי הצוות הרוחני) באחד מחדרי הפנימייה, ורק דלת דקה שהפרידה בין ה'דירה' שלו לבין החדר הסמוך בפנימייה. כך נזדמן לי כמה פעמים לשמוע את אמירת התהילים שלו בשעה ארבע או חמש לפנות בוקר..."

כשאנו מבקשים מר' בערל לתאר איך נשמעה אמירת התהילים, הוא מתקשה למצוא את המלים המתאימות ומפטיר: "ר' ניסן ידע איך לומר תהילים!"...

פניו האדימו והחווירו חליפות...

ואחרי כלותו את עבודת אמירת התהילים בתחנונים ובלב נשבר, היה נכנס ל'סדר חסידות' ב'זאל' של הישיבה, לא לפני שחזר כמה פרקי תניא בעל-פה, כהכנה ללימוד החסידות שלפני התפילה. ויש אומרים שהיה מסיים לחזור את כל 'לקוטי אמרים' אחת לשלושה או ארבעה ימים.

תורת החסידות לא באה לעולם אלא כדי ללמד את האדם איך להתפלל, כך כתוב בשיחות-הקודש של כ"ק רבותינו נשיאינו וכך היה ר' ניסן חוזר ומשנן לעצמו ולתלמידיו. לכן, לאחר שהיה יושב ב'סדר חסידות' ומלמד לאחת הכיתות תניא או מאמר חסידות, היה מתיישב בפניה שקטה ומתחיל להתבונן בתוכנו של מאמר חסידות, בתור הכנה לתפילה.

הזכרנו שהיה מתיישב 'בפניה שקטה'. המיקום היה תלוי בנסיבות: בשנות היותו משגיח בישיבת 'תומכי תמימים' בנעוול, היה נכנס לאחר סיום 'סדר חסידות' בבוקר לעזרת-נשים של בית-הכנסת, נעמד שם ליד הקיר ומתחיל להתבונן בתוכנו של מאמר חסידות במשך כשלוש שעות - כך העיד החסיד ר' אבא לוי'ן ע"ה. ובשנים שהיה בברינאה, עשה זאת לפעמים באחד החדרים בביתו, כפי שראו כמה מתלמידיו, ולפעמים ב'זאל' של הישיבה.

'לחשוב חסידות', כך מכנים רבותינו נשיאינו את השלב הזה של ההכנה לתפילה. אלא שאצל ר' ניסן, לא היתה זו התבוננות בעלמא. היתה כאן 'עבודה' אמיתית של מאמץ עיוני ששולב בתנועה של דבקות נפשית ממושכת. מיטיב להגדיר הזאת הסופר החסידי ר' יהושע דובראווסקי בשני משפטים קצרים:

ה"התבוננות בחסידות" שהיתה אצלו לפני התפילה, מתוך דבקות ממושכת, לא היתה סתם התבוננות מעמיקה. היתה זו התרכזות מאומצת בנושא בו התבונן, אשר

השתקפה היטב בפניו שהאדימו והחווירו חליפות, בתנועת עפעפיו הסגורים למחצה
ובתנועות ראשו המכווץ בין כתפיו הצרות...

רק לאחר שסיים את כל 'סדר העבודה' של ההכנות שלפני התפילה - שכללו את אמירת כל
התהילים, חזרת כמה עשרות פרקי תניא ולימוד חסידות במשך כשעתיים - רק אז היה ניגש
להתפלל ב'עבודה', כאשר תפילתו אורכת בין שלוש לארבע שעות בממוצע, ונמשכת בערך עד
השעה שתיים אחר הצהריים!

לא פחות מעצם ההנהגה המופלאה הזו, מפליא לשמוע גם על כוח ההתמדה העצום שהיה לו.
סדר זה היה קבוע אצלו במשך עשרות בשנים, והוא הקפיד עליו מדי יום ביומו. בסתם יום חול
רגיל, כמו בערבי שבתות וימים טובים; כשהיה צעיר וחזק ובריא, כמו כשהזדקן ונחלש. "הוא
פעל על עצמו ששינון התהילים והתניא יהפוך להיות חלק ממציאיותו", מתבטא אחד מתלמידיו,
"ובשום מצב שבעולם לא היה מסוגל להתקיים בלעדי זה".

את הדברים הבאים שמע ממנו הרה"ח ר' עזריאל שאנאוויטש: מדי יום ביומו צריך האדם לעסוק
בעבודת התפילה. ואל יאמר האדם לעצמו: 'מספיק לי לעסוק בעבודת התפילה רק בזמנים
ידועים, מפעם לפעם, ואין צורך להתפלל באריכות בכל יום' - כי כשם שהאדם מבין שהאוכל
שאוכל אתמול לא יספיק לו בשביל היום, והוא מרגיש בגופו את הצורך לאכול מדי יום ביומו,
כך עליו לדעת שעבודת התפילה היא המזון הרוחני לנפשו, ולא די לו במה שהתפלל אתמול.

הוורידים בלטו במצחו מרוב יגיעה עצומה!

ואי אפשר לדלג על 'פרט קטן' נוסף שהיה חלק קבוע מ'סדר השכמת הבוקר' של ר' ניסן, אם כי
לאמיתו של דבר לא מדובר ב'פרט' אלא ב'כלל', ולא סתם 'כלל' אלא 'כלל גדול'...

מדי בוקר, לקראת סיום 'סדר חסידות', היה ר' ניסן מניח תפילין ב'זאל' וקורא קריאת-שמע.
ברור שזה לא היה רק כדי להספיק לקרוא קריאת-שמע בזמנה, שהרי בימות הקיץ היה זה כבר
לאחר סוף זמן קריאת-שמע (ומסתבר שהשכם בבוקר היה קורא קריאת-שמע, בלי תפילין). אלא
הוא עשה זאת, וגם כל הבחורים בישיבה עשו זאת, כדי שיוכלו לטעום מזונות לפני התפילה.
וזאת, לאור הוראה מפורשת שר' ניסן קיבל מהרבי הרי"צ בה' תשרי תש"ט:

דבר התלמידים שי' ששואלים בנדון טעימה קודם התפלה, הנה בודאי המה נזהרים
בקריאת ק"ש קטנה בתפילין ואז אפשר לטעום מיני מזונות.

אלא שה'קריאת שמע' של ר' ניסן היתה תופעה מופלאה בפני עצמה. "אמירת פסוקי קריאת-

שמע לפני התפילה ארכה אצלו בכל יום בין רבע שעה לעשרים דקות, משחזר אחד מתלמידיו, "כאשר אמירת הפסוק 'שמע ישראל' בלבד נמשכה קרוב לחמש דקות. לפני שהתחיל לקרוא את 'שמע', היה מתבונן באחדות השם כשהוא משפשף כדרכו בידו את מצחו... הוורידים בלטו במצחו מרוב עבודתו ביגיעה עצומה!".

אצל ר' ניסן, גם הדקדוק באותיות של קריאת שמע היה ביטוי נוסף לאימה וליראה שאפווה בשעת מעשה. הבחורים שעמדו קרוב אליו היו שומעים כיצד הוא אומר 'ש... ש... שמע...' כיוון שבגלל המבטא הרוסי הכבד שלו לא היה מבטא שי"ן ימנית בצורה ברורה, והיא היתה דומה קצת לשי"ן שמאלית, חזר על האות שי"ן שוב ושוב, עד שהיה בטוח שביטא אותה נכון ואז היה ממשיך וקורא הלאה, מילה במילה, בדקדוק ובמתינות. כך קיים את הוראת חז"ל 'אף כאן באימה וביראה ברתת ובזיע', במובן הכי פשוט של הדברים.

קיסור-אדים פרץ מבעד לטלית...

בשעה שהציבור התפלל היה נוכח ב'זאל' והיה שומע ועונה את כל הקדישים, 'ברכו' ו'קדושה', כפי שהנהיגו כ"ק רבותינו נשיאינו בנוגע למי שרוצה להתפלל באריכות. בהתחלה היה מתבונן בדא"ח, כפי הסדר המקובל אצל חסידים ואחר כך, בין קדיש לקדיש, היה מתחיל באמירת סדר 'תפילת השחר', מ'מה טובו' עד 'איזהו מקומן'. אחד מתלמידיו מציין כי הבחין שר' ניסן היה מקפיד שלא ללמוד החל מהרגע שהתפילה החלה, אפילו לא לימוד חסידות. כי מכיוון שכעת היא שעת התפילה של הציבור, גם הוא מתפלל. רק שהתבוננות בדא"ח ואמירת 'תפילת השחר' נמשכו אצלו זמן רב מאוד...

ולאחר שהמניין סיים את תפילתו, היה פונה בדרך-כלל לביתו שם היה מתעטף בטלית ומתעטר בתפילין ומתחיל להתפלל כשהטלית מכסה את פניו. בדרך כלל התפלל בעל-פה, והיה נעמד ליד אחד הקירות כשפניו לעבר הקיר, ומתחיל להתפלל בהתעוררות ובדבקות, כאשר פניו היו מאדימות ממש כמו אש. בדרך כלל היה אוטם את שתי אוזניו באמצעות אצבעות שתי ידיו, פעולה שסייעה לו להתנתק מסביבתו, והיה מרפה ממנה רק כאשר היה מחכך מדי פעם את מצחו בתנועות חזקות באמצעות ידו השמאלית - תנועה אופיינית של ריכוז מאומץ אצל ר' ניסן. כך זה נמשך קרוב לשלוש שעות, ובמשך כל הזמן הזה עמד על מקום אחד וכמעט שלא זז ממקומו!

וכאשר אדם מתאמץ מאוד - הוא מתחיל להזיע... מספר הרב יואל כהן: פעם עמד ר' ניסן ב'זאל' ב-770 והתפלל שחרית של סתם יום חול פשוט. זה היה ביום חורפי קר במיוחד, וב'זאל' לא הופעל החימום. מזג האוויר בתוך בית-המדרש היה ממש קפוא, וכולם לבשו סוודרים או מעילים. באמצע התפילה הרים ר' ניסן רגל את הטלית מעל פניו ואגלי זיעה רבים ניכרו על

מצחו... זה היה מדהים לגלות שבתוך הכפור הגדול הזה, הוא כל-כך התלהב והתחמם בתפילתו עד שמש נטפה ממנו זיעה!

והנה תיאור נוסף על אופן תפילתו אותו שמענו מהחסיד ר' דוד חן: "אבי, החסיד ר' יהודה ע"ה, התגורר בראשית שנות הצד"ק במוסקבה. פעם נכנס ר' ניסן לביתנו בשעת בוקר מוקדמת מאוד, וביקש להתפלל בבית תפילת שחרית. כולנו ידענו שהתפילה נמשכת אצלו כמעט כל היום. זה היה בעיצומו של החורף המוסקבאי הקר. התנור בביתנו עדיין לא היה מוסק, ובבית שרר קור אימים. אבא נאלץ לעזוב את הבית בשעה מוקדמת כדי לצאת לעבודתו, ולכן הדריך את ר' ניסן: 'הנה לפניך גזרי עצים וגפרורים, הדלק מיד את התנור כי אני חייב לצאת לדרכי ואחזור רק בערב'. אבא חזר הביתה לפנות ערב, פתח את הדלת וקור עז קידם את פניו. אבוי! ר' ניסן לא הדליק את התנור. אבא חשש שמא ר' ניסן קפא מקור, ומיהר פנימה. והנה הוא נדהם לראות את ר' ניסן כשהוא עומד ומתפלל ומצחו נוטפים אגלי זיעה... באותה שעה הפטיר אבא: 'איזוהי עבודה שבלב? - זו תפילה!...'".

דמעות זלגו מעיניו ללא הפוגה...

יחד עם המאמץ והיגיעה שלו בעבודת התפילה, היה אומר כל מלה בקול, במתינות ובנחת, כמונה מעות. וכך מספר הרב יוסף-יצחק גורביץ: "לקראת יו"ד שבת תש"מ נסע ר' ניסן אל הרבי. באחד הימים הסמוכים התקיימה שם מסיבת הבר-מצוה של נכדי התאומים, בני בנו ר' שלום-דובער ע"ה, והגיע לשם קהל גדול, כולל רבים מחסידי פולין שהגיעו במיוחד לשמוע אותו. במהלך ההתוועדות התעכב ר' ניסן על נקודה אחת מהמאמר שאמר הרבי ביו"ד שבת אותה שנה. ר' ניסן הקדים וציין שהרבי מזכיר במאמרי 'באתי לגני' מדי שנה את כל הרביים. והפעם, כשהרבי הזכיר את הבעש"ט, הביא פתגם המובא ב'כתר שם טוב' על הפסוק 'אדני-שפתי תפתח' - שהקב"ה עומד ליד היהודי ומחכה לכל מלה ומלה מהתפילה שהוא עומד להוציא מפיו. ור' ניסן התבטא ב'קאך' גדול: אמנם זה כתוב ב'כתר שם טוב', אבל הרבי ממחיש לנו את הדברים הללו, עד שאתה מרגיש ממש כאילו הקב"ה עומד לידך ומביט על שפתיך וממתין לשמוע כל מלה שתוציא מפך. ולאחר שתבונן בזה כראוי, ממילא מובן עד כמה תייקר כל מלה מהתפילה".

ר' ניסן ייקר כל מלה מהתפילה, ויהודים שזכו להאזין לתפילתו, התעוררו ממנה מאוד. כל השומע את תפילתו היה מרגיש הרגשה נפלאה: הנה עומד לו יהודי ומתחטא לפני אביו שבשמים, כבן המתגעגע אל אביו. מספר אחד מבניו של ר' ניסן: "החסיד הישיש ר' ישראל-נח בליניצקי ע"ה, היה בעצמו חסיד בעל-עבודה והיה נוטה להתרגש בקלות. פעם נכנס ר' ישראל-נח לחדר שאבא ע"ה התפלל בו, ושמע את קול תפילתו של אבא. באותה שעה אחז אבא במזמור 'אשרי

יושבי ביתך', ואמר את פסוקי 'אשרי' מלה במלה, בעיניים עצומות, כשהוא מפזם ניגון חסידי בין פסוק לפסוק. ר' ישראל-נח נעצר, התיישב על ספסל בפירת החדר ומעיניו זלגו דמעות ללא הפוגה..."

עד 'אשרי' היה מתפלל מלה במלה במתינות רבה ובקול ברור, ומ'אשרי' היה מתחיל לשלב ניגונים בין פסוק למשנהו. היה מנגן קטע קצר של ניגון, ואז המשיך לפסוק הבא. שוב ניגן תנועה מאותו ניגון, ושוב היה ממשיך במלות התפילה. בין הניגונים הקבועים שלו בתפילה היה הקטע של הניגון שמנגנים ללא מלים אחרי הניגון השמח 'ואתה אמרת היטב איטיב עמך', כאשר את הקטע הזה היה מנגן בקצב איטי מאוד, והניגון 'אנה אלך מרוחק'. לא היה לו חוש מיוחד בנגינה, אבל החיות של הניגון עצמו היתה לבבית מאוד. ולפעמים היה נשען בראשו על הקיר, ומנגן בדבקות.

בדרך כלל, היה מתפלל מלה במלה במתינות, אך לפעמים היה מתעכב באיזה פסוק ומתבונן למשך זמן רב בפירוש הפסוק על-פי דא"ח. פעם התחיל לומר 'יברך דוד', וכשהגיע למלים 'לך ה' הגדולה והגבורה', התעכב והתבונן למשך יותר מחצי שעה. משהו מבני-הבית שהאזין לתפילתו שאל אותו לאחר מכן: "מה היה היום באמצע 'יברך דוד'...?" ענה לו ר' ניסן: "אז ס'איז מיר גוט דא, פארוואס זאל איך גיין ווייטער?" [=כאשר טוב לי כאן (בהתבוננות במלים אלו), למה שאמשיך הלאה?...] ...

בימות החול כמעט שלא נזדמן לתלמידי הישיבה בברינאוה לשמוע את תפילתו, משום שבשעה שהמשפיע היה מתפלל בביתו, היו הם עסוקים בתלמודם

הרה"ח ר' ניסן נעמאנאוו ע"ה (אב סב החתן) עם צאתו מרוסיה, בצילום שנעשה כדי למלא את בקשת כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע שהחסידים ישלחו לו תמונות משפחתיות.

באולם הישיבה. אבל בשבתות יכלו לעשות זאת ביתר קלות.

בלילות שבת היה מאריך בתפילתו במשך שעות אחדות, ואף תבע ממושפעיו להאריך בתפילות השבת. היה מתחיל להתפלל ב'זאל' מיד עם סיום 'סדר חסידות' בישיבה, והמשיך בתפילתו באריכות. באחת ההתוועדויות בסמרקנד אמר ר' ניסן: מדוע הכניס כ"ק אדמו"ר הזקן בסידורו את הקטע 'ולומר ברכו' לפני 'ברכו' של קבלת שבת? אלא שאדמו"ר הזקן רוצה שהחסידים ילמדו חסידות לפני קבלת שבת. ואם מישהו חושש שמא מרוב עינוו בלימוד החסידות, יחמיץ את שמיעת 'ברכו' מפי החזן - אומר לו אדמו"ר הזקן: 'אל תדאג, הנה מודפס בסידור הקטע מהזוהר, 'ולומר ברכו'...

וביום השבת היה ר' ניסן מאריך הרבה יותר בתפילתו. בשבתות הקיץ היה מסיים לפעמים את תפילתו רק בשעה ארבע או חמש אחר הצהריים, ורק אז הלך לעשות קידוש.

מספר הרב יעקב אצף: "בשבתות היה נוכח ב'זאל' בעת שהציבור התפלל והיה עונה על כל הקדישים ושומע קריאת התורה וכולי, ובין לבין התחיל להתפלל מ'הודו' עד 'ברוך שאמר'. לאחר שהציבור סיים את תפילתו, היה ר' ניסן הולך לביתו וממשיך שם את תפילתו, מ'ברוך שאמר'. הבחורים שהשתוקקו לשמוע את תפילתו, היו מתחכמים וממציאים דרכים כיצד לטפס ולהגיע קרוב לחלון החדר בו התפלל ולהאזין לקול תפילתו הערבה. והיו עומדים שם בכל תנאי מזג-האוויר, בגשם וגם בשרב..."

הנה סיפור שמספר הרב יוסף-יצחק גורביץ על כוח ההשפעה שהיה לניגוני התפילה של ר' ניסן: "בשנת תשל"ד, נסעתי עם אחד הבחורים המבוגרים להתוועד בעיר שטרסבורג, לקראת השבת הסמוכה ל"ט כסלו. באמצע ההתוועדות נכנס יהודי עם מגבעת רבנית וזקן גדול והתיישב לידינו. כשראה אותנו, בחורים צעירים שמדברים לפני כל הקהל, חיך חיוך רחב. לא הבנתי האם הוא לועג לנו או נהנה מאיתנו. אחר כך קרא לנו ושאל אותי: אתם מברינואה? ענית: כן. הוא שאל: ר' ניסן הוא המשפיע שלכם? ענית: כן. הוא התעניין בשלומי ואז התחיל לספר לנו את הדברים הבאים. הוא למד בברינואה בשנות היו"דים, אך לאחר שעזב את הישיבה, סר מדרך הישר. אחר כך חזר לדרך היהדות ונהיה שוחט מטעם הרבנות הכללית לצרפת באיזו עיירה קטנה. כך היתה לו פרנסה בהרחבה והתחיל לגדל זקן. והוא אומר לי: אתה יודע מה החזיר אותי לדרך הישר? הניגון של ר' ניסן בתפילה. ואתה יודע מה הניגון שלו? - ומיד התחיל לנגן את הניגון 'ואתה אמרת היטב איטיב עמך'. 'חלפו שנים כה רבות מאז שמעתי את הניגון', אמר, 'ועדיין זה מהדהד בזכרוני'. הניגון של ר' ניסן לא נתן לו מנוחה..."

פניו האדימו כמו אש בוורת

כבר הכרנו 'עובדים' שהיו מתפללים באריכות בשבתות ובעוד זמנים מסוימים, אבל על חסיד שמתפלל באריכות מדי יום ביומו - כמעט שלא שמענו בדור האחרון. כי באמת צריך אדם להיות בעל מדרגה נעלית ביותר, כדי שיהיה מסוגל להתפלל בכל יום באריכות, עם כל העוצמה של ההתבוננות וה'עבודה', ללא שום שינוי. באותה מידה של יגיעה, התעוררות ודבקות בהן התפלל אתמול, כך הוא מתפלל היום וכך יתפלל גם מחר. כך, לאורך כל ימות השנה, ללא יוצא מן הכלל, שנה אחרי שנה במשך כל ימי חייו!

הסדר הזה, לעסוק בעבודת התפילה משעת בוקר מוקדמת עד שעת אחר-הצהריים מאוחרת, היה נהוג אצלו גם בימי שישי. סיפר אברך יוצא רוסיה שעבד במחסן הישיבה - כי פעם ביום שישי אחרי הצהריים היה מוכרח להיכנס לביתו של ר' ניסן בקשר לעניין דחוף ואמרו לו שר' ניסן יצא לחורשה הסמוכה לישיבה. האברך ניגש לשם ומצא אותו כשהוא עומד ומתפלל באריכות. "באותו רגע ממש נדהמתי", אמר האברך. "זה יום שישי, השעה שלוש אחרי הצהריים, השבת הולכת ומתקרבת, והוא עדיין מתפלל שחרית בדבקות. ואיזו תפילה נלהבת היתה שם..."

איך נראה לדעתכם סדר-היום של ר' ניסן בתשעה באב? ביום כזה, כל היהודים הטובים מתפללים, אומרים 'קינות' והולכים לנוח. ובכן, הבה נשמע את תיאורו של הרב יעקב אצרף על תשעה באב במחיצתו של ר' ניסן בשנת תשכ"ב: "קמתי בשעת בוקר מוקדמת מאוד, ומצאתי את ר' ניסן בשעה שש בבוקר כשהוא לומד את רשימות הצמח-צדק על מגילת איכה. אחר כך הוא נכח בשעה שהמניין התפלל, וכרגיל שמע קדישים וחזרת הש"ץ, אבל לא התפלל עם המניין. בשעת אמירת הקינות, אמר 'קינות' עם כולם.

"לקראת חצות היום חזר ר' ניסן לביתו, התעטף בטלית ותפילין וחזר ל'זאל', ואז נעמד להתפלל שחרית. רק ר' ניסן לבדו נכח ב'זאל', והתפלל (באותו יום לא התפלל בביתו, כנראה משום שכולם הלכו לנוח וה'זאל' היה ריק מאדם). אני החלטתי לעקוב אחריו. התחבאתי באיזו פינה בשקט ולא הוצאתי הגה מפי. הוא מתפלל, ואני מביט ומאזין. קשה לתאר איך הוא התפלל בדבקות ובכוונה עצומה, כאילו שכח לגמרי שהיום הוא יום צום ושהגוף עייף וחלש... זה היה מדהים! תפילתו נמשכה עד ארבע אחרי הצהריים, ואז חזר לביתו לזמן קצר. וכעבור שעה, בשעה חמש, כבר חזר לתפילת מנחה, עם טלית ותפילין דרבנו תם. אז הבנתי מה זאת אומרת אדם שהעולם-הזה אינו תופס אצלו מקום".

יחד עם זאת, היה אפשר לפנות אליו בעודו עסוק בתפילתו ולשאל אותו בעניינים דחופים הנוגעים לניהול הדברים השוטפים בישיבה. מספר הרב משה-ניסן אזימוב: "בתור תלמיד בישיבה הייתי נכנס לביתו מדי פעם באמצע היום כדי לשאל משהו. בדרך כלל, הוא היה עדיין

באמצע התפילה, ואם הדבר היה חשוב ודחוף והוא עמד במקום שמותר להפסיק, הייתי משתדל להסב את תשומת ליבו לנוכחותי ולגרום לו להסתובב לעברי. זו היתה גם הזדמנות מצידו לראות שוב את מראה פניו הלוהטות בעת התפילה, שנראו ממש כמו אש בוערת“.

ומבית-הכנסת - לבית המדרש, כך נפסק בשולחן-ערוך. לאחר שסיים את תפילת שחרית, טעם 'פת שחרית' בערך בשעה שלוש אחר הצהריים, ומיד התיישב ללמוד גמרא או שולחן-ערוך.

תפילות מנחה ומעריב היה מתפלל מדי יום במניין של הישיבה, אבל גם כאן בלטה עבודת התפילה שלו. בייחוד בלט ה'שמונה עשרה' הארוך שלו, שנחשב למשהו לא רגיל גם בהשוואה לאלה המתפללים במתינות. תמיד היו צריכים כולם להמתין לו כמה דקות עד שייסיים. בדרך כלל, התפלל 'שמונה עשרה' במשך עשר דקות לפחות!

בתפילת מעריב היה יושב ומתפלל, ומידי פעם היה מקיש בתנועות קלות באצבעותיו על הספסל. החזן היה ממתיין לו עד שייסיים את קריאת-שמע, וכן בסיום שמונה-עשרה. והרבה פעמים אירע שכאשר החזן הגיע לפני תפילת שמונה-עשרה, ר' ניסן עדיין אחז באמצע הברכות שלאחר קריאת-שמע והתחיל את שמונה-עשרה קצת אחרי כולם.

פרק בפני עצמו היתה עבודתו באמירת תהילים בשבתות-מברכים. בשעה שבע בבוקר היה נכנס ל'זאל' לאמירת התהילים ומתייצב במקומו הקבוע. היה נעמד כשפניו לעבר הקיר, ואומר את כל התהילים בעל-פה, כשהוא עומד כל הזמן, משך כשעתיים וחצי. לפעמים תקע את ידיו בין הגארטל לסירטוק, ולפעמים היה חוסם בידיו את אוזניו כדי שיוכל לשמוע את עצמו. היה אומר את פרקי התהילים בדבקות נפלאה, בקול רם ובמבטא ברור שנשמע היטב לכל הסובבים אותו. במשך כל שעת אמירת התהילים עמד בלי לזוז ממקומו, כמו חייל על משמרתו, ורק התנענע קלות בגופו ימינה ושמאלה.

הגאון האמריקאי נרתע לאחור

אחת התופעות המופלאות בקשר לתפילתו של ר' ניסן היתה העובדה שבעת שהתפלל היה מנותק מכל העולם שמסביבו. "הייתי יכול להיכנס הביתה ולטרוק חזק את הדלת", מעיד אחד מבניו, "ואבא בכלל לא שם לב שנכנסתי. ואין הכוונה שלא היה מגיב על הרעש, הוא פשוט לא הרגיש במעשיי, גם אם עשיתי רעש גדול וחזק“.

והנה סיפורו של הרב יעקב אצרי: "בסביבות שנת תשט"ו נודע שהגאון המפורסם הרב אליעזר סילבר מאמריקה עומד לבקר בישיבה. הר"מים בישיבה הכינו את הבחורים לקראת ביקורו של הגאון האמריקאי, והלמדנים שבחבורה התכוננו להתפלפל איתו בחידושי תורה. במהלך המפגש

הראו לו את אחד הבחורים ממרוקו שהיה בקי ב'קצות החושן', אבל לא היה נראה שהגאון הליטאי יוצא מכליו מרוב התפעלות.

"אחר כך ביקש הרב סילבר לפגוש את מנהל הישיבה, המשפיע ר' ניסן. השעה היתה אחרי חצות היום. באותה שעה ר' ניסן עדיין התפלל, ושלחו שליח לראות אם ר' ניסן אוהז בתפילתו במקום שהוא יכול להפסיק. השליח חזר ואמר שר' ניסן מתפלל והוא לא יכול לדבר. הרב סילבר התפלא על כך, אבל אמר שימתין עוד מעט. כעבור זמן מה שלחו שליח שני, והוא אמר שר' ניסן עומד לסיים עוד מעט את תפילתו. בפעם השלישית חזר השליח ואמר שר' ניסן כבר אוהז אחרי 'ובא לציון', והוא יכול לדבר. ר' ניסן עמד בחדרו כשפניו אל הקיר והתפלל, ולא ידע שהרב סילבר אמור להגיע באותה שעה לחדרו. פתאום שמע ר' ניסן קול רעש והמולה בחדרו, והסתובב לאחור. והנה, אך ראה הרב סילבר את ר' ניסן, בפניו הסמוקות מזיעה, ומיד נרתע לאחור. אחר כך אמר הרב סילבר לבחורים הלמדנים שהקיפו אותו: 'אתם מנסים לעשות עלי רושם עם ה'קצות'... - הייתם צריכים להראות לי אותו מיד בהתחלה!..."

וכה גדולה היתה דבקתו בתפילה, עד שגם כאשר היו עיניו פקוחות וטליתו לא כיסתה את פניו - לא הבחין בנעשה סביבו. מספר הרב לוי פריז מלונדון: "כשלמדתי בישיבה בבריינואה, הייתי צריך פעם לנסוע לאיזה מקום והיה עלי לקבל אישור מר' ניסן. נכנסתי לביתו ואשתו אמרה שהוא באמצע התפילה. נסיעתי היתה דחופה, ולכן שאלתי אם אפשר להיכנס לחדרו. היא הסכימה. כשנכנסתי, ר' ניסן עמד ליד הקיר כשפניו לעבר הדלת, והטלית לא כיסתה את פניו. הוא התפלל בעיניים פקוחות והיה באמצע 'זיברך דוד'. נעמדתי בדיוק מולו, הבטתי עליו וציפיתי שיפנה אלי בתנועת יד שמשמעה 'מה רצונך?' או יעשה לעברי איזו תנועה בראשו. אבל הוא נשאר לעמוד כך מספר דקות, מבלי להגיב כלל לנוכחותי. כל-כך היה שקוע במלות התפילה שאמר בדבקות רבה, עד שלא הבחין בי כלל. לאחר מספר דקות דפקתי מספר דפיקות חזקות על השולחן הסמוך, ורק אז התנער מדבקותו והבחין בי. שאלתיו אם אוכל לנסוע, והסכים בניע ראש".

עוד בשנות נעוריו הרגיל את עצמו לאטום את שתי אוזניו בשתי ידיו בשעת התפילה. אחותו הקטנה אמרה פעם כשראתה אותו בתנועה אופיינית זו: "הנה, ניסן הולך לחבוש את 'כובע החרש' שלו..." בעיניהם של ילדים קטנים זה נתפס כמחזה משעשע, אך לא כך היה הדבר. באחת הפעמים שהתפלל ב-770, הבחינו מספר ילדים שובבים בדמותו של החסיד הקשיש שאוטם את אוזניו בידי ומתפלל. הם רצו לבדוק כיצד יגיב אם יפריעו לו, והשמיעו רעשים בסביבתו. להפתעתם, גילו שהוא ממשיך לאטום את אוזניו ולהתפלל ואינו מגיב כלל על מעשיהם. לאחר מכן אפפו אותם רגשי חרטה והם ניגשו אליו כדי לבקש סליחה על ההפרעה. ואז הופתעו בשנית כשר' ניסן השיב להם בפליאה שהוא אינו מבין בכלל על מה הם מדברים...

”אם זכרתיך על יצועי”

עבודה בפני עצמה היתה אצלו עבודת קריאת-שמע שעל-המיטה. מסופר שבהיותו אברך צעיר לימים בנעוול, השתתף פעם בהתוועדות עם גדולי החסידים. במהלך ההתוועדות דיבר המשפיע ר' זלמן-משה היצחקי ע"ה על ענייני קריאת-שמע שעל-המיטה, ובתוך הדברים פנה אל ר' ניסן ואמר לו: ”מ'דארף קריינקן און ווייטיקן אין קריאת שמע שעל המיטה“ [=צריכים להתייגע ולהתייסר בקריאת-שמע שעל-המיטה]. וזו היתה ההנהגה שאימץ ר' ניסן לעצמו.

על עבודת הלילה של ר' ניסן בתקופת סמרקנד מספר הרב חיים-מאיר מינקוביץ: ”היתה תקופה שהייתי ישן בביתו. אשתו מרת מאשע-רבקה אמרה לי שאני רשאי להיכנס לחדר שבו הוא מתפלל, אבל שלא אעז לפצות פה. וכך עשיתי. מדי לילה היה מתהלך בחדרו ומשנן את כל ג'ן פרקי התניא בעל פה. אחר כך, בתור הכנה לקריאת-שמע שעל-המיטה, נעמד ליד הקיר ובמשך כשעתיים אמר את כל ספר התהילים כשהוא עומד, את ידו האחת הוא מניח על אוזנו והוא מתנועע בתנועות קלות ימינה ושמאלה“.

וגם בתקופת ברינואה, נמשכה הנהגתו זו. בשנת תש"ח נסעו התמימים מענדל בוימגארטן וזלמן פויזנר בשליחות אדמו"ר הריי"צ לאירופה, כדי לבקר את אנ"ש הפליטים. בשהותם בישיבה בפאריס, נתנו להם לישון בחדר שהיה ממש ליד חדרו של ר' ניסן, ורק מחיצה דקה הבדילה בין החדרים. מספר הרב פוזנר: ”יכולנו לשמוע כל מילה וכל תנועה שלו. כמעט בכל לילה היה קורא קריאת-שמע עד שתיים לפנות בוקר ובשעה חמש כבר היה אומר ברכות השחר“.

אחדים מבחורי הישיבה היו יכולים להביט אל ה'סלון' שבדירתו, דרך חלון החדר שבו ישנו בפנימייה, ולראות איך הוא עומד על רגליו וקורא קריאת-שמע שעל-המיטה במשך שעה ארוכה. כמו בכל התפילות, היה אומר כל מלה במתינות רבה, ולפעמים נמשכה עבודה זו אצלו עד השעות הקטנות של הלילה. הרב יוסף-יצחק לבקובסקי זוכר את התקופה שבה התגוררה משפחתו בסמיכות ממש למשפחתו של ר' ניסן: ”בתור ילד אירע לפעמים שהתעוררתי בשעת לילה מאוחרת מאוד. אני זוכר את עצמי נכנס למטבח בשעה שתיים בלילה, ושומע את ר' ניסן קורא קריאת-שמע שעל-המיטה, כשהוא אומר כל מלה במתינות רבה, בהטעמה גדולה ובדבקות נפלאה“.

וכמו בכל פרטי העבודה שלו, התמיד ר' ניסן גם בעניין זה בכל מצב ובכל תנאי. מספר הרב יעקב אצרף: ”בזמני היה בישיבה בחור ממרוקו שלא הורגל למנהגי החסידים. בליל שמחת-תורה, מתוך השמחה ואמירת ה'לחיים', לפעמים היו משמיעים דברי ביקורת קשים כלפי משהו. אותו בחור חשש מסיבה מסוימת שהפעם הוא צפוי לקבל 'מנה' רצינית, ולכן הלך לר' ניסן וסיפר לו על חששותיו. אמר לו ר' ניסן: 'עמוד לידי במשך כל ההקפות, ואף אחד לא יציק לך'.

אחרי ההקפות הזמין אותו ר' ניסן לביתו לסעודת החג (ומובן שכולנו קינאנו בו...) אחר כך ניגשתי אל הבחור ושאלתי אותו איך היה אצל ר' ניסן. הוא אמר לי: 'אינני שייך ל'השגות' ול'גילויים', אבל דבר אחד לא אוכל לשכוח לעולם - את קריאת-שמע שעל-המיטה של ר' ניסן בליל שמחת-תורה. אדם שרקד כל-כך בהתלהבות כל הלילה, ובסעודה ישב ודיבר עם החסידים הגדולים עד שלוש לפנות בוקר, ואחר כך עוד יש לו כוח לעמוד ולקרוא קריאת-שמע בדבקות! אני נפלתי 'שדוד' על המיטה, והוא נעמד ליד הקיר וקרא קריאת-שמע בהתלהבות ובדבקות במשך שעה ארוכה..."

וכך סיפר הרב שמואל-מאיר זילברשטיין מאנטוורפן: "היו כמה פעמים שר' ניסן התארח אצלי מספר ימים כאשר בא לבלגיה כדי לגייס כסף לטובת הישיבה. ולא אחת אירע שר' ניסן עמד כל הלילה בחדר שהקצינו עבורו, וקרא קריאת-שמע שעל-המיטה. וכשקמתי בבוקר, ראיתי שהמיטה שלו מסודרת ומוצעת, בדיוק כפי שהיתה לפני שנכנס לחדר בערב. זאת אומרת שהוא לא עלה על יצועו. כנראה הרגיש שכאשר אינו טרוד בענייני הישיבה, יש לו פנאי לעשות את מה שהוא באמת רוצה..."

"בהזדמנות אחרת", סיפר הרב זילברשטיין, "הראיתי לר' ניסן בלילה את החדר שהכנתי עבורו, וכעבור זמן קצר נעמד ר' ניסן כשפניו אל הקיר והתחיל לקרוא קריאת-שמע שעל-המיטה. כשקמתי בבוקר והלכתי לחדרו, ראיתיו כשהוא עדיין עומד באותה תנוחה, פניו אל הקיר והוא שקוע במחשבות. הסתכלתי על מיטתו וראיתי שהיא מסודרת כל-כך יפה, עד שהיה ברור לי שהוא לא עלה על המיטה במשך הלילה. הבנתי שבמשך כל הלילה עמד כך כשפניו אל הקיר והתבונן בענייני עבודת השם".

ומובן שגם את התלמידים חינך ר' ניסן לקרוא קריאת-שמע שעל-המיטה כראוי. הנה נקודה קצרה שרשם הת' י.ר. מדברים שאמר ר' ניסן כשהתוועד עם הבחורים ב-770 בשעות שם בחודש טבת תשכ"ו: "כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע אמר שזה שכתוב בתניא פרק ז' 'ובכוונה עצומה בקריאת שמע שעל המיטה', יש בזה כמה מדרגות. ובאנשים פשוטים, הכוונה היא - להתבונן בפירוש המלות.

"וסיפר ר' ניסן שר' איטשע דער מתמיד היה מדגיש בעת קריאת-שמע שעל המיטה את המלים: 'לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי'. ועוד הסביר: צריך להיות העניין של "אם זכרתיך על יצועי". כשאדם לומד, טרוד הוא בלימודו. אבל בשעה שלפני השינה, עליו לזכור את הקב"ה".

כל גופו התחיל לרעוד...

להתייחסות מיוחדת ראויה עבודתו בימים הנוראים. אם בכל ימות השנה עבד את עבודתו באימה ובראה, בראש-השנה וביום-הכיפורים על-אחת-כמה-וכמה. מעיד הרב שלום-בער בוטמן: "ראיתי פעם בבוקר של ראש השנה איך פתאום התחיל כל גופו ממש לרעוד, וזה היה עוד לפני התחלת התפילה ובטרם התעטף בטליתו..." ויש מספרים שפעם התעלף ר' ניסן באמצע תפילת ראש השנה, מאימת יום הדין!

לקראת כניסת יום הדין, עוד לפני התחלת תפילת מעריב, אמר תהילים בבכיות. בתפילת ליל א' של ראש השנה היו אצלו בכיות עצומות, והיה נשאר להתפלל כמה שעות אחרי שהמניין סיים את תפילתו. כל מי שזכה לשמוע את ר' ניסן מתפלל בראש השנה מעיד שזה היה 'געוואלדיק'. מעיד הרב שלום-בער לבקובסקי: "בליל ראש השנה ר' ניסן היה מתפלל ב'זאל', והיה מתפלל באריכות רבה מאוד. לאחר שכולם סיימו להתפלל, היה ר' ניסן מתפלל מלה במלה. והיו כאלה שנשארו לשמוע איך ר' ניסן מתפלל בראש השנה, וגם אבא ע"ה היה ביניהם".

עד כמה שכל השנה היה ניכר עליו שהוא מתייגע בתפילתו, כאן בלטה יגיעתו עוד יותר. ואם בכל תפילה האדימו פניו - בתפילות הימים הנוראים היה מאדים עד מאוד. מספר הרב יעקב אצרף: "זה היה בלילה הראשון של ראש השנה תשכ"ב. אחרי סיום סעודת החג ואמירת התהילים, התחילו הבחורים להתפזר ולהתכונן לשינה. לפני שהלכתי לישון, נכנסתי ל'זאל' ללמוד קצת. פתאום ראיתי את ר' ניסן כשהוא עדיין מתפלל תפילת ערבית. בשעה זו הוא לא עמד במקומו הקבוע, אלא התקרב יותר לפינת ה'זאל'. באותה שעה הוא עמד בתפילת שמונה-עשרה. השתדלתי שלא להשמיע שום רחש מיותר, כדי שלא ירגיש שמישהו מאזין לתפילתו. הוא היה ממש אדום כמו אש, כולו אחוז התלהבות. פתאום שמעתי אותו משמיע בקול נורא ואיום את המלים 'ובכן תן פחדך'. היה קשה לו להתבטא: 'תן פח... פח...', עד שהצליח להוציא מפיו את המלה 'פחדך'".

גם עבודתו ביום-הכיפורים היתה באופן נורא. עוד בתפילת מנחה של ערב יום-כיפור ראו אצלו 'סדר עבודה' שלם, עם בכיות נוראות. במשך כל התפילות של היום הקדוש היה עומד על רגליו, בין בלילה ובין ביום, ורק בראשו נשען על הקיר והתפלל. וצריך לציין שבתפילות הימים הנוראים לא השתמש במחזור, את כל התפילות אמר בעיניים עצומות ובעל-פה (למעט מספר פיוטים שקרא מתוך המחזור). אומר הרב ישראל רווח: "בכל שנה כשמגיע יום-כיפור, אני רואה בעיני רוחי את דמותו של ר' ניסן כשהוא ניצב במקומו ומתפלל בעמידה. תמונה זו ניצבת לנגד עיני ומלווה אותי במשך כל היממה הנשגבה הזו".

מספר השליח הרב אליהו זילברשטיין: "פעם נשארתי ליום-כיפור בברינאוה. הייתי בין הבחורים

הבודדים שנשארו אז בישיבה ובאותה שנה עמדתי ליד ר' ניסן במשך כל היום הקדוש. כשלוש שעות לפני תפילת 'כל נדרי' כבר עמד ר' ניסן במקומו הקבוע, פניו אל הקיר, והוא מתבונן בהעמקה ומדי פעם משפשף את מצחו בידו. כנראה התבונן בענייני דא"ח. אחר כך התחיל להתפלל מעריב, והתפילה שלו נמשכה עוד כשעתיים-שלוש. בעת התפילות ניצב ר' ניסן ליד הקיר, ומדי פעם שפשף חזק את מצחו בידו. המחזה הזה עשה עלי רושם בל יימחה".

בדרך כלל, ר' ניסן לא אהב להתפלל באריכות ב'זאל', כי לא רצה שישמעו אותו בתפילתו. בימים הנוראים זה היה שונה. מספר הרב יעקב אצרף: "פעם בליל יום-כיפור עמד ר' ניסן ואמר תהילים, ור' נחום לבקובסקי סיים את אמירת התהילים לפניו. ר' נחום התקרב לדלת היציאה, ופתאום שמע את ר' ניסן אומר תהילים בהתלהבות. הוא הסתובב, פער את עיניו הגדולות והרגיש שמשוהו תופס אותו. קולו הערב של ר' ניסן שבה אותו, והוא חזר למקומו והמתין עד שר' ניסן יסיים את התהילים. הדברים האלה עשו עלינו רושם אדיר..."

הייתכן שלא מאריכים בתפילה בשבתות!?

"אז מען שטעלט זיך דאווענען, דארף מען האבן א רואיקע קאפ" [=כאשר נעמדים להתפלל, זקוקים לראש צלול] - כך אמר פעם ר' ניסן לאחד מתלמידיו. כי אכן, מקפיד היה ר' ניסן על הבחורים שיתפללו במתינות, מלה במלה. הוא תבע זאת מעצמו, וגם מהבחורים.

חיוזק מיוחד קיבלה דרישתו זו בקיץ תשל"ג, שכן באותם ימים הרבי דיבר אתו ב'חידות' על כך ואמר לו שבתניא (איגרת-הקודש סימן א') כותב אדמו"ר הזקן שתפילת שחרית צריכה להימשך כשעה ומחצה לפחות בימות החול - ובדורנו הרבי קובע שאפשר להסתפק בשעה בלבד. כשר' ניסן חזר לישיבה, חזר לפניו הבחורים על דברי הרבי הללו ולקח את העניין הזה ברצינות רבה מאוד. ומאז התחיל ר' ניסן להקפיד בישיבה שהתפילה במניין תימשך לא פחות משעה. עד אז היה קורה לפעמים שהתפילה נמשכה כ-45 או 50 דקות, ומעתה לא הרשה שהתפילה תימשך פחות משעה. בשלב הראשון היה ר' ניסן ניגש ומניח שעון לפני בעל-התפילה, כדי שיוכל להקפיד על כך, עד שהסדר הזה כבר נקבע בישיבה ולא היה עוד צורך בשעון.

היו שניסו לטעון כלפיו ש'נשתנו העיתים', ובדורנו הרבי תובע בעיקר לעסוק ב'מבצעים' ובהפצת המעיינות, ויש פחות דגש על עבודת התפילה. ר' ניסן היה משיב להם בדברים ברורים: "אמרתי פעם לרבי שיש מפקקים על עניין עבודת התפילה בדורנו, ואומרים שדרושה כעת התמסרות לענייני 'הפצה'. הרבי הגיב על כך בחריפות ואמר: 'גאר א ווילדע סברה!' [=סברה פרועה ביותר!], והסביר שכל העניין של 'הפצה' בא להוסיף על מה שהיה עד עתה, ולא להחסיר חלילה משהו מהדברים שמקובלים בליובאוויטש מאז ומקדם.

בייחוד חרה לו כאשר ראה חלישות בעניין אריכות התפילה בשבתות. מספר הרב מנחם-מענדל מרוזוב: "פעם שהה ר' ניסן ב-770 באחת השבתות שבה לא התקיימה התועודות של הרבי. לאחר סיום תפילת מוסף במניין של הרבי, גילה ר' ניסן לתדהמתו שכעבור זמן מה רבים מן החסידים יצאו לסעודת שבת בביתם. ניגש אלי ר' ניסן ותמה באוזניו: איפה ה'עובדים'? מדוע אין אנ"ש והתמימים נשארים להתפלל באריכות, כנהוג אצל חסידים בשבתות?". עניתי לו שהם רגילים שבדרך כלל יש התועודות של הרבי בשבת, ולכן הורגלו שלא להתפלל באריכות בשבתות. אבל ר' ניסן לא קיבל את ה'תירוץ' הזה.

"ניסיתי להצדיק את המצב מכיוון אחר ואמרתי שכל הרביים הקודמים שמו דגש על עבודת התפילה, אבל כיום הרבי שם דגש על עבודת 'ופרצת'. אמר לי ר' ניסן: אינני מבין אותך. דברך יכולים להיות נכונים בימות החול שאז יוצאים ל'מבצעים', אבל לא בשבת. ועדיין ניסיתי ללמד סגוריא ואמרתי לו: ישנם כאלה שכבר התרגלו שלא להתפלל במתינות בימות החול, כשהם עוסקים ב'ופרצת', וממילא גם בשבת הם כבר לא עוסקים בזה... אבל ר' ניסן לא קיבל שום הצדקה והמשיך להשמיע באוזני דברי תוכחה: בחור שנכנס בשבת ל-770, צריך לראות דוגמה של חסידים מבוגרים שיושבים ועוסקים בעבודת התפילה, וכך יוכל להיות מושפע מהם. הייתכן שהחסידים אינם מתפללים באריכות, לפחות בשבתות!?" [וראה שיחת שבת פרשת ויקרא תשמ"ב, בה מעורר הרבי בחריפות על עניין זה].

הקטע היחיד בתפילה שבו חייבים לכוון...

מצד שני, ביחס לבחורים צעירים ר' ניסן היה סבור שקודם כל צריך הבחור להתרגל להתפלל עם 'פירוש המלות' במשך זמן ארוך, ורק אחר כך יוכל להתקדם לשלב הבא - התבוננות בחסידות. מספר הרב יצחק גולדברג: "אלה שהיו מבקשים ממנו הדרכות בעבודת התפילה, היה נענה להם ומדריך אותם. אבל עיקר דרישתו, גם בהדרכות אישיות וגם בהתועודות כלליות, היתה לחשוב את פירוש המלות. הוא לא תבע 'התבוננות' גדולה, ובדרך כלל, דיבר על תפילה במתינות, לא כל-כך על תפילה באריכות".

ההשפעה הכי חזקה מצידו על הבחורים בנושא זה היתה באמצעות התפילה שלו עצמו. בחורים ראו באיזו רצינות הוא ניגש להתפלל ובאיזו מתינות הוא אומר כל מלה, והושפעו מכך מאד. וגם בהתועודות היה מסביר איך בחור חסידי צריך לגשת לתפילה, 'דע לפני מי אתה עומד', וממילא איך צריכה להיראות התפילה עצמה. מעיד הרב יוסף-יצחק וילשנסקי: "כשדיבר אל הבחורים הצעירים, דרש מהם רצינות בתפילה, לא על-ידי העמקה באיזה מאמר חסידות לפני התפילה, אלא פשוט להתפלל כראוי. לעמוד במקום אחד, להתרכז בתפילה ברצינות ולהתבונן בפירוש המלות".

בהקשר זה הזכיר פעמים רבות את הסיפור על חסידים שהיו מתרגמים את מלות התפילה לאידיש ("ז'ארגון"), והיה אומר שאמנם רבותינו נשיאינו לא גרסו את הדרך הזאת, אבל הסיבה שאותם חסידים עשו זאת היתה כדי שגם הנפש הבהמית שלהם תרגיש את עניין התפילה.

ועד כמה שתבע מהבחורים להתפלל במתינות, היה מוחה בחריפות רבה נגד אלה שמתפללים במהירות ומסוגלים 'לחטוף' ו'לבלוע' את מלות התפילה. הנה אפיזודה ששמענו מהרב יחיאל מ"מ קלמנסון: "הוא היה מדבר בנימה של לעג על כך שיש כאלה המסוגלים להתפלל בלי מחשבה, והיה אומר שבשעת התפילה הם אפילו לא יודעים איפה הם או חושים, מלבד קטע אחד בתפילה שבו חייבים לחשוב את פירוש המלות - כשמגיעים ל'היום יום' וצריכים לחשוב איזה יום היום..."

חסידות תובעת עבודה 'פנימית'

כאמור, ר' ניסן עמד בתוקף על כך שלא כל אחד שייך ל'עבודה'. אם ראה בחור צעיר שהתפלל באריכות ולא סיים את התפילה עם הציבור, היה קורא לו ואומר לו במפורש שלעת-עתה לא יתפלל באריכות כי אינו שייך לזה. כך נוצר מצב שבחורים צעירים חששו להתחיל להתפלל באריכות (מלבד בשבת-קודש). מספר ר' יהודה עמאר: "בתור נער צעיר התחלתי פעם להאריך קצת בתפילה. בסך הכל, התפללתי שחרית עשר דקות יותר מכולם, אבל ר' ניסן קרא לי ואמר לי שאתפלל כמו כולם, כי עוד לא הגיע הזמן שאתחיל להתפלל באריכות."

וחשוב לציין שבעניין זה קיבל הוראה מפורשת מהרבי הרי"צ בתשרי תש"ט בזה הלשון:

ובד"כ [=ובדרך כלל] צריכים בדיקה מפורטת ומסודרת להמאריכים בתפלה כי לא כל הרוצה ליטול שם עובד צריכים להניח, וצריכים לייחד שיחות על הנושא אשר חסידות היא פנימית ומי שבטבעו הוא חיצון אינו כלי לפנימיות.

הרב שלום-בער בוטמן זוכר את הרושם שעשה המכתב הזה על ר' ניסן. "כשהגיע אליו המכתב מהרבי הרי"צ, בו הוא מורה לו לייחד שיחות על נושא זה ש'חסידות היא פנימיות', ר' ניסן לקח זאת מאוד ללבו. באותה שנה, התוועדות שמחת-תורה היתה אצלנו בישיבה באווירה רצינית מאוד. בעת ההתוועדות התבטא ר' ניסן במרירות רבה ואמר: 'דאס הייסט דאך אז עס פעלט דער גאנצער ענין פון חסידות!', אם צריכים להסביר לבחורים שחסידות חב"ד תובעת פנימיות, הרי זה מעיד על כישלון חמור ביותר בכל החינוך החסידי שלהם. אני זוכר שהבחורים ישבו מבוהלים ומפחדים מאימתו של ר' ניסן, וחששו להרים את ראשם. וכל אותו שמחת-תורה התנהל תחת הרושם הזה, אפשר היה למשש את המתח באוויר!".

באותו הקשר מוסיף הרב בוטמן ומספר: "ראיתי פעם מכתב מהרבי הריי"צ, שהעתק ממנו הגיע לר' ניסן, בקשר לבחור אחד שכתב לרבי הריי"צ שהוא מרגיש שאינו ראוי להיות תלמיד ב'תומכי תמימים'. הרבי הריי"צ ענה לאותו בחור (התוכן): 'והי עצת היצר הרועה להפילך שחת, ועליך לרחם על גופך ולחוס על נפשך'. ר' ניסן דיבר על כך בהתוועדות קרובה, מבלי לנקוב בשמו של אותו בחור, ואמר: 'גם אחרי שהבחור הזה קיבל את המכתב מהרבי, ממה איכפת לו? - מהעניין של 'לחוס על גופך'; 'לרחם על נפשך' - זה כבר פחות מפריע לו!..."

באותה תקופה, כשתלמידים צעירים בברינואה כתבו לרבי הריי"צ על רצונם להתקדם לדרגה של 'עבודה', קיבלו מענה הולם. מספר הרב שלום-בער בוטמן: "בכסלו תש"ט הייתי נער צעיר לימים, וכתבתי לרבי הריי"צ שאני רוצה להתפלל ב'עבודה'. בתגובה, כתב לי הרבי הריי"צ מכתב מענה שהחזיר אותי למקומי. וזה לשונו הקדוש:

במענה על מכתבך אודות טרדות מחשבות זרות בתפלה, עליך להתפלל עם הציבור בעמידה במקום אחד מתוך הסידור, להתפלל בדיוק אותיות התפילה, שלא תאמר שגיאות, ולבקש אשר ילמדו אותך פירוש המלות כפשוטו, זאלסט וויסין דעם טייטש וואס דו זאגסט [=שתדע את פירוש המלות שאתה אומר], ותתמיד ללמוד. והשי"ת יעזרך ללמוד ותבער את דרכי החיצוניות אשר התחלת ללכת בה, דיר פעלט וויסן [=חסרה לך ידיעת] פירוש המלות און קענען לערנען [=ולדעת ללמוד], והשי"ת יהי' בעזרך בגו"ר."

בעניין זה ישנו מכתב נוסף שכתב הרבי הריי"צ לר' ניסן, מהתאריך ל' שבט תש"ח:

אודות התאוננות של התמימים... ומכתב ידידי אודותיו. הנה דרכי עבודה חדשה חידשו תלמידי התמימים שלא שימשו כל צורכם או שלא שימשו כלל. הדרך הישרה והמדויקת שהדריכנו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע היתה: ווייניקער מתאונן זיין און מערער טאן מיט זיך [=פחות להתאונן, ויותר להתעסק עם עצמו]. ודמיתקרא האידנא עובדים, שממציאים אופני התאוננות. וכמובן שאין בזה שום הרגש שלא טוב. וגם אפילו במי שהוא בעל מידות רעות ונמכזות עד גיעול - אינם שמים דעתם ולבם על עקירת הרע עם השורש, די גנאינע מכה מיטן קארין, און מען איז יוצא מין א חסידות'ן ניגון און א טאנץ [=ויוציאים ידי חובה בניגון וריקוד חסידי]. און מען בלייבט דער זעלביקער ליגנער און חיצון ווי געווען, מיט א כתר עטרה אויסגעפלאכטן פון כזב ושקר מאטעריאלן [=ונשארים אותו שקרן וחיצון כפי שהיה, עם כתר עטרה שזור מחומרים של כזב ושקר].

וגם כאשר תלמידים רציניים חשבו שהם כבר מתאימים לתפילה באריכות, עם התבוננות בדא"ח לפני התפילה, היה ר' ניסן מבהיר להם שהם צריכים לדבר לפני כן עם משפיע כדי לבדוק האם הם באמת כבר שייכים לזה והאם יש להם במה להתבונן. מספר המשפיע הרב פנחס קארף: "כשר' ניסן דיבר על עבודת התפילה, הדגיש שלא כל אחד יכול להתחיל בזה סתם כך. כשהייתי בחור צעיר, לא דיבר אתי על הצורך להתפלל ב'עבודה'. רק כשנפרדתי ממנו לפני נסיעתי לרבי, וכבר הייתי קרוב לגיל 18, אמר לי: 'כבר הגיע הזמן שתתחיל לעסוק בעבודת התפילה'."

לפרוס את ה"לחם" לפרוסות דקות

לדברי הרב יוסף-יצחק בלינוב, יחד עם ההסברה שעבודת התפילה לא שייכת לכל אחד, נטע ר' ניסן בבחורים את השאיפה להגיע לדרגה הזאת. "התביעה שלו כללה גם את ההסברה שהבחור צריך לשאוף ולהתייגע כדי להגיע לדרגה כזו שיוכל להתפלל באריכות. זה היה נוגע לו מאוד."

"לאמתו של דבר", אומר לנו אחד מבוגרי הישיבה, "לתלמידי ברינואה לא היה קשה במיוחד להגיע להתעוררות הזו ולרצון הזה להתפלל באריכות. הם ממש נשמו איך ר' ניסן מתפלל בדבקות ובהתעוררות, וגם ראו את ר' ישראל-נח מתפלל באריכות בבכיות, ושמעו את ר' אהרן-יוסף מתפלל ב'עבודה'... היתה בישיבה אווירה כזו שתפילה באריכות זה ממש תענוג, ולמה שבחור ירצה משהו אחר?..."

לכן, לא פלא שמבין הבחורים המבוגרים, אלה שכבר היו שייכים יותר לעבודת התפילה, היה אפשר למצוא הרבה בחורים שהתפללו באריכות. אפשר לומר שרוב הבחורים המבוגרים בישיבה התפללו באריכות.

ולאותם בחורים שכבר הגיעו לשלב המתאים להתבונן, היה ר' ניסן מסביר כיצד צריכים להתבונן במאמר חסידות לפני התפילה - מה ההבדל בין לימוד חסידות רגיל להתבוננות במאמר חסידות; איך לרכז את כל המחשבה רק בעניין אחד; איך להקיף את העניין היטב במחשבה, וכולי. הוא היה אומר שההתבוננות בתפילה משולה למתכת שרוצים ליצור ממנה איזו צורה, שכבר בשעה שמתכים את המתכת מתכננים איך רוצים שהיא תיראה לאחר שתצטנן ובהתאם לזה יוצקים אותה מראש לתוך תבנית מתאימה. וכך הוא גם בעניין ההתבוננות בתפילה: בעת שהאדם מתעורר ומתחמם, עליו לתת את הדעת מראש באיזה אופן הוא רוצה שההתבוננות תשפיע על הנהגתו בחייו השגרתיים לכשתצטנן התלהבותו.

כמו כן, היה מסביר את דברי רבותינו נשיאינו על גודל מעלת התבוננות בדא"ח כאשר אתה כבר יושב עטור ב(טלית ו)תפילין לפני התפילה. היו בחורים שטענו שהם לומדים הרבה מאמרי

חסידות, אבל אין להם במה להתבונן כשמגיע זמן התפילה, ולכן הם רוצים להסתפק בלימוד החסידות עצמו, ללא ההתבוננות. לבחורים אלה היה ר' ניסן אומר שהדבר דומה לאדם שיש לו שטר כסף גדול והוא טוען שאין לו דרך איך לפרוט אותו לכסף קטן. או כמו אחד שיש לו כיכר לחם, אבל אין לו סכין כדי לחתוך את הלחם לפרוסות קטנות. הרי כל אחד מבין שהשטר והכיכר אינם שווים כלום, כל עוד לא פורטים ופורסים אותם.

וביחס לטענה שקשה להתבונן בדא"ח, היה מסביר שהיצר הרע עושה את כל המאמצים שלא להניח לאדם להתבונן, משום שהוא יודע ומכיר את מעלת המחשבה שהיא לבוש פנימי, ומבין ש"בזה תלוי כל העניין". הרב דובער שייקביץ זוכר פתגם ששמע מר' ניסן באחת ההתוועדויות: "כתוב בפרשת ויצא שרחל היתה עקרה ולא ילדה בנים. והעניין בזה: מבוואר בחסידות שעניינה של רחל הוא עולם המחשבה, ועניינה של לאה הוא עולם הדיבור. הדיבור מוליד בנים כי אנשים רגילים לדבר הרבה, אבל המחשבה היא עקרה כי אנשים לא אוהבים להתאמץ ולהתבונן. אבל האמת היא שהצלחה תלויה דווקא בריכוז המחשבה".

וכאשר ראה שהבחורים נוהגים לפי הדרכתו ודרישתו ומתפללים בשבתות באריכות, לא היה קץ לאושרו. לעיתים קרובות היה גומל לבחורים אלה בצורה מיוחדת. מספר הרב יעקב אצרף: "בשנת תשכ"ב, השנה האחרונה לשהותי בישיבה, היינו קבוצה גדולה של בחורים מבוגרים שהיו מתפללים באריכות בשבתות. בתמורה לכך סידר ר' ניסן שבשבתות הקיץ כל הקבוצה הזו תלמד איתו את המשך 'מים רבים תרל"ו' של אדמו"ר מהר"ש.

"ר' ניסן היה מסיים את התפילה בשבת בשעה שלוש, והיה מגיע ללמוד איתנו בשעה ארבע. הלימוד היה נמשך כשעתיים, עד תפילת מנחה. באותן שבתות התגלה לפנינו ר' ניסן במלוא הדרו: יהודי שהתחיל את עבודת-השם בשעה חמש לפנות בוקר, למד כמה שעות מאמר חסידות והתפלל שעות ארוכות בדבקות רבה, ובשעה ארבע אחרי הצהריים הוא מופיע לפנינו בפניו האציליות והבוערות כדי ללמד אותנו חסידות עוד שעתיים... וגם מצידנו זה דרש מאמץ עיוני לא קל. אבל כולנו הגענו ללימוד הזה בחשק וברצון רב. בייחוד התפעלנו מצורת ההגשה של השיעור. ר' ניסן ידע להסביר את הדברים בצורה כל-כך טובה. זה היה משהו נפלא, מהתענוג של הלימוד הזה היינו חיים כל השבוע..."

**רווח והצלה • הרב ישראל רווח מספר על מורו ורבו ו
"בזכו"**

ליבו של רבי ניסן

נעמנוב:

ון ורב"ד נהייתי מה שאני"

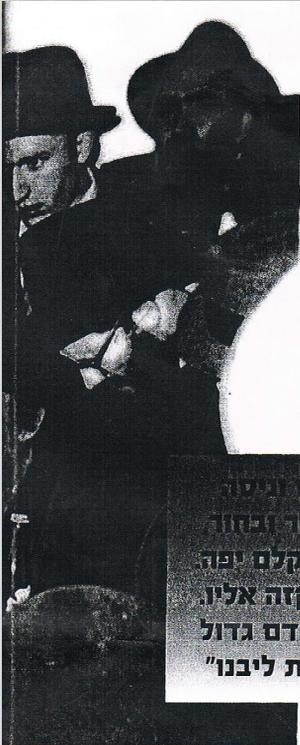

רבי ניסן נעמנוב בסניף תלמידי
צילום באדיבות שטרומבוט

כשהיה הרב ישראל רווח ילד בן 12, שלחו אותו הוריו ממרוקו לשיבת 'תומכי תמימים' בברנואה שבצרפת. על הבדידות, הצפיפות והגעגועים כיסתה דאגתו ואהבתו של המשפיע רבי ניסן נעמנוב זצ"ל

- בשיחה עם דוד חרמש הוא נזכר בדמותו המיוחדת של המשפיע, מתאר את החיים בישיבה ומספר על פגישת פרידה מרגשת ורוויות דמעות שנערכה בחדרו של ר' ניסן
- "פגישת הפרידה ההיא בחדרו היא זו שהחזיקה אותי שנים רבות", אומר מי שמאז שימש כמזכירו של הגר"ע יוסף, חולל מהפכה רוחנית ביפו וכיום עומד בראש ישיבה מפוארת באלעד

קדע,
ניניו זלגו דמעות

אתה מרגיש שמדבר איתך אדם גדול ואבא גדול. זה מה ששבה את ליבנו

"דאיתו עד כמה דאנון של המשעשע לבחורים, גם כשהם חולקים"

חב"ד. בזכות שלוחי הרבי, שהגיעו עד למקומות רחוקים ונידחים - ובכלל זה מרוקו וטונסי - הצליח נשמות ישראל מכליה רוחנית, הוא עומד כיום בראש מוסד גדול ומפואר באלעד, ומצורתו פרוסה במקומות שונים ברחבי הארץ. שלא לדבר על בני העושים חיל בתחומים שונים ומגוונים בקרב הקהילה החרדית, בארץ ובעולם. הרב ישראל רווח נולד במרוקו. הוריו עשו הכול כדי שיקבל חינוך יהודי. הם לא היססו לשלוח אותו מגיל ילדות למקומות מרוחקים ולמוסדות שונים, העיקר שיספוג חינוך יהודי ברוח ישראל סבא. גם הוא עצמו, בתור ילד, כמה למסורת ישראל, ונהג לעשות עם גבאי בית הכנסת עסקה מיוחדת: הוא יעזור לו בשטיפת בית הכנסת ובתמורה יעניק לו הנבאי לקרוא 'מפטיור'.

"זה היה בשנת תשי"ד. למדתי כשנתיים בקובלנקה, בבניינים הישנים, ליד הים, באותם ימים נכנס לישיבת 'תומכי תמימים' בברנואה, ועל פניו סימני דאנה וכאב. הוא ביקש לשוחח עם אחד ממנהלי הישיבה, והבחורים הפנו אותו אל המשפיע, רבי ניסן נענובם זצ"ל. 'תראה, כבוד הרב', אמר האישי. 'צאתי לאחרונה מטוניס והגעתי לכאן. כל חיי שמרתי על שבת באדיקות רבה. כעת, כשהגעתי לפריז, אין לי מה לאכול. אף מעסיק לא מוכן לקבל אותי לעבודה עם שמירת שבת. הניסיון שלי גדול ואני מפתח מאוד שלא אעשה בו. מה אעשה?'

שנקראו טריבונל. לאחר מכן עברתי ללמוד בישיבת חב"ד, אצל הרב מרציאנו ועוד שני רבנים". הוא מספר.

שליח חב"ד במרוקו באותם ימים היה הרב שלמה מטוסוב, שהיה הרוח החיה והפעילה בקרב יהודי קובלנקה. שלוחים נוספים נשלחו לערים אחרות כמו מנסנס, מרכש, ואף בערים רחוקות בהרי האטלס. "זו הייתה הפעם הראשונה שנחשפתי לחסידות חב"ד", אומר הרב רווח, "ואנשי חב"ד קיבלו אותי יפה מאוד. העברית אמנם לא היה שגורה על פניו, אבל הרב מטוסוב, שלא לדבר על בניו, שלטו היטב בשפה המרוקאית. ישיבת חב"ד במרוקו הייתה בשבילנו הצלה רוחנית שאין כדוגמתה. אם הם לא היו, אינני יודע היכן הייתי היום. זו הייתה גם מסירת נפש מצד הוראים לשלוח אותנו לישיבה הזו, מבלי לחשוש על נתאים".

עד כמה גדול היה רצונם של ההורים בחינוך ילדיהם לתורה ניתן ללמוד מהעובדה שחסם הסכימו לשלוח את ילדיהם, שבקושי הגיעו לגיל המצוות, לצרפת הרחוקה, ללא משמחה או ידיים - והכול למען החינוך הטהור. "היינו קבוצה גדולה של 50 בחורים",

יוד חרמש
צילום: מאיר דהן

היה זאת לאחר גל ההגירה הגדול של יהודי טוניס לצרפת. המוני יהודים מג'רבה הגיעו לפריז, וניסו להשתלב בחיי הקהילה היהודית במקום. אלא שאז נתקלו בניסיון קשה ומר מאוד: שמירת השבת. הניסיון הזה היה אכזרי במיוחד, כיוון שהעמיד את היהודים השורשיים בפני בחירה קשה: לעבור ולהתפרנס בכבוד או לערוב לפת לחם ממש. כל בעלי המפעלים והחנות לא הסכימו להעסיק עובדים שסירבו לעבוד בשבת.

באותם ימים נכנס לישיבת 'תומכי תמימים' בברנואה, ועל פניו סימני דאנה וכאב. הוא ביקש לשוחח עם אחד ממנהלי הישיבה, והבחורים הפנו אותו אל המשפיע, רבי ניסן נענובם זצ"ל. "תראה, כבוד הרב", אמר האישי. "צאתי לאחרונה מטוניס והגעתי לכאן. כל חיי שמרתי על שבת באדיקות רבה. כעת, כשהגעתי לפריז, אין לי מה לאכול. אף מעסיק לא מוכן לקבל אותי לעבודה עם שמירת שבת. הניסיון שלי גדול ואני מפתח מאוד שלא אעשה בו. מה אעשה?'

כששמע רבי ניסן את דבריו, פרץ בכני, וניש לארון הקודש, לפני כל הבחורים, פתח אותו ואמר: "רבונו של

עולם, אני מתחנן בפניך, עשה שהיהודי הזה ימצא את פרנסתו ללא חילול שבת".
"המעמד הזה חזק בלבי עד היום", אומר הרב ישראל רווח בדמעות, כשהוא מספר את המעשה. "כולנו, בחורי הישיבה, הבטנו בפניו של רבי ניסן ורגעי המעמד הושגב הזה נצרכו בתוכנו לעד. זה הראה לנו מה זה רבי ניסן".
לאחר שנתיים הגיע שוב אותו יהודי לישיבה, ואמר: "אין לי די מילים להודות לרבי ניסן על מה שעשה למעני". הוא סיפר שמצא עבודה אצל יהודי שומר שבת ומתפרנס בכבוד. "יבא היה בשבילנו כמו ספר מוסר חי, לראות כיצד האמונה של רבי ניסן הוכיחה את עצמה".

גולה במקום תורה

הרב ישראל רווח יושב בראש השולחן שבביתו בבני ברק, לפניו גמרא פתוחה ולצידה כוס תה עם לימון. זקנו הלבן, יורד על-פי מידותיו. דיבורו שקט ועיוני מאירות מחמכה. אופיו השקט מבטא על גלגולים רבים של פעילות נמרצת, החובקת ארצות ויבשות למען התורה והצפתה בעם ישראל. הרב רווח הוא יציר כפיה של חסידות

פוך חמות. רבי ניסן היה מסתובב ב־12 בלילה ובאחת אחר חצות, בורק אם כולם ישנים בשמיכות חמות. יש שגילה בחור שנפלה לו השמיכה, היה מתכונף ומכסה אותו, שלא יהיה לו קר בלילה. הייתה זו דאגה כנה שאי־אפשר לתאר. הוא לא היה משגיח של שליטה עליונה. היינו גרים בבית שידענו שיש בו אבא. מאז הייתי במסודות רביס, ואני לא זוכר ולא מכיר דאגה כזו כפי שהיה לרבי ניסן.

***מבחינה רוחנית מה קיבלתם מרבי ניסן?**

"הוא היה מחזיר בנו את החשק בלימוד, את הערך באהבת התורה. וזה היה נכנס בנו כה חזק, עד שהבחורים קיבלו חשק גדול ללמוד, והיו לומדים עד השעות הקטנות של הלילה. עשרות פעמים הוא היה יורד לבית המדרש בשעת לילה ואומר: 'לא רק הלילה יש. יש גם מחר. צריכים לאגור כוחות'. והיה מכבה את החשמל בבית המדרש ומודאג שהבחורים יעלו לישון. בחב"ד נוהגים ללמוד לפני התפילה, וכשבחור לא ישן טוב, זה פוגע בכל סדר היום שלו למחרת. הוא היה מקפיד שכל בחור ישן את השעות להן הוא זקוק".

משכורת מר' ניסן

הרב רווח מספר על עצמו אנקדוטה מרתקת, הממחישה את האבהיות והחמלה

פי' רבי ניסן נמנעו (במרכז) בהתוועדות

"היינו קבוצה גדולה של 50 בחורים ושלחו אותנו מהישיבה במרוקו לישיבת חב"ד בברנואה שבצרפת. וזאת משתי סיבות: ראשית, הייתה דרישה מהישיבה בברנואה לתלמידים חדשים. שנית, על דלתות הישיבה במרוקו התדפקו עוד ועוד ילדים והיה צורך לפנות ספסלים עבורם"

כשהגיע לישיבה בברנואה, נתקל בתנאים קשים, שלא ידע בעבר. "הייתה צפיפות נוראה בישיבה, כתוצאה מהקבוצה הגדולה שהגיעה איתי. אני מעיד על עצמי שישנתי בחדר אחד עם 15 בחורים, בצפיפות איומה, אבל הישיבה הייתה כל עולמינו. לא הרגשנו את הדחוק".

בישיבה פגש את ראש הישיבה רבי יוסף גולדברג זצ"ל, הרמ"ם רבי הלל פזנר ורבי נחום לבקובסקי, וכמובן את המשפיע רבי ניסן נעמנוב.

"שש שנים רצופות הייתי בישיבה ולא עזבתי אותה ולו פעם אחת", מספר הרב רווח. "בהתחלה היו נגעונים חזקים להורים והרגשנו בדידות קשה. זה לא היה קל להתנתק יום אחד מכל הסיביבה המוכרת ולהגיע למקום חדש ושוונה, הומה בחורים. אבל את הבדידות הפיגה דמותו הענקית והאהבת של רבי ניסן".

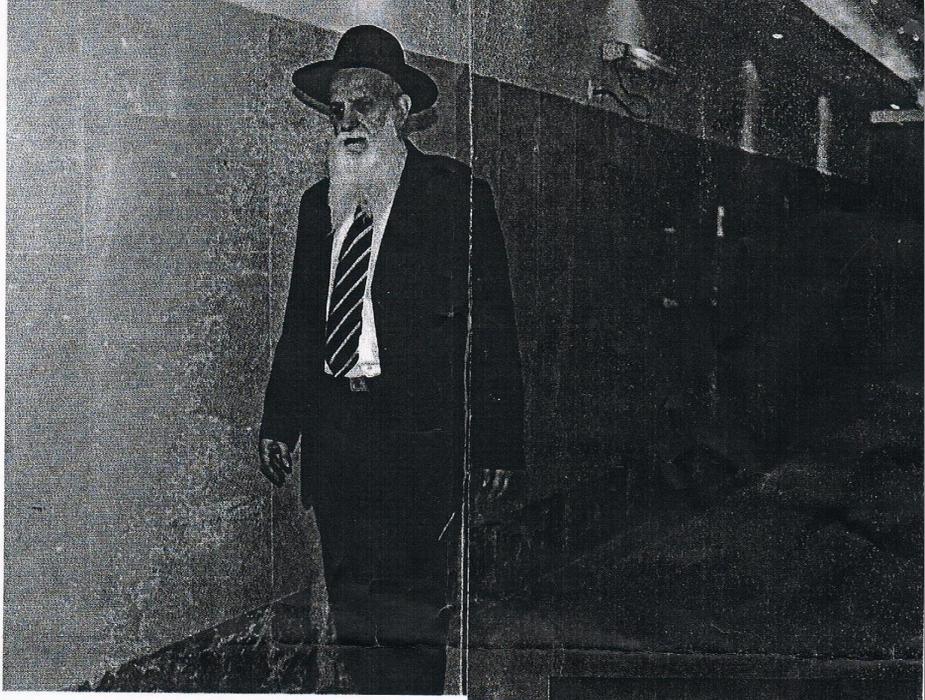
כשהרב רווח מדבר על רבי ניסן, ניכר בפניו כאילו הוא מדבר על אביו ממשי. עיניו מביקות, ידיו נפרשות לצדדים, כאילו

של רבי ניסן. כשהוא מספר את הדברים, הוא מאדים מעט מהתרגשות: "באותם ימים הישיבה לא הייתה משופעת בספרים, והיה מצמוצם נוראי בנושא. לעיתים יכולת למצוא על ספר אחד עשרות בחורים המבקשים לעיין בו, והייתה תורנות. רבע שעה כל אחד..

"כשהייתי בגיל 19 חשקה נפשי בספרים לימוד והפריעה לי מאוד המצוקה הזו, אולם כסף לרכוש ספרים לא היה בכיס. באחד הימים הבחין רבי ניסן בפניי שהן מעט מדובכות, הוא שאל אותי לפשר העניין, וסיפרתי לו שחפצה נפשי לקנות ספרים,

רוצים להמחיש את האהבה הגדולה שהרעיק רבי ניסן לכל תלמיד ותלמיד. "רבי ניסן היה דמות רוחנית שקשה לראות כמותו היום", הוא נמסר למצוא את המילים הנכונות. "אתה רואה לפניך אדם משכמו ומעלה. הוא היה אבתי כאבא ממש וניסה לחדור לפנימיתו של כל בחור ובחור, לתת לו את האפשרות להתאקלם יפה. אין בעיה בישיבה שלא התקוה אליו. אתה מרגיש שמדבר איתך אדם גדול ואבא גדול. זה מה ששבה את ליבנו.

"בלילות החורף היה קר מאוד בצרפת, ובאותם ימים לא היינו משופעים בשמיכות

בתרגשות, ומצביע על הספרייה הגדולה שביתו. "הרבה ספרים שנמצאים כאן נקנו בכסף הזה של רבי ניסן. הייתי קונה ספרים מהוצאת 'להמן' שבלונדון, ואפילו מטוניס. הייתי שולח להם כסף והם היו שולחים לי ספרים."

דאגתו של רבי ניסן לצורכי החורים הייתה מופלאה ביותר. "היו בחורים רבים בישיבה שהוריהם לא שלחו להם כסף ובגדים, אבל רבי ניסן דאג אצל נדיבים, שלכל בחור יהיה בגד כמו שצריך לשבת.

"אמרוהים הוא", אומר הרב רווח, "שלעצמו, רבי ניסן לא דאג כלל וכלל. לא מפני שלא היה לו, אלא שהיה עסוק בעבודת ה' עד כדי כך שהגשמיות לא תפסה אצלו מקום כלל וכלל.

"לדוגמה, מיום שהגעתי לישיבה עד שיצאתי הוא הלך עם אותו 'דירטוק', הכובע שלו, מרוב התיישנות, כולו נקרע מאחורה והוא לא חשב אפילו לקנות כובע חדש. עד שפעם אחת הזמינו אותו להתנוועדות, והוא הניח את הכובע בצד. מיד לקחו שלושה חסידים את הכובע, מדדו אותו ורצו לקנות עבורו כובע חדש, אותו הניחו במקום הישן. כשהסתיימה ההתנוועדות, הוא לקח את הכובע והניחו על ראשו. לדעתי, מעולם לא ידע ולא הרגיש שהחליפו לו את הכובע. רק אנתנו, החורים, הבחנו שהוא הולך עם כובע חדש.

איי אפשר לתאר את הפשטות שלו בענייני העולם הזה?"

תפלוהיו של רבי ניסן היו מושג בפני עצמו. "היה יושב ב'זאל' ולומד חסידות. תפילת שחרית שלו נמשכה לעיתים עד שתיים בצהריים. החורים היו נהנים להביט בו משתפך בתפילה, וזה העניק דוגמה חייה לכולם, של יהודי לפני קונו. בתפילת ערבית של ליל ראש השנה הוא היה נואח כמלאך ה'. הוא האריך בתפילתו הרבה אחרי שהסתיימה התפילה, ואנחנו היינו מתאספים סביבו,

**רבי ניסן היה מסתובב
ב"ה' מלילה ובאחת אחת
הצות, מודק אם כולם ישנים
בשמיכות חמות יש שגילה
בחור שנפלה לו השמיכה,
היה מתכופף ומכסה אותו,
שלא יהיה לו קר בלילה.
היתה זו דאגה כנה שאי"
אפשר לתאר. הוא לא היה
משגיח של שליטה עליונה"**

ולם הוריי לא שולחים לי כסף, כי אין להם.

"רבי ניסן לא התמהמה ושלף רעיונו. אתו לך תפקיד קטן ולא שה, ובשכרו אתו לך כסף מדי חודש, אמר. אני יודע שאתה הולך כל בוקר למקווה, אתה תחיה ממנה על חימום המקווה. הקור והעז שרר אז חייב את חימום המקווה, ועשו זאת באמצעות הדלקת תיל של גז שחימם את המים - פעולה שלא כרוכה במאמץ. 'וכן, קרוב לשנה וחצי הייתי, יום-יום, מחמם את המקווה, סוף החודש היה רבי ניסן נתון לי כסף', אומר הרב רווח

מוותרים על הסעודה, רק כדי לראות כיצד הוא מתפלל בדבקות. זה נתן לנו המון יראת שמים לראות את המחזה הזה".
 את תוצאות החינך של רבי ניסן ניתן לראות בשטח. "היינו קבוצה של 80 בחורים ספרדים בשיבה, ועד חיום אנטנו בקשר עם כולם, וכולם יראים ושלמים, אברכים תלמידי חכמים, ללא יוצא מהכלל" אומר הרב רווח.

ר' ניסן בוכה

כחלוף שש שנים בין כותלי 'תומכי תמימים' בברנואה, תכמו נענעיים עיזם את הרב ישראל רווח לחוריו, אותם לא ראה זמן כה רב. הגענועים גברו במיוחד לאחר שמעתי שהם עולים לארץ-ישראל. הרב רווח הרגיש שזה הזמן להיפרד מהשיבה בצרפת ולעלות, עם חוריו, לארץ-הקודש.

"היה זה בשנת תשכ"ב. רבי ניסן קרא לי לחדר ושמע ממני שברצוני לעזוב את הישיבה ולעלות לארץ. הוא שם את ידיו על ראשו ושקע בהרהורים. הוא נהיה אדום מרגע לרגע כמו ספירלים אדומים של אש. הבטתי בו וחרגשתי פחד גדול.

"מה תעשה בארץ-ישראל? שאל אותי בחרוז. 'אתה יודע מה שנעשה שם עם הציונים והחילונים? זה מסוכן מאוד'. ראיתי את ליבו

תורה משמחת נישואין של ניסן וחי' מושקא מאסקאוויץ

נופלים בדרך. הלוואי שיקומו ראשי ישיבות ומשגיחים וישימו סוף לדרב הזה. שאני זוכר, למשל, את הרב יעקב אצרף שגם הוא למד בומנו בברינואה ואחר כך נהיה אבן חשב ומרביץ תורה בכפר חב"ד. הוא היה אומר שיחות כל מוצאי שבת. רבי ניסן, כבבדו ובעצמו, היה יושב בתוך קבוצת הבחורים ומקשיב ושומע בעונג רב לרביו. מי כלל חשב שהוא בחור ספרדי או לא. זה לא תפס מקום בכלל".

כשה'באבא סאלי' בכה

הרב רווח עוצר רגע את שטף דיבורו, מבטו על נקודה עלומה בתקרה, ונראה שהוא צולל אחורה שנים רבות. נהרה מתפשטת על פניו כשהוא מספר על ביקוריו של ה'באבא סאלי' זצ"ל בישיבה בצפת, ועל הכבוד העצום שרחשו לו רבני הישיבה. "פעם הגיע הצדיק ה'באבא סאלי' להתאכסן אצלנו בישיבה בברנואה. כבר אז שמעו יצא למרחקים, והישיבה העניקה לו חדר והוא שהה אצלנו ברأس השנה ויום הכיפורים. רבי ניסן חפץ מאוד לראות את הליכותיו הנסתרות של ה'באבא סאלי', בפרט בלילות. "פעם אחת, בשעה 12 בלילה, הוא הגיע לחדרו וראה שדולתו לא סגורה עד הסוף. הוא הציץ פינמה וראה את ה'באבא סאלי' מניח את ראשו בין ברכיו שהיו על דרגש קטן, ונוכח בכיות גדולות על חורבן הבית. מאז שראה את זה, הם התיידדו יותר, ושמעתי שישבו הרבה ביחד ולמדו 'ליקוטי תורה'. "רבי ניסן גילה בהתפעמות עד כמה ה'באבא סאלי' מנחם כל-יך בתורת חסידות חב"ד". הרי חב"ד הייתה פרוסה בכל מרוקן והיא הייתה עונג היהדות גם. גם, רבי מאיר זצ"ל, היה מקורב לחב"ד. רבי ניסן סיפר זאת לתלמידים בחיבה גדולה".

הרב רווח נזכר כיצד פנה פעם אחת ל'באבא סאלי', כדי לבקש את ברכתו לקראת נסיעה לרבי. "הגעתי אליו וסיפרתי לו שאני רוצה לנסוע לרבי. הוא אמר לי, 'אני מבקש ממך שתמסור לו דרישת שלום ממני. אנתו מתכתבים הרבה'. היה ביניהם קשר חזק.

"בזכות רבי ניסן וחב"ד", אומר הרב רווח, "נתייחתי מה שאני. מפישה הפרידה היא בחדר, כשצדיתו לעלות לארץ ישראל, היא זו שהחזיקה אותי. כשראיתי את הדאגה העמוקה שלו, והחשש שמא החילוניות בארץ ישראל תשפיע עלי - זה החזיק אותי לשנים רבות. הייתי רק נזכר באותה מפישה ומתעורר בעצמי. "לצערי הרב, אותה מפישה הייתה הפגישה האחרונה שלי עם רבי ניסן. כשהייתי באיטליה, רציתי לנסוע אליו, אבל אז שמעתי שפטרם".

ניסן ומראשי הישיבות וההנהלות בישיבת לוד ובכפר חב"ד - היא שהפיהה רוח במפרשים שלי להיכנס לחלום הזה. בשבילי זה ממש 'היינו כחולמים'. לנגד עיני ראינו את המסירות נפש של המשפיע וזה מילא אצלי את המצברים. בחב"ד מקובל העניין של מסירות הנפש. אני רואה זאת אצל כל השלוחים בעולם: קודם הם עושים, בונים בניין, ואחר כך שואלים מאיפה ישיגו את הכסף. ובזכות מסירות הנפש הזו הקב"ה עוזר".

רוחו האהבה של רבי ניסן תרחף בישיבה שלך?

"אני יכול לומר, שמה שאני ינקתי וראיתי, איך להיות משגיח לא רק בגבר של מרות, אלא גם לחבב את התלמידים

אשר גדלו וצמחו למהגרים, ביניהם גם הרש"צ הגר"ש ש עמאר והגר"צ ווארון, חבר בית הדין הגדול.

"אחד מהגדולים אמר לי להסתפק בד"אמות של הלכה, אלא לצאת ולהשפיע על הסביבה. כך הוצאנו אברכים שנתנו שיעורים בבתי כנסיות ביפו, וכך לאט-לאט עוררנו אנשים רבים לתשובה", אומר הרב רווח.

פעילותו של הרב רווח כללה גם מאבק קשה בתחבולות התמורה שהייתה בעיר. "בהתחלה זה היה מורז לאנשים לראות יהודים חרדים ביפו, אבל הכולל עשה את שלו. מאות משפחות התקרבו ליהדות, פשטו צורה ולבשו צורה ובנו בתים לתפארת", הוא אומר.

מכאן הגיע הרעיון של הרב רווח להקים

על המקום, על לימוד התורה - זה המסר שאנחנו רוצים להעביר בישיבה הזו. למסר הזה אנחנו מתכוונים, וזו הצלחה שאין כדוגמתה. כי תמיד כשהמתכנים שלנו בחב"ד דרשו מאיתנו משהו, הם ראשית כל יישמו זאת בעצמם ורק אחר כך ביקשו מאיתנו. זו הסיבה שכל הקבוצה שלנו, 80 בחורים ספרדים, כולם בנו בית לתפארת ללא יוצא מהכלל".

אתה מדבר על בחורים 'ספרדים' בישיבה. היו הבדלי מעמדות מבחינה עדתית?

הרב רווח מודעוץ. "מעולם לא הרגשנו ספרדיות או עדתיות. תמיד הרגשנו 'כולנו יחד' וזה היה באופן טבעי מצד כולם. לצערנו, הנושא הזה היום תופס מקום במוסדות החינוך וזה דבר מאוד קשה. אם היה אפשר לבקר את הנגע הזה, היה טוב. כי בסופו של דבר, ראינו בישיבה שמה שאחד לומד השני לומד. למעלה מ-13 שנה למדתי בישיבת חב"ד וההרגשה הטבעית שקיבלנו שם היא 'כולנו בני איש אחד אנתו'. הבעיה היא שבארץ התפתחו פערי מעמדות כאלה, והדרב תופס תאוצה עוד בגיל הגן, והרבה

מרכז רוחני גדול ורחב. לבנות ולהבנות. לפני עשר שנים קיבל מנרש גדול באלעד. הברוקרטיה משכה את הבניה במשך שש שנים. לפני שנתיים וחצי החלה בניית הבניין הגדול, המשתרע על 4200 מ"ר, הכולל 50 חדרי שינה, שלושה בתי מדרש, חדר אוכל מפורא, מקווה טהרה, שתי זירות לרבינים ועוד. שתי הקומות הראשונות הסתיימו לחלוטין, ושוכנה בהן ישיבה קטנה.

"המטרה שלי היא לפתוח שם ישיבה גדולה היכולה להכיל 380 בחורים ברווח. לבנות בניין מפורא, ללמוד בו תורה".

מהיכן התקציב לבנות מוסד כה גדול ומפורא?

"במשך 28 שנים אנתו אגריים פרטה לפרוטה, עד שעלה בידנו לפתוח קרן עבור הישיבה ולבנות את השלב הראשון והכי עוד נטויה. מנינו לגבירים לא גדולים, וממה שהצלחנו לגייס סימנו את שתי הקומות הראשונות, בצורה מכוונת".

הרב רווח מדבר על הישיבה הגדולה שקמים במושגים של חלום שהתגשם, שכולו בזכות היסודות שקיבל אצל רבי ניסן. "מסירות הנפש שיקתי בצעירותי מרבי

SHABSI CHAIM and HESHA TURNER
7033 North Kedzie Avenue - #415
Chicago, Illinois 60645-2813
PHONE: 773/274-2051 FAX: 773/274-3699

bs"d

8 Chesvan 5762

Dear Nissen, /'©

First of all, on the occasion of your Bar Mitzvah; Mazel Tov to you, your parents, grandparents, siblings, extended family and Klal Yisrael. You should celebrate many simchos throughout your life.

We understand you are named for your Alte Zaidy, Reb Nissen M'Paris. I was fortunate to have met Reb Nissen.

Possibly 45 years ago, I was privileged to have my first yechedus with The Rebbe Ztzl. It was Thursday night. I had arrived in New York late in the afternoon and went to 770 a short while before the scheduled yechedus time. There were several men in the ante room, waiting to see The Rebbe. A friend directed my attention to a gentlemen standing in the corner, saying *dos iz Reb Nissen M'Pareez. Rait mit em, er hat goota weises.*

Reb Nissen looked like an alter chasid. He stood silently, with intense facial expressions. Being a dumb young man, I approached him with a hearty *Sholem Alechem!* He answered softly and quickly *Alechem Sholem.* He wasn't in a talkative mood. I could see the depth and discipline of his thoughts. This was my initial personal contact with The Rebbe, I didn't fully understand where, and to who, I was approaching. Reb Nissen knew. He was aware of the kedushah, the goanish, the leadership of The Rebbe. He was experienced, knowing The Rebbe both personally and as an important and productive Schliach. While waiting, I watched Reb Nissen. After a while, I began to somewhat understand him. You could almost see and feel his thoughts, both his apprehension and joy, of going to see The Rebbe.

Finally, it was Reb Nissen's turn. He quickly and both positively and meekly went to the door and entered. After a very few minutes he came out, I was next. I went into The Rebbe's office, and immediately realized I was unprepared. Reb Nissen knew where he was going, he prepared himself. I was a lost Shepsil, but The Rebbe instantly put me at ease. I was with The Rebbe a long time, it was late. Upon leaving, several people asked me what The Rebbe said, I answered the best I could. Coming out, I was not the same man who went in. I began to understand Reb Nissen's reticence.

continued page 2...

8 Chesvan 5762

Nissen Moscowitz

page 2...

Some time during Shabbos, I again saw Reb Nissen. Now, he was a warm, charming man. Other alter chasidim surrounded him, hanging on to his every word, quelling his stories, his aitzas, his persona. This time he greeted me, *vas zoog Der Rebbe?* He was interested, made a comment and suggestions. He had no idle chatter, he weighed every word. His talk was like his life, Torah, Chasidus, Misem Tovim.

Reb Nissen was a great man, a true Chasid. I was privilege to have met him for these few minutes.

You, Nissen, have the greater Zchus to bear his name. You have to work hard, very hard, to attain some of Reb Nissen's midos and milas. We hope you are successful.

Again, Mazel Tov.

Shabsi Turner

הרה"ח ר' שלום דובער גורדון ע"ה
(סב הכלה)

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
BLOOM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה, י"ד שבט, תשי"ה
ברוקלין

ידי"ע התלמיד החשוב הרב
ר' שלום דובער שי"א.

שלום וברכה |

במענה על שאלתו אודות הצעות
שדוכים, יתקרב בעז"ה אל ההצעה טובה
עם כבוד ידי"ע הרב ר"א שי"סימפסאן
עם גתו הכבודה תחי', להכניא הדבר אל הפועל
והשי"ת יצליחו בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מוכיר ת. א. גורדון

מכתב מכ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע להרה"ח ר' שלום דובער גורדון
ע"ה (סב הכלה) להתענין בשידוך שהציעו לו.

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
BLOCCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

בי"ה, כ"ב שבט, תשי"ה
ברוקלין

ידידי עוז הרב וו"ח אי"א
מו"הר שלום דובער שי"
וב"ג סרת פרים תחי".

שלום וברכה!

בזה הנני לברכם בברכת מז"ס
בעד קשוה"ת שלהם למז"ס, יתן השי"ת
שיהי' בגדא טבא ותהי' החתונה בשעה טובה
ומוצלחת בגשמיות וברוחניות.

ידידי הוריהם יחיו יראו
בהם ובשאר ילידיהם יחיו רוב נחת וגיל
בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכה

מכתב ברכה מכ"ק אדמו"ר
הריי"צ נ"ע להרה"ח ר'
שלום דובער גורדון ע"ה
(סב הכלה) ולכלתו על
קישורי התנאים שלהם.

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

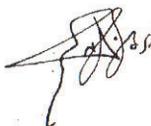
ב"ה, י"ג סיון, תשי"ח
ברוקלין

ידידי עוז הרב וו"ה אי"א
מוה"ר שלום דובער שי"
וב"ג הכבודה מרת מרים
תחי".

שלום וברכה!

ליום כלולתם הנני בזה לברכם
בברכת מז"ט, מזל טוב! יתן השי"ת שתהיי
בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בלשאל
על יסודות התורה והמצות ומאשרים יהיו
בגשמיות וברוחניות, ויסתדרו בפרנסה טובה
באהלה של תורה תמימה להעמיד תלמידים
יראי אלקים ויודעי תורה, וידידנו הוריהם
יחיו יראו בהם ובשאר ילדיהם יחיו רוב
נחת בגשמיות וברוחניות.

המברכם

מכתב ברכה מכ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע להרה"ח ר' שלום דובער
גורדון ע"ה (סב הכלה) ולזוגתו לרגל חתונתם.

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2918

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה יב' אדר"ר חש"ו.
ברוקלין.

ידידי הנכבד ו"ח אי"א
הרב מוה"ר שלום דובער שי'

שלום וברכה,
במענה על כתבו השי"ח יהזק
בריאות זוגתו חי' ובריאותו ויתן להם זרע
חייא וקיימא ויצליחו בעבודתם להעמיד תלמידים
וחלמידות יראי אלקים מצליחים בלימודם
ובהנהגתם הטובה ותתברכו ברוב טוב בגשמיות
וברוחניות,

בשם נ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר. א. א. א. א.

מכתב ברכה מכ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע להרה"ח ר' שלום דובער גורדון ע"ה (סב הכלה) ולאשתו.

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה כ"ה אדר"ר חש"ו.
ברוקלין.

ידידי ו"ה אי"א הרב
מוה"ר שלום בער שי

שלום וברכה

במענה על כתבו והזיחי
מבשרתו זהשי"ת יצליח לו בלימוד
הנגלה ודא"ח ויצליח בעבודתו בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר. ת. א. ג. ג. ג.

מענה כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע להרה"ח ר' שלום דובער גורדון ע"ה (סב הכלה) על בשורה טובה.

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 8-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, כ"ד אלול תש"ט
ברוקלין

ידידי הרב ו"ה אי"א מוה"ר שלום דוב שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו, התענגתי להחבשר אודות
בנין הבימה באמצע בית הכנסת, ומכאן שוב ראוי כי
לב ישראל ער הוא לדברי אמת היוצאים מן הלב
והנאמרים באופן של קירוב ותקיפות כאחד, ובאם
מוצא הוא לתועלת שאכתוב איזה דברים בנידון זה
להגבאים או להתפללים יחיו יודיעני.
נהניתי אשר חדשו החוזה שלו ואשר
הוסיפו על שכירותו, ובטח יתחזק ויחאמץ לעשות
את שלו בהנהגת עדתו יחיו ברוח התורה ויראת
שמים.

השי"ת ישלח רפואה להתלמיד מר

בצלאל שי' בגשמי' וברוחניות.

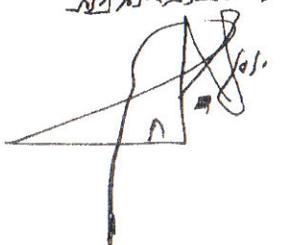
השי"ת יחזק את בריאותו ובריאות

ב"ב יחיו ויצליחם בכל הדרוש להם.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל

כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה לברך אותו ואת
זוגתו הרבנית תחי' ואח ילידיהם יחיו בתוך כללות
אנ"ש וכלל אחב"י ד' עליהם יחיו בברכת כתיבה
וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

הדו"ש ומברכם געג

הגאון רבינו

מכתב ברכה מכ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע להרה"ח ר' שלום דובער גורדון ע"ה
(סב הכלה), בו מביע שביעת רצון מהפעולות שפעל ושחידשו את החוזה שלו.
ובסופו מענה לבקשות רפו"ש וברכת שנה טובה על השנה הבאה.

RABBI SHOLOM B. GORDON OB'M A True Chossid

This article was culled from a series of obituaries regarding Rabbi Gordon published in various Chabad periodicals

The Lubavitch community was saddened upon hearing of the passing of Rabbi Sholom Dov Ber Gordon, of blessed memory, on the last day of Pesach, 2001.

Rabbi Gordon was born on 24 Iyar 5681 (June 1, 1921) in Doksyzc (Poland/Russia) to his father Reb Yochanan Gordon, of blessed memory, and was named after the Rebbe "Rashab" – the fifth Chabad Rebbe, Rabbi Sholom Dov Ber Schneerson. Among Rabbi Sholom Ber Gordon's teachers in Doksyzc were Chassidim of the Rebbe "Maharash" – the fourth Chabad Rebbe.

In his youth Rabbi Sholom Gordon merited to meet the previous Lubavitcher Rebbe. His father Reb Yochanan traveled to the previous Rebbe and took his sons, Sholom Ber and Nissan along. The second time the previous Rebbe saw them, he told his secretary, Reb Yechezkel Feigen, "Zei zenen doch fun di alte Chassidim" (they are from my "old" Chassidim).

The Gordon family immigrated to the United States in 1934. Rabbi Sholom Ber attended Yeshivas Torah VaDaas, while continuing his Chassidic education with the *Mashpia*

(Chassidic mentor) Rabbi Yisroel Jacobson, ob'm. During this period, he disseminated the teachings of Chassidus within the Yeshiva. He

Rabbi Sholom B. Gordon ob'm extending grandfatherly blessings at the wedding of his granddaughter Faigy Herzog, as the proud parents - his son Rabbi Joshua B. Gordon and his wife Deborah - look on.

excelled in Chassidic conduct, and did not allow the permissive spirit of the time to affect him. It is said that he was the only Yeshiva student who didn't trim his beard at a time when this was considered an act of great *Mesiras Nefesh* – self sacrifice. He served as an outstanding example of a serious Chassid, thus drawing dozens of young students to the teachings and practices of Chassidus.

When the previous Lubavitcher Rebbe, Rabbi Joseph I. Schneersohn

arrived in the United States on the 9th of Adar 5700 (1940), Rabbi Sholom Ber Gordon was one of the first students in the new Yeshivas Tomchei Tmimim founded by the Rebbe immediately upon his arrival to this country.

In 5702 (1942), Rabbi Gordon was sent by the previous Rebbe, to Newark, New Jersey to establish Yeshivas Achei Tmimim Lubavitch, where he remained for three years. After marrying his wife Miriam, daughter of the illustrious Chasid, Rabbi Eliyahu Simpson on the 15th of Sivan 5705 (1945), the couple was sent as emissaries of the Rebbe to Springfield, Mass. to pioneer Yeshivas Achei Tmimim there. Rabbi Sholom and Miriam Gordon remained there until 5708 (1948), when the Rebbe sent him back to Newark to run the Yeshiva there. Rabbi Sholom Ber's lofty character and his Chassidic humility came to the fore in those years. His concern for the young students' physical needs was well known.

Rabbi Gordon also served as a Rabbi of one of the larger congregations in Newark, Congregation Ahavath Zion, which was housed in a beautiful physical structure, which in its prime seated some 1,200 people.

In addition to running the Lubavitcher Yeshiva in Newark, Rabbi Gordon was utterly devoted to

his many congregants. In the period of time after the Rebbe had taken over the leadership of the Chabad Lubavitch movement, members of the Shul's board tried to convince Rabbi Gordon to use a microphone on Shabbos. They decided to meet with the Rebbe, figuring the Rebbe was an expert when it came to engineering, and would surely agree to their request.

When they presented their request, the Rebbe said: There are various categories of people, those

HE EXCELLED IN CHASSIDIC
CONDUCT, AND DID NOT
ALLOW THE PERMISSIVE
SPIRIT OF THE TIME TO
AFFECT HIM

who understand electricity but are not experts in the laws of Shabbos; those who are expert in the laws of Shabbos but don't understand electricity; those who are expert in both, and those who don't understand either. I am an expert in both and you don't understand either, and I say it is forbidden, by Halacha, to use a microphone on Shabbos.

Rabbi Gordon lived in Newark until 5727 (1967). Many Jews decided to move away due to the racial tension so prevalent at the time. After the Shul was burned down by an arsonist, Rabbi Gordon moved to Maplewood

where he became the Rabbi of the new Congregation Ahavath Zion, where he disseminated Torah until his final days.

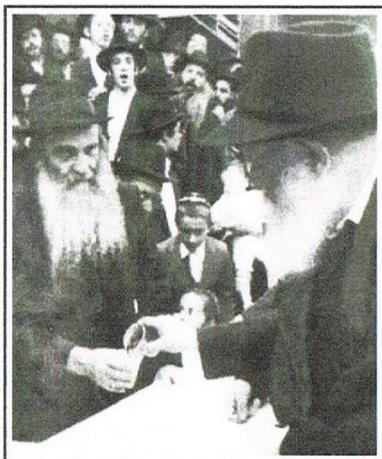
Rabbi Sholom Ber Gordon also served as the hospital chaplain for some forty years in two area hospitals, Newark Beth Israel Hospital and S. Barnabas Hospital in Livingston. He regularly visited and comforted the patients there. Rabbi Gordon was especially devoted to the Tefillin campaign initiated by the Rebbe in 1967. Over the years, he was privileged to don the Tefillin with many thousands of Jewish men and boys of all ages.

Rabbi Gordon kept his distance from publicity and wherever he went he served as a role model for a true Chassid and Shliach of the Rebbe. He taught classes to thousands of Chabad girls over the years in the Bais Rivka

RABBI GORDON KEPT HIS
DISTANCE FROM PUBLICITY
WHEREVER HE WENT HE
SERVED AS A ROLE MODEL
FOR A TRUE CHASSID AND
SHLIACH OF THE REBBE

School system in Crown Heights, at great personal sacrifice, often becoming exhausted from the weekly commute.

When Rabbi Sholom Gordon was diagnosed with a very difficult illness, he carried on with his holy work and continued to teach his many adult

Rabbi Sholom B. Gordon reciving "Wine of Blessing" from The Lubavicher Rebbe.

classes despite his weakness and suffering. In this period of time, his devotion to the ideal and teachings of Chassidus and to the Rebbe was fully revealed.

Rabbi Sholom B. Gordon is survived by his wife, Rebbitzin Miriam Gordon, by his sons and daughters, his grandchildren, and great-grandchildren, who are disbursed throughout the world and many of them serve as emissaries of the Rebbe the world over. May his memory be a blessing to all.

THE HEART OF THE WISE MAN IS TO HIS RIGHT

by Rabbi Sholom B. Gordon

Reprinted from an Article written for Di Yiddishe Heim 5730-1970

It is told among Chassidim that during the imprisonment of the Alter Rebbe z.t.l. for alleged anti-government activities, the false informers who were the Rebbe's enemies warned the Czarist Senators that he was a very shrewd schemer. The Senators therefore decided to interrogate the Alter Rebbe in a hear-

I CAN TESTIFY, FROM DAILY PERSONAL CONTACT WITH HUNDREDS OF PEOPLE, THAT THE LANDING ON THE MOON HAS, AS THE REBBE SHLITA HAS SAID, SERVED TO STRENGTHEN THE FAITH OF THE AVERAGE PERSON.

ing chamber for which they devised a special floor, the center of which collapsed at the push of a concealed button. They planned on pushing the button when the Rebbe reached the middle of the room, causing him to stumble and become confused. They hoped that losing his physical balance would also cause the Alter Rebbe to lose his mental composure, and make

him unable to give careful, "scheming" answers to their questions.

When the Alter Rebbe entered the hearing chamber, however, and neared the collapsible part of the floor he suddenly veered and made a sharp turn to the right. The confused senators who had pushed the button asked him why he had made that sharp turn to the right, and whether he had been given any information about the secret trap. The Alter Rebbe replied that he had no previous knowledge, but that as he neared the center of the room, there suddenly came into his mind King Solomon's statement **לב חכם לימינו** — the heart of the wise man is to the right. The Alter Rebbe took it as a hint from Heaven and made a right turn immediately.

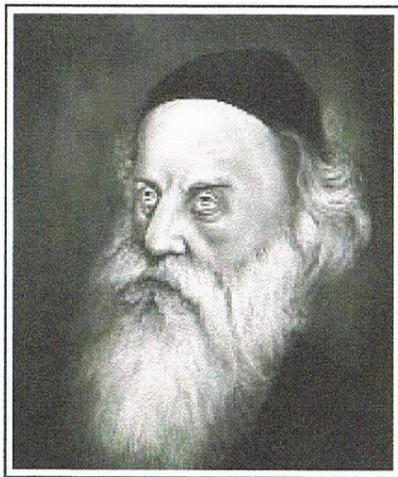
This story came to my mind when I saw the confused reactions in some religious circles to the recent successful moon landing, reactions which included suggestions of prayer changes and reinterpretations of the verse: "The heavens belong unto G-d and the earth He has given to man." There was a similar reaction when the Russians sent the first Sputnik into space.

It seems that the foundations of Emunah — faith — on which these religious circles stand are so collapsible that every time modern technology pushes a button, they go into a dizzy spell and like the Chazan after "Koreim," need outside help to regain their equilibrium.

I can testify, from daily personal contact with hundreds of people, that the landing on the moon has, as the Rebbe Shlita has said, served to strengthen the faith of the average person. It is only among the provincial and small-minded, the kind of people who were depicted in the early issues of *Hakriah Vehakdusha* (a Lubavitcher publication of the 1940s sponsored by the previous Rebbe of blessed memory) as so overwhelmed and awed by the size of the Brooklyn Bridge that they concluded that the culture that produced it must be superior to the culture that produced the intangibles of l'havdil, Torah morality, that the moon landing and similar scientific triumphs have caused a sense of inferiority and retreat in matters of the spirit.

Our sages and prophets foresaw the possibility of the emergence of such an attitude among our people in certain moments of weakness, when they said in the Talmud (Berochoth 32b) "The Holy One blessed be He says to the Jewish People: I have created twelve stations in the heavens, and for each

station I have created thirty legions of stars; each legion contains thirty routes, each route thirty cohorts; each cohort has thirty camps and in each camp I have suspended three hundred

Rabbi Schneur Zalman of Liadi,
The Alter Rebbe זצ"ל,

and sixty five thousand stars. All these I have created for thy sake and you claim that I have forsaken and forgotten you."

To those overcome by these spells of weakness and inferiority, we bring the message of the Alter Rebbe that the "heart of the wise one is to his right," for there he beholds *ימין ה' רוממה* — The right hand of the L-rd is exalted, the right hand of the L-rd does valiantly. It is from this Right Hand that we received a Torah whose infinity transcends all the planets and the entire universe.

The Alter Rebbe also tells us in

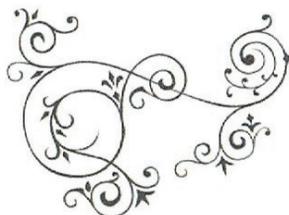
Tanya (part 5 chapter 6): "When one meditates on the greatness of Hashem's works in creation, on the many worlds and all their hosts, and after that contemplates and realizes how they are all insignificant in comparison with one minor detail of a mitzvah such as Tefillin which stems from the very depths of Heavenly wisdom and causes all the worlds to ascend and receive a new flow of life, or Heaven forbid, the reverse can be caused through the neglect of one detail of a mitzvah, then he will find joy and happiness in the observance of Torah and mitzvos."

According to the Medrash, it was the giving of the Torah which broke the boundary which separated heaven from earth, and it was Moses' ascent to heaven to receive the Tablets that

constituted the first crossing of the barrier that until then separated heaven from earth. It was that landing in the heavens that was man's first and greatest triumph in "space."

IT SEEMS THAT THE
FOUNDATIONS OF EMUNAH
— FAITH - ON WHICH THESE
RELIGIOUS CIRCLES STAND
ARE SO COLLAPSIBLE THAT
EVERY TIME MODERN
TECHNOLOGY PUSHES A
BUTTON, THEY GO INTO A
DIZZY SPELL.

May we merit seeing the moment when "The glory of Hashem will be revealed and all flesh will behold that the L-rd speaks" speedily in our day.

היה מן פארם אלעמאל קוקין אויף
 יאנעס'ס מאות און אויף פי איינעם חסכוניות.
 פארם מייל מן זיט אלס מן פארם יאנעס
 אויף הייהן און זיך אראפולאכ פון.
 פארם מייל מן אז יאנעס'ס מאות פארם
 פארם פארם יאנעס'ס חסכוניות. אין אלעמאל
 אין א פארם פארם פארם מן קוקין
 אינעם אויף פי אןפארען הברופיק.
 אין אלעמאל פארם מן אויף יאנעס'ס
 חסכוניות זיט קוקין.
 פארם אויגערשטער זאל פארם פי
 חתונה זאל זיין השעה טאה ומפאמט
 בשמיות והרותיות און מן זאל אלעמאל
 ערבהן זופרינערהייט אינעם מיט פארם
 אןפארען און פי ערטהען איינער זאלן
 האבן פון נחת פון אייך און פון פי
 אןפארען קונפערד בשמיות והרותיות.
 עס זאל זיין פכסה הפכחה און
 איך זאל ערבהן לעיקלאך אינעם זאלן
 ערבהן.
 מן פארם גאבניט טאן אלע"ן. מן פארם
 אלע"ן אויגערשטער אןפארען פארם אןפארען.

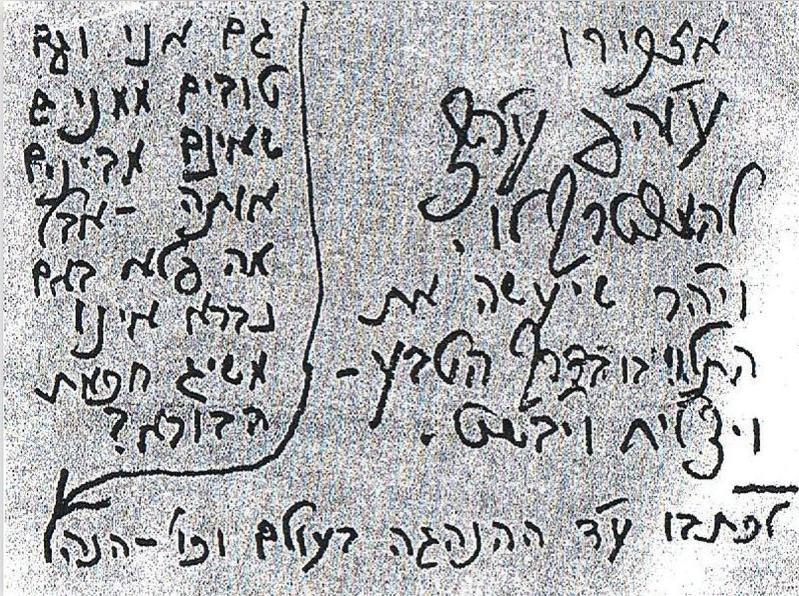
רשימת מרת מרים גורדון (אם סב הכלה) מיחידות כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע לפני
 חתונתה. היחידות היתה בנוכחות אביה הרה"ח ר' אליהו ייאכיל סימפסאן ע"ה
 (אם סב הכלה), ובסוף היחידות ביאר לפניה הדברים שנאמרו ביחידות.

מען דארף אלעמאל קוקען אויף יענעם'ס מעלות און אויף די אייגענע חסרונות. דאס מיינט מען נישט אז מען דארף יענעם אויף הייבען און זיך אראפואפען. דאס מיינט מען אז יענעם'ס מעלות דארף פארדעקען יענעם'ס חסרונות. אין אלגעמען אין א פאמיליע לעבען דארף מען קוקען איינעם אויף די אנדערען בכבודיק. אין אלגעמען דארף מען אויף יענעם'ס חסרונות נישט קוקען.

דער אויבערשטער זאל העלפען די חתונה זאל זיין בשעה טובה ומצלחת בגשמיות וברוחניות און מען זאל אלעמאל לעבען צופרידינערהייט איינע מיט דעם אנדערען און די עלטערען אייערע זאלן האבן פיל נחת פון אייך און פון די אנדערע קינדער בגשמיות וברוחניות.

עס זאל זיין פרנסה בהרחוה (בהרחבה - מ"ש) און איר זאלט לעבען גליקלאך אייער גאנצן לעבען.

מען דארף גארנישט טאן אליין מען דארף אלץ איבעריידען איינער מיט דעם אנדערן.

כתב-יד קודש כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מאוצר הרה"ח ר' ירחמיאל בנימין הלוי קליין (סב הכלה ודודו זקנו של החתן)

ב"ה יום ב', ב' דר"ח אדר ב ת"ש דאקשיץ

טייערער פלימעניק יוחנן לעב, מיט זיין פאמיליע

שלום וברכה!

מיר לעבון גילייבט השי"ת, נאר די מומע לעב איז זייער שלאף, און איך האב אויך קיין כח ניט ארום גיין, איך בין קראנק, און צום לעבון איז ניטא.

דער זון האט גישיקט איין מאהל נאר עס גלעקט ניט, אלזא בעט איך אלימען אז זיי זאלן רחמנות האבון אף אונז און שיקען אונז וויפול עס איז.

שרייבט וואס מאכט איהר אלע. איך גריס די קינדערלעך פון מיר דיין פעטער יעקב לייב גלאז, איך דאנק דיר זייער פאר דעם פעקעלע וואס דו האסט מיר גישיקט אין אלול, דו האסט מיר מחי' גיווען.

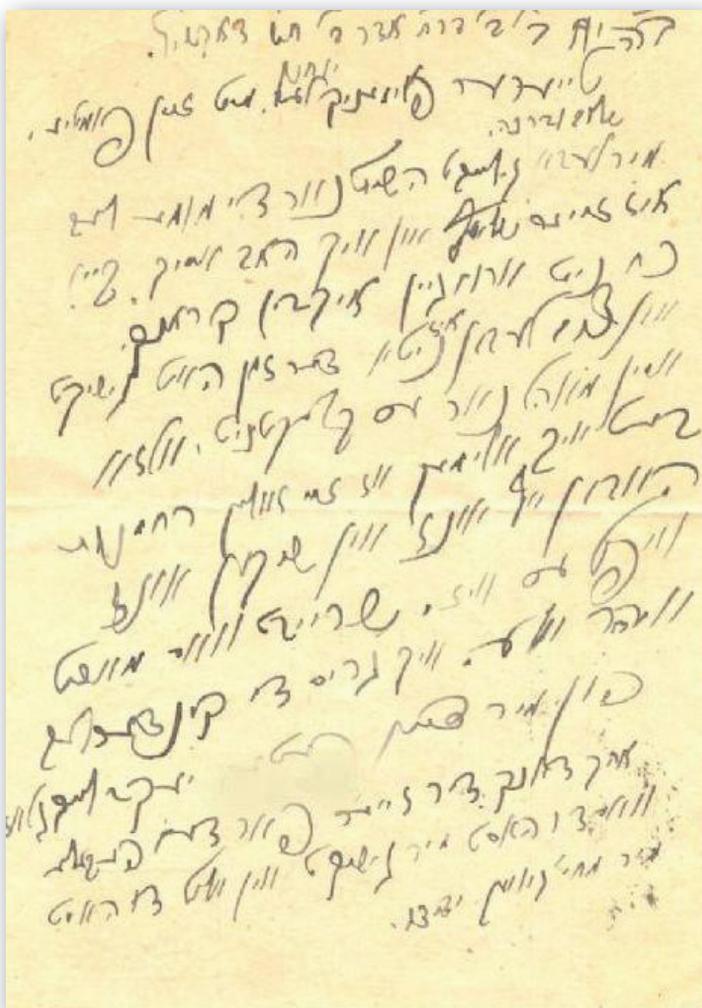
ידיד

אזכירו עוה"פ (עוד הפעם) עה"צ
(על הציון) להמצטרך לו.

ויה"ר (ויהי רצון) שיעשה את
התלוי בו בדרך הטבע ויצליח
ויבשר"ט (ויבשר טוב).

לכתבו ע"ד (על דבר) ההנהגה בעולם
וכו' - הנה גם אני וגם טובים ממני יש
שאינם מבינים אותה - אבל מה פלא
באם נברא אינו משיג חכמת הבורא?

הרה"ח ר' יוחנן גורדון ע"ה (אב-סב הכלה)

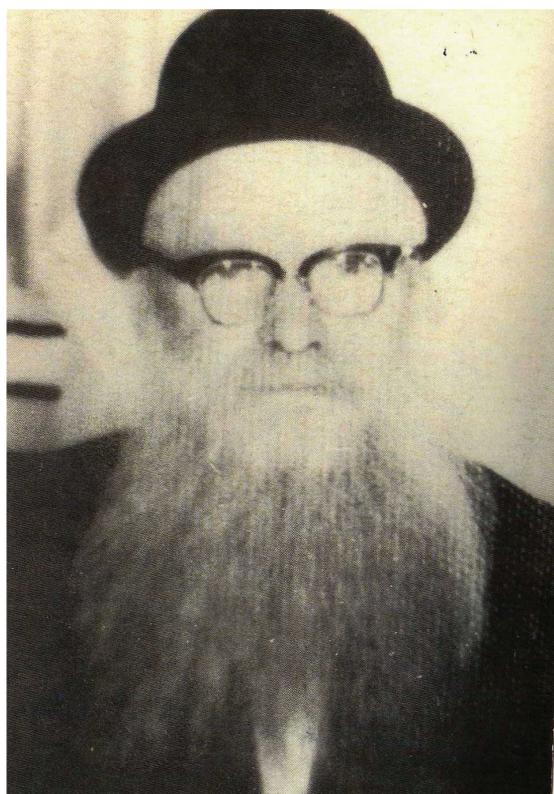

מכתב מוסווה, שכתב הרה"ח ר' ארי' לייב שיינין ע"ה הי"ד, רבה של דאקשיץ, בעצם ימי המלחמה, בשלהי חורף ת"ש, אל הרה"ח ר' יוחנן גורדון ע"ה (אב סב הכלה), שגר אז בני. הרה"ח ר' ארי' לייב שיינין, הי"ד, היה מבחירי תלמידי הישיבה תומכי תמימים בליובאוויטש. מספרים שאמר עליו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, שכל יסוד תומכי תמימים היה כדאי עבורו. בשנת תרפ"ג שלח אותו כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע, בתור משפיע ורב בעיר דאקשיץ. שם חי עד המלחמה, ושם נספה בשואה, הי"ד.

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי' מושקא מאסקאוויץ

הרה"ח ר' שלום דובער
גורדון ע"ה עם אביו הרה"ח
ר' יוחנן גורדון ע"ה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א
 נוסף להתעסקוהי בהמכון חנה" מציעים לי לקבל
 עלי האחריות של הפנימי" (כמובן, בלי תשלום), מצד
 אחד מפני המצב הרוחני בהמכון נחוץ מאד אחראי להנ"ל,
 אבל מצד שני היום שכעת הנני עטוף עם ההכנות להפגישה
 מהנערות עם חב"ד שזהו לוקח הרבה מזמני בבית, שהנני
 מרגיש שמפריע לחינוך הילדים שי' ובפרט שכל ההתעסקות
 צ"ל בערב בזמן שהילדים באים חזרה מביה"ס, ואינני
 יכולה להחליט מה יותר חשוב (חינוך הילדים) או ההתעסקות

לכן באתי לשאול עצה כ"ק אדמו"ר שליט"א
 בהנ"ל וכך מה הנני יכולה לעשות בהטבת
 המצב רוחני בהמכון

לאה בת העניע חאשא

קליין

?! הרי 1863

1

משה' - אביא - אלה איתו

מענה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו למרת לאה קליין (סבתא של הכלה) על שאלתה
 האם להיות אם בית של הפנימי" במכון חנה אם יקח מזמנה מהבית.

(כ"ק אדמו"ר עשה עיגול סביב המילים
 "מה יותר חשוב")?! הרי דובר כמה פעמים
 - שראשית הכל דהאם הוא (וכ"ק אדמו"ר
 עשה עיגול על המילים - חינוך הילדים -
 וסימן עם חץ להוסיף המילים למשפט.)

הרה"ח ר' אליהו ייאכיל סימפסאן ע"ה (אב-סב הכלה)

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מסדר קידושין בחתונת הרה"ח ר' גרשון מענדל ובתי' גרליק (פויזנער) בחצר
"שאלאש" 770 איסטערן פארקוויי,
ד' תמוז, ה'תשי"ח.

הרה"ח ר' אליהו ייאכיל סימפסאן ע"ה (אב סב הכלה) עומד על יד כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי' מושקא מאסקאוויץ

ארצ' יחזקאל פייגין מזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א מליונאוויטש.

SECRETARY OF RABBI I. SCHNEERSOHN OF LUBAVITZ, RABBI H. FENKIN,

ADDRESS: RABBI I. SCHNEERSOHN, MURANOWSKA 7/A, WARSZAWA, POLAND.

כ"ה כ"ו כסלו תרצ"ו.
מוצאי

אל ירירי חרחה'נו הנוגע לטע' ההלה וז"ה

אי"א סוד"ר עלי' שי' קיסטמן

נידוקלין.

לום זכרכא,

בוה שלום לכבודו נשט כ"ק אדמו"ר שליט"א סכתב קצר אשר בו שואל משלום
 ירדנו הנכבד מוה"ר מרדכי יוד' שי' מרידסטן.
 ככלל אין חרטה'נו בכריאות כ"ק אדמו"ר שליט"א אין הידועה סתעוד ליסע
 קרוב לתאנאטארי'נו כי מוכרה הוא יחזקאל לברי' אדמו"ר וז'הנו מקוים כי לא יהיו פניעות
 עד האמצעי'ת הדרושים לוח, אבל אין כרוי ערין הסקוט'נו והזמן נשעמו כי כרוי' זה ערין
 יט השנה וז'יעט וכמה בעוד איות שנועות יטע' אי"א.
 ביוז' כסלו העברי ישב כשעה יאר בהזועדות ינ"ש דבר לא הרכה איות ספורים
 ידוע אדמו"ר ר' האמצעי' כ"ט כסלו העברי ישב בארבעה שעות בערך, ה"י מספר חסידות בערך
 ירוב לשעה, סתחיל טוב' ל"י חזרה עיך סעלטי' ז'הנ' וכמה חוכנו ב"יאר הסמ"ל ז'רה תחלות
 ידון' תופלאות המחרש בסוכו' כו' נחמאי בוה כי המחרש בסוכו' הוא כחי' כה תלמי' המסכ'ע
 יז'רה תחלות הוא בחי' העצמות שיראים לחלו' כי אינו עיין כלל לעולמות כי סוכ"ע
 יכ"ט הוא בנדוד שייכות לעולמות סארכרי'ונגעט האט ער סארכראכט ויריני' ספר איות ספורים
 יתחסידי'ת חשיני'ת כ"ק קושי'ת ה"י חזרה על המסמך והמשיך עוד איות דבורים לתחסידי'ונגע
 ס' על האר' התחסידי'ת ד"י דרוק סציאטיוני'ת כי ספר ל"י אבא איאטוני'קער כי בפעם הראשון
 יזכונט לארסו"ר הזקן על הידועה האט ער זיך נעפילט וי' אין א' בית הסקד' ד"י העום אין
 י"ן העום נים נעוען און די טים קיין טים נים און רבנו הוקן אמר לו אין מצות אין
 ירין עשה ול"ת אזוי אין אין עשה אויך מאראן עשה און ל"ת די ל"ת ה"ן מרות איזוממאי
 ע"ן ס' לחברך לא תעביד ר"י עשה מאי דרזים לך לחברך העבי' וז"יי'ת האסיד' חו' ל' ג'יאר
 יאכרעט בין איך אויך יחיל'ות נים נעוען איך האב נים סארכרי'ונגען דעם נד' וז"יי'ן גאן ספול
 סאל אין סקוט' הקרש נים סארכרי'ונגען, איך האב נעועל'ת ער זאל הארעוען און סארכרי'ונגען
 אט' לסתור להביא כבן ספורים כאלו חסידים ה"י, אן חסידים הישי'ים זאי'נען נעוען אין
 ינמי'ת הסוף און פניס'ית הל'ט שטענדי'ג סארכרי'ונגען אין ואס ס' דארף און האט חו'ס נעסיר'ים
 י' דארף ואס סאד'ש זיין, און ס'ן די ירירי' וז'יי'ט' נים אז ער מיינט סאקע טים האמת ס'
 יאל דאס סאד'ש זיין יעז'ר השי"ת.
 ג' לטום לב לעורר ע"ד נטיעה איה"ת חר"י' הנט' כי בעת דאזי' כי אנד'ה חב"ד
 נבא ככתובים ככל זה מארי' כי ככודו ה"י עם יעוררם על דבר נה.
 ירדנו ארוש' וזכרכו ככ"ט ב"ג' אדמו"ר שליט"א

מכתב מהרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד (בן דוד של הרה"ח ר' יוחנן גורדון ע"ה, אב סב הכלה)
 להרה"ח ר' אליהו ייאכיל סימפסאן ע"ה (אב סב הכלה), אודות הנעשה באטוואצק עם כ"ק אדמו"ר
 הריי"צ נ"ע, וכותב תמצית מהנאמר בהתוועדות ותוכן המאמר שנאמר בהתוועדות ד"ט כסלו.

ברוקלין נ.י.

שלום וברכה

בסעודת שמחת תורה, הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש להודיע לאמר:

"בעזרת השם יתברך ובזכות הוד כ"ק אבותי רבותינו הקדושים צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, זכיתי לרעיון הקדוש לקבל עלי, בלי נדר, השליחות לטובת ולזכות כלל ישראל לכתוב ספר תורה, ביחוד בשביל לקבל עמו פני משיח צדקינו, במהרה בימינו, קבלת משיח'ס ספר תורה".

מטעם כמוס ראוי הדבר ונרצה במאוד שתהיה התחלת כתיבת הספר ביום הבהיר והקדוש, יום הולדת את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, בעשרים לחודש מרחשוון, אבל לסיבת קושי השגת קלף הנחוץ, משחוטות וכשרות, במדינה זו, אי אפשר עדיין להגביל יום ההתחלה בדיוק, ועם כל זה הנני מודיע שכל איש ואשה בישראל יכולים לזכות להשתתף בכתיבת הספר תורה של קבלת משיח על ידי קנין אותיות. לטובת הרבים ולשם קיום מצות אהבת ישראל, נכון במאד אשר כל אחד ואחת יפרסם הענין בין מכיריו ומיודעיו, ויהיה על ידי זה ממזכי הרבים ויחולו ברכות על ראשו, גם הרוצים יורשמו שמותיהם ושמות בני ביתם לזכרון טוב בגשם נברוח בספר זכרון המיוחד לזה, לציין לדורות עולם את האות - ובאיזה פסוק - קנו". עד כאן לשונו של כ"ק אדמו"ר שליט"א,

ובזה מודיעים אנו לרבים ושלמים שכבר נעשו הכנות הנחוצות בעניין כתיבת הספר תורה - ונדרש מירושלים עיר הקודש ת"ו לשלוח לנו את הקלף על ידי אירון, ואף על פי שעדיין אי אפשר להגביל בדיוק יום התחלת הכתיבה, כבר סדרנו אופן השתתפותו של הצבור בכתיבת הספר הנ"ל, וכל הרוצה לזכות ולהשתתף, יואיל לכתוב על פי הכתובת דלמטה ויקבל גיליון פרטי-דברים בעניין ההשתתפות.

בכבוד ובברכה

המזכירות

האדריסה:

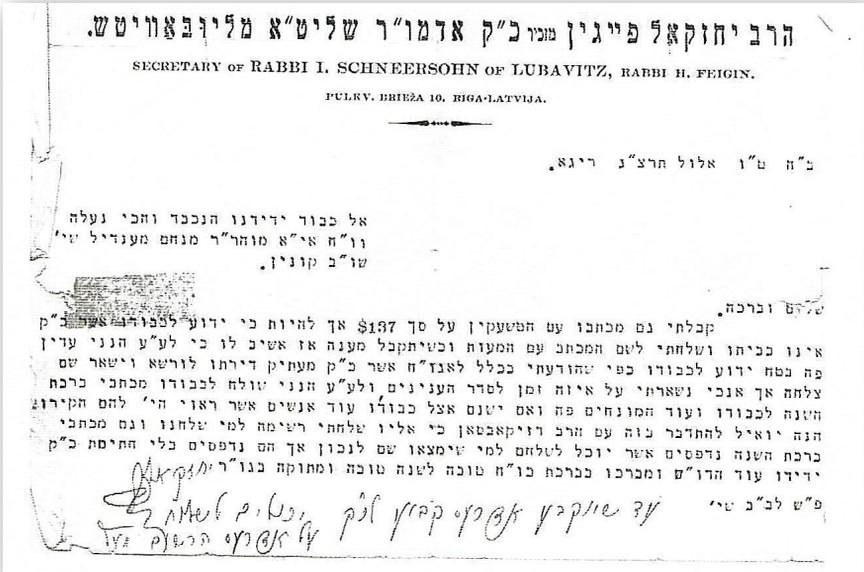
(בתרגום מאנגלית) הרב י. שניאורסאהן

קבלת משיח'ס ספר תורה

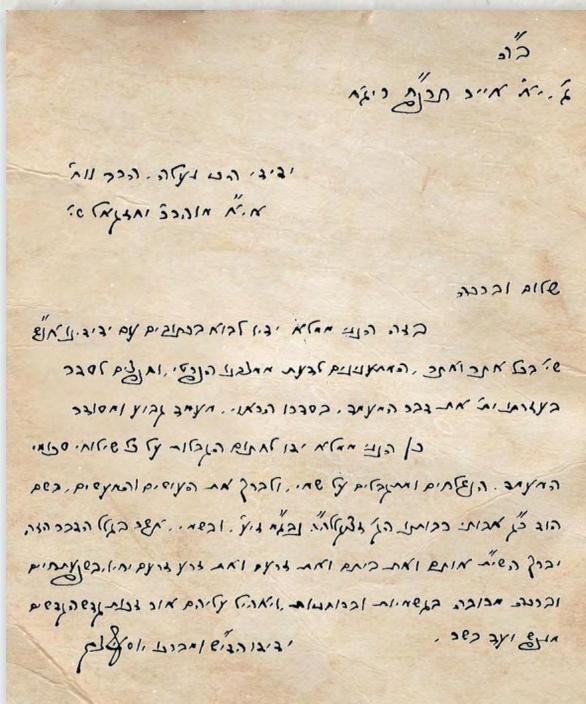
איסטערן פארקוויי 770

ברוקלין נ.י.

הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד
(בן דוד של הרה"ח ר' יוחנן גורדון ע"ה, אב-סב הכלה)

מכתב מהרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד (בן דוד של הרה"ח ר' יוחנן גורדון
ע"ה, אב סב הכלה) להרה"ח ר' מ"מ קונין ע"ה על עניני הכלה.

מכתב מכ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע להרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד (בן דוד של הרה"ח ר' יוחנן גורדון ע"ה, אב סב הכלה) בו הוא נותן לו יפוי כח לענות אודות המצב וסדר המעמד, ולענות מכתבי ברכה בשמו לעושים ומעשים המעמד.

ב"ה

ג' י"א אייר, תרפ"ח, ריגא

ידידי הכי נעלה הרב וו"ח אי"א מוהר"ר יחזקאל שי'

שלום וברכה

בזה הנני ממלא ידיי לבוא בכתובים עם ידידנו אנ"ש שי' בכל אתר ואתר המתענינים לדעת ממצבנו הפרטי וחפצים לסדר בעזרתו ית' את דבר המעמד בסדרו הראוי מעמד קבוע ומסודר. כן הנני ממלא ידו לחתום הקבלות על כל שילוחי סכומי המעמד הנשלחים ומתקבלים על שמי, ולברך את העושים והמעשים, בשם הוד כ"ק אבותי רבותינו הק' צוקוללה"ה נבג"מ זי"ע, ובשמי אשר בגלל הדבר הזה יברך השי"ת אותם ואת ביתם ואת זרעם ואת זרעם יחיו בשפעת חיים וברכה מרובה בגשמיית וברוחניות ויאהיל עליהם אור זכות קדש הקדשים מנפש ועד בשר.

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

תשורה משמחת נישואין של ניסן וחי' מושקא מאסקאוויץ

הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד (בן דוד של הרה"ח ר' יוחנן גורדון ע"ה, אב סב הכלה) בסעודת שבע ברכות של הרה"ח ר' משה פנחס הכהן כ"ץ ע"ה - סיון, תרח"ץ, אטוואצק, פולין.

Fasting with Simcha

Those who are familiar with the Yud Tes Kislev story know that at the time of the Alter Rebbe's arrest, 24 Tishrei, 5559, heavily armed guards placed him in the black carriage, known as "Black Maria". This carriage was reserved for prisoners guilty of high treason against the government. The carriage would subsequently take him to the Peter Paul Fortress in S. Petersburg, where he would be incarcerated. Those Chassidim witnessing the dreadful scene were overcome with fear, knowing full well that most prisoners of this genre would never see their families again.

One of the Chassidim, a native of Staradov, was so distraught by the sight that he immediately fell into a swoon and fainted. The other Chassidim attempted to revive him by vigorously shaking him, calling out his name and drenching him with water, but all their efforts proved futile. The situation was very grave.

Suddenly, one Chassid came up with a brilliant suggestion. "Perhaps it would help if someone were to yell in the ear of the Staradover Chassid that the Alter Rebbe has been liberated?" The other Chassidim thought that it was a splendid idea. After implementing the plan, the Chassid indeed regained consciousness.

However, once he came to, he immediately appraised the situation and realized that what he was told was simply not true. Thank G-d, he did not experience a relapse. But he was broken in spirit. He resolved to fast on a daily basis until the Alter Rebbe was freed. (The Frierdiker Rebbe writes that at the emergency meeting convened by the elder Chassidim upon the arrest of the Alter Rebbe, it was decided that, unless one was too weak to do so, the Chassidim would fast every Monday and Thursday until the Alter Rebbe was freed. However, this Staradover Chassid resolved to fast daily.)

On the 18th of Kislev, the day before the Alter Rebbe was liberated, as usual, the Staradover Chassid was fasting. That night, on the 19th of Kislev, the Chassidim of Staradov organized a Farbrengen to commemorate the passing of the Maggid of Mezritch. The Staradover Chassid was too weak to join his colleagues, and so he remained in shul, where he eventually dozed off.

In his sleep, the Tzaddik, Rabbi Menachem Mendel of Horodok (R' Mendel Vitebsker) appeared to him in a dream and said:

“You are currently a disciple of the Alter Rebbe. However, you were once my Chassid, and as such, I have a secret to share with you. You should know that Chassidim who are (or were) connected to their Rebbe with every fiber of their being merit to be shown what is happening in Gan Eden.

“As you most certainly know, tonight is the anniversary of the passing of the Mezritcher Maggid. On the yahrtzeit of a Tzaddik, he delivers a Torah discourse in Gan Eden, and all other Tzaddikim in Gan Eden come from their respective ‘Chambers’ to listen.

“This evening, the Maggid delivered a Chassidic discourse. On his right sat the Baal Shem Tov, and to his left sat the Arizal.”

R' Mendel Vitebsker proceeded to delineate to the Staradover Chassid exactly which Neshomos were in attendance, and where they were situated. After the Maggid concluded the Maamar, he burst into tears. “My disciple, R' Schneur Zalman, is wallowing in prison, and Chassidus is in danger of extinction” lamented the Mezritcher Maggid. “I am pleading with this entire holy assemblage, that we act with a sense of urgency to avert this tragedy.”

“Suddenly, Rabbi Shimon bar Yochai entered the Heavenly chamber and assembled a Beis Din.” “And,” concluded R' Mendel Vitebsker, “I am overjoyed to report to you, my disciple, that the verdict of the makeshift court was unequivocal. The Alter Rebbe must and will be released from incarceration.”

When the Frierdiker Rebbe related this story, he added that although the Chassidim of Staradov believed that their colleague's dream was not an ordinary one, nevertheless, they felt that until they would receive official notification from S. Petersburg that the Alter Rebbe was free, they would continue to fast. So they fasted even on Yud Tes Kislev, but it was a joyful fast.

Now, we must bear in mind that those were the days prior to the invention of the telegram and telephone. Mail was delivered via horse-drawn carriages. Hence, it wasn't until a week later that the news had reached Starodov that the Alter Rebbe had been liberated. The Alter Rebbe was released from prison on a Tuesday, and the news arrived in Starodov on the following Tuesday. Although

the good news reached the Chassidim of Starodov a week late, nevertheless all the fasts of that week were infused with utter Simcha.

(The story, printed in "Shmuos V'Sippurim, volume 3, by R' Refoel Nachman Kahn, and translated by R' Mendel Moscovitz, father of the Chosson, was originally told by R' Nissen Nemanow, the great-grandfather of the Chosson, who heard it from R' Yechezkel Feigin, cousin of R' Yochonon Gordon, the great-grandfather of the Kalla, who heard it from the Frierdiker Rebbe.)

THE ALTER REBBE'S *Medical & Scientific Prowess*

(Excerpts from "The Life and Times of the Alter Rebbe", volume 1,
by Rabbi Mendel Moscovitz, father of the Chosson. For the sake
of context, the Ha Yom Yom of 7 Shvat is included.)

היום יום – ז' שבט

When the Alter Rebbe was nine years old, he studied geometry and astronomy. At the age of ten, he composed a calendar for fifteen years. When he was twelve years old, it happened that he lectured publicly on Rambam's laws of Kiddush Hachodesh [much of which deals with complex astronomical calculations relative to the projected appearance of the new moon, etc.]. The pre-eminent Torah scholars who were present at that time in the study hall were utterly overwhelmed.

מאמר שני מאורות מרבי יצחק אייזיק
הלוי עפשטיין (ר' אייזיק האמילער)

Letter #1

To my honorable, dear friend and colleague... Rabbi Tzvi Hirsh HaLevi Peychin,

... The (Alter) Rebbe of Liadi is knowledgeable in all fields of wisdom. His familiarity with astronomy is apparent from his Shulchan Aruch regarding the laws of prayer. From the section of his Siddur regarding the onset of Shabbos, one can appreciate his deep understanding of astronomy and geometry. Concerning medicine and healing, I heard how profound the Rebbe's wisdom in

this area is from the famous doctor Yeshaya of Droya, in addition to his knowledge of algebra and countless other subjects too numerous to transcribe...

Yitzchok Isaac HaLevi Epstein

Letter #2

To my honorable, dear friend and colleague... Rabbi Tzvi Hirsh HaLevi Peychin,

I have been reflecting on the letter I sent you dated Wednesday, the 24th of Iyar, and I was afraid that you would suspect me of exaggerating, G-d forbid, so please let me clarify.

Regarding that which I wrote in the name of the famous doctor Yeshaya of Droya (the author of a Hebrew medical book) concerning the profound wisdom of the (Alter) Rebbe of Liadi in the area of medicine and healing, I never meant to imply that he was a doctor. He never studied the names of diseases or their remedies. Rather, when Yeshaya would relate a teaching in the field of medicine to the (Alter) Rebbe, the Rebbe would in turn reply with one novel insight which would help to illuminate and deepen Yeshaya's understanding of many other concepts in medicine. This happened very often. (Yeshaya) also mentioned that he heard from the (Alter) Rebbe that the liquid between the joints, which is comprised of fatty deposits, contain a variety of powers and abilities, depending on the location of the joint. The (Alter) Rebbe mentioned that he knew this to be true from his study of Kabbalah. (Yeshaya subsequently) investigated the matter, and discovered that the (Alter) Rebbe's theory was indeed accurate.

Now, concerning what I wrote about his knowledge of algebra, it's not as if he learned it or delved into it. As a matter of fact, we heard that there was an algebra genius who lived in Liadi who once visited the (Alter) Rebbe in order to show off his wisdom in algebra and geometry after hearing about the (Alter) Rebbe's expertise in these fields, as I mentioned in my previous letter. The

(Alter) Rebbe told the algebra expert: "I heard that you are an algebra genius. I never learned it. Would you mind sharing algebra's underlying principles with me?" So the man did. The next day, the scholar revisited the (Alter) Rebbe,

and the Rebbe related to him new insights in algebra and in astronomy based on algebraic equations and computations. When the scholar exited the (Alter) Rebbe's room, and entered the courtyard, he was unable to contain himself, and to the crowd of onlookers he exclaimed, "Gevald! A mind like (the Rebbe's) I never encountered. From the few algebra principles that I laid out for the Rebbe, he was able to produce novel insights in one day, that would take the greatest mathematics scholars a very long time to drum up...

Yitzchok Isaac HaLevi Epstein

THE ALTER REBBE: *A Biography*

כרם חב"ד – כרך ד', ח"א

(The editor of Kerem Chabad (?) writes: "The Chassid, Rabbi Eliyahu Meshulovin brought the following manuscript with him out of Russia, and I, in turn, copied it down. It is not clear who wrote it, but it seems that the author is a grandson of the Rebbe Maharash, and that it was written after Rebbetzin Rivkah passed away [on the 13th of Shevat, 5674.]

Aside for the Previous Rebbe, the Rebbe Maharash had an additional grandson – Rabbi Yisroel DovBer, the son of Rabbi Menachem Mendel (the son of Rabbi Shmuel, the Rebbe Maharash). He was born in the summer of 5664 [refer to Igros Kodesh of the Rebbe Rashab, vol. 4, pg.61]. After his mother passed away, his grandmother, Rebbetzin Rivkah raised him, and after [his grandmother passed away], the Rebbe Rashab raised him [refer to Igros Kodesh of the Rebbe Rashab, vol. 2, pg. 902]. Perhaps he was also a gifted writer, and he had recorded things he had heard as a child, and that is why there are several discrepancies with other manuscripts.

We have taken the liberty of recording additional stories which are definitely not from the Rebbe's manuscripts.)

(Rabbi Mordechai Schusterman, in his biography "L'Ma'an Yeidu... Banim Yivaleidu" writes that he copied the following from the Bachur, the Tamim, Moshe HaLevi Gurewitz, may Hashem avenge his blood, but Kerem Chabad went ahead and published it before he had a chance to.)

The Rebbe, the mightiest of Gaonim, and the one who brings glory to them, the founder of Chabad Chassidus, the one who embodies wisdom and understanding, the Rebbe, Rabbi Schneur Zalman, the son of Rabbi Baruch, was born in the year 5507, and passed away on the 24th of Tevet, 5573. (He lived until the age of 66.)

[Apparently, there was a time that people thought that the Alter Rebbe was born in the year 5707. In truth, he was born in the year 5505. Refer to Beis Rebbe (Hebrew) vol. 1, Chapter 1, pg. 1; Kovetz Yagdil Torah, N.Y., vol. 52,

pg. 187. There was even confusion concerning the month of his birth. Refer to the Previous Rebbe's notes, published in Biton Chabad, vol. 38-39, page 36, chapter 4 (where the Previous Rebbe writes that the Alter Rebbe was born in the month of Kislev. But as we know, the Previous Rebbe writes in numerous places that the Alter Rebbe's birth was [on the 18th of] the month of Elul. ed.) (I'm in doubt whether the correct year of 5505 which is documented in Biton Chabad is recorded in the original manuscript which they copied from.) Based on the Alter Rebbe's personal testimony from his first incarceration (in the Peter Paul fortress, and his interrogation in Taine Sovet), the year of his birth is ambiguous, because he always uses the term "approximately" when referring to years and dates. However, based on the interrogation which took place during the Alter Rebbe's second arrest, in the year 5561, the Alter Rebbe was 52 years old, which would place his birth circa 5509!]

(The Alter Rebbe was) the chief protégé of the Maggid of Mezritch in Nigleh and Chassidus and his right hand man. It was he (the Alter Rebbe) who was chosen to compile and write the (Rav's) Shulchan Aruch. The Alter Rebbe learned together with the Maggid's son, "the holy Malach" (Rabbi Avraham). He was exalted above all the Maggid's disciples, and even the Maggid's holy colleagues.

The Alter Rebbe's compositions: In Nigleh – the Shulchan Aruch, and responsa; in Chassidus – Tanya, Sha'ar HaYichud, Torah Or, Likutei Torah, Siddur, Biurei HaZohar, (and Igeres HaTeshuvah). His letters – some were published, while others were not. Many of his Chassidic discourses were not published, and remained in manuscript form in the possession of his son, (the Mittler Rebbe), his disciples, and his brother (Rabbi Yehudah Leib), the Mahari"l.

The Alter Rebbe's children: His son, Rabbi Chaim Avraham; his daughter, Devorah Leah; his daughter Freida; his son, the Mittler Rebbe, Rabbi DovBer; and his son, Rabbi Moshe.

[It is not clear why Rabbi Chaim Avraham precedes the Mittler Rebbe in this chronology, and why Rebbetzin Rachel is omitted.]

The Alter Rebbe's places of residence: To begin with, the Alter Rebbe lived in the city of Liozhna, in Vitebsk County; and from circa 5561, following the Al-

ter Rebbe's release from his second incarceration, he resided in the city of Liadi, in Mohilev County; He was interred in the city of Haditch, in Poltava County.

The Alter Rebbe is the patriarch of the distinguished regal (Schneerson) family of the Jewish people in our country of Russia. It has made a name for itself from one end of the earth to the other, and is held in high esteem and awe as Chabad Rebbe's. This is the Alter Rebbe who has injected G-dly light throughout the Chassidic leadership. His Torah is supported, and his directives are adhered to, in all generations.

The Alter Rebbe's Rabbinical ordinances: The crystallization of the prayer format, and (the publication of a new) Siddur (based on the Nusach of the Arizal); the use of finely-honed steel knives, sharpened on both ends, for ritual slaughter (instead of the relatively blunt, wrought iron ones used up until that point); the introduction of the warm Mikvah.

The Alter Rebbe's pedigree: The details of his parent's ancestry are ambiguous. I have done extensive research in this area, but my efforts have been fruitless. Unfortunately, I still don't have a clear picture of the details of the Alter Rebbe's lineage. Here is what I do know to be factual (?!). Rabbi Baruch, the father of the Alter Rebbe, lived in the city of Prague, and generally speaking, he was an incredible person. He was very unassuming, and no one knew him intimately. (Rabbi Baruch's wife) gave birth to the Alter Rebbe in (Rabbi Baruch's) old age, and when the Alter Rebbe turned 3 years old, (Rabbi Baruch) brought him to our country. [From other sources, it is apparent that the Alter Rebbe was the eldest child, and that he was born in Liozhna, or its environs. This is also clear from the Alter Rebbe's testimony from his first incarceration, when he testified that "I was born in Liozhna", as well as his testimony from his second imprisonment.] When the Alter Rebbe was 6 years old, he was sent to be tutored by Rabbi Yissachar Ber, the Maggid of Lubavitch. (Rabbi Yissachar Ber eventually became a Chassid of [his former student,] the Alter Rebbe!) The Alter Rebbe studied under the tutelage of Rabbi Yissachar Ber until he was 12 years old. [It is written in Beis Rebbe (Hebrew), vol.1, chapter 1, pg. 2, that the Alter Rebbe began learning under the tutelage of Rabbi Yissachar Ber of Lubavitch from the age of 12.]

After Rabbi Baruch's youngest son, the Alter Rebbe (?), was born, and his other sons were already living on their own, Rabbi Baruch began to wander from city

to city incognito, in a state of self-imposed exile.

Apparently, he experienced longevity, and it is told that he visited the Alter Rebbe on numerous occasions, even after he became Rebbe. Even then, Rabbi Baruch didn't want anyone to find out who he was, and he didn't allow his son, the Alter Rebbe, to reveal his (Rabbi Baruch's) identity to anyone. Only on one occasion, when the Alter Rebbe pressed him, did Rabbi Baruch agree to reveal himself. He would only disclose his identity to family members, and to a handful of the Alter Rebbe's outstanding disciples, on the condition that the Alter Rebbe not change his seat (in deference to his father), nor refrain from teaching words of Torah. This proviso was stipulated by Rabbi Baruch before his arrival (in Liozhna).

The Chassid, Rabbi Pinchos (Schick) Reizes, and the Chassid Rabbi Moshe Vilenker were fortunate to have seen the Alter Rebbe's father, and to hear words of Torah from him behind closed doors. It was their understanding that (Rabbi Baruch) was one of the hidden (Tzaddikim), and a Chassid of the Baal Shem Tov. (Rabbi Baruch) privately related brilliant Torah concepts, albeit in a concise manner (to Rabbi Pinchas and Rabbi Moshe), and he swore them to secrecy.

About two days later, Rabbi Baruch unexpectedly disappeared. This troubled the aforementioned Chassidim greatly, because they had already begun to develop a relationship with him, and they were hoping to find favor in his eyes, and that he would begin teaching them certain esoteric portions of Torah. Rabbi Moshe Vilenker was especially disturbed, because he (Rabbi Moshe) was very talented, and he was extremely proficient in Jewish philosophy and he was a deep thinker. He was one of the few people that the Alter Rebbe was able to confide in, as a source of solace, whenever a political controversy was brewing within (the Chassidic camp i.e. several of the Alter Rebbe's colleagues, disciples of the Maggid of Mezritch, who later held court in their respective communities as Chassidic "Polishe" Rebbes, vociferously voiced their opposition to the Alter Rebbe on a number of Jewish theological and practical issues), and without (the Misnagdim from Vilna). The two of them would usually launch into a conversation dealing with very lofty concepts.

It is known that the Alter Rebbe's father enjoyed his visit immensely. He noted that it was difficult to get a sense of his son's remarkable attributes from a dis-

tance, and that he could only appreciate them from up close. Witnessing his son's qualities in person, only served to reaffirm that which he considered to be true and self-evident, even prior to the Alter Rebbe's birth. Not only has that which had been promised to him been fulfilled, but he (Rabbi Baruch) has even merited to witness the Alter Rebbe's disciples, who were Tzaddikim in their own right. Rabbi Baruch's comments were enigmatic. What was reaffirmed? What did he know prior to the Alter Rebbe's birth? What was the promise? Who promised, and how?

The Chassidim (of the Alter Rebbe) were aware that the soul of the Baal Shem Tov ascended (to the heavenly chambers in Gan Eden) in the year 5507. The Baal Shem Tov wrote that at the time he was in heaven, he perceived a new Neshomah making its descent into a body. That corresponded to the time that the Alter Rebbe was born. Putting "two and two together", the Chassidim realized that the Alter Rebbe's father was a Chassid of the Baal Shem Tov, and it was he (the Baal Shem Tov) who had promised (Rabbi Baruch) such a (remarkable son. Now, they also understood) that the Baal Shem Tov had undoubtedly foretold everything that would transpire in the Alter Rebbe's life. It did not at all come as a shock that the Baal Shem Tov had the power to predict the future, as explained in the Chassidic discourse... concerning the time... [Most probably, this refers to the discourse Ha'amanas Elokus of the Tzemach Tzedek, printed in Sefer Derech Mitzvosecho, pg. 59. Refer to the Chassidic discourse entitled "Sadin Os'sah", 5565 (printed in Sefer Ma'amarei Admo"r Hazaken, 5565, pg. 321, 330), and Biur HaZohar, Parshas Terumah of that year, (printed in Biurei HaZohar of the Tzemach Tzedek, pg.258). Refer also to a document transcribed from a manuscript printed in the addendum to the Sefer Shivchei HeBesht, Yerushalayim 5742, pg. 257.]

The Alter Rebbe's father (ultimately) settled in one location. At first he made his home in a local synagogue, along with the other local paupers, and he was supported (from the communal coffers). One of the congregants of the synagogue pressed him to board with him. He promised to supply him with all of his material needs, and to provide a room specifically for him. Eventually, Rabbi Baruch acquiesced. Now, the occupation of Rabbi Baruch's host was similar to that of most Jews in that era, namely, the distillation of whiskey. On average, one large measure contained 20 bottles. (From those 20), one could produce 10 or 12 bottles of spirits. With Rabbi Baruch's arrival, a blessing rested on

the house of his host, and his whiskey production increased. In addition, his hostess had been ill for a number of years, and the couple was childless, as well. After Rabbi Baruch's arrival, his hostess recovered from her illness, and became pregnant, as well. When she realized that she was pregnant, the hostess said to her husband: "You should know that our guest is a G-dly man. Why should we not inquire into his background?" The host began probing into (Rabbi Baruch's) background, but Rabbi Baruch remained tight-lipped, and threatened to leave. The host and the members of his household were visibly upset, and they begged Rabbi Baruch to stay, and he finally acquiesced. Not long afterwards, he (Rabbi Baruch) grew very weak.

Rabbi Baruch's host and family felt that Hashem's blessing was due to Rabbi Baruch (his righteousness). Since his arrival, the host's business had become more profitable, and, to top it off, the hostess's health improved dramatically, and she even became pregnant. If (Rabbi Baruch) were to leave, most definitely the blessings would leave, as well! The Alter Rebbe's father responded: "Quite the contrary! Do you believe that the blessings are due to me? Hashem stands by the side and blesses all those who invite guests on a regular basis, even when they find themselves in dire circumstances."

Before (Rabbi Baruch) passed away, members of the Jewish Burial Society, as well as his host, were summoned to attend to him. They asked him what his name was, if he had any children, and where they lived, so that they could be informed (of their father's passing). He answered that he only wants the words 'Baruch is buried here' inscribed on his headstone. "Yes, I do have children", Rabbi Baruch added. "One of my sons will know that I have passed on, without even being informed by anyone. He will relay the sad tidings to his brothers." (Rabbi Baruch) requested the men to leave the room, as he didn't want anyone to be present when he would return his soul to his maker. Although they were perplexed by his request, they followed his wishes, and left the room. A short while later, they discovered him lying in bed – his pure soul had already departed. The Burial Society fulfilled (Rabbi Baruch's) request with regard to his Taharah (purification) and the mounting of his headstone.

The date of his passing is unknown, but it must have been during the latter years of the Alter Rebbe's leadership. After all, none of the children of the Alter Rebbe carried the name (Baruch) after the Alter Rebbe's father, because (Rabbi Baruch) was still alive. The first ones to be called Baruch were the Mit-

tlar Rebbe's son, and the Tzemach Tzedek's eldest son, Rabbi Baruch Shalom. [Compare this story to the introduction to Igeres Kodesh, pgs. 9-10]

When the Rebbe Maharash traveled abroad in the year 5619 (5621?), he decided to travel to Prague. Based on stories he heard from his father, the Tzemach Tzedek, and his (great) uncle, Rabbi Chaim Avraham, the Rebbe Maharash conducted research in various places abroad. He subsequently discovered that Rabbi Baruch's lineage could be traced back to Rashi, and Rashi's pedigree could be traced back to Rabbi Yochanan HaSandler (the cobbler) and to King David himself! The Tzemach Tzedek was amazed at Rabbi Baruch's diligence in obtaining a manuscript documenting his family tree back to the Maharal of Prague. The Rebbe Maharash kept this document in a secret place, along with selected stories that he recorded concerning his procurement of this document. Unfortunately, there was a conflagration (in Lubavitch) in Elul, 5628, and the house of my grandfather (the Rebbe Maharash) was burned. My grandmother, Rebbetzin (Rivkah) was the only adult home at the time, because that month, my grandfather, the Rebbe Maharash, had traveled abroad. Rebbetzin Rivkah panicked, and amidst the ensuing chaos, she only managed to rescue the young children. But the holy manuscripts, antique Seforim, as well as all of the household items, furniture, etc., perished in the flames. The drawing table of my grandfather, the Rebbe Maharash, was also burned. This table had a variety of secret compartments, and housed important handwritten manuscripts of the Tzemach Tzedek, as well as the Alter Rebbe's family tree. (These too were burned. I heard this from my grandmother, Rebbetzin Rivkah, of blessed memory.) [Compare this entire story with the one recorded in Beis Rebbe, vol. 1, page 54.]

The Alter Rebbe's education: We don't know much about the Alter Rebbe's formal education. We have only heard several stories in this regard. The Alter Rebbe loved solitude, even at the age of 3. A favorite maxim of his was, "I fear no man, only Hashem Himself." When he was 6 years old, he traveled to study under the tutelage of Rabbi Yissachar DovBer, the Maggid of Lubavitch, who put his heart and soul into (the Alter Rebbe's) education. To teach students (the Alter Rebbe's) age was what (Rabbi Yissachar DovBer) did for a living. But he recognized that the Alter Rebbe was a gifted youth, and it would be to his advantage to work overtime with him. When the Alter Rebbe was 8 years old, he was proficient in all of the six orders of Mishnayot by heart, including their

content, as well as several Tractates of the Talmud. When he was 10 years old, he was proficient in most of the six orders of the Talmud.

(The Alter Rebbe) told his son, the Mittler Rebbe that when he was 3 years old, he discovered the truth, that Hashem is true, and that there is no reality aside for Him. When he was ten years old, he realized that many of the world's wisdoms could be found in the Torah. When he was 13 years old, he was proficient in the entire Talmud, as well as Poskim (Jewish legal authorities), and he even studied Kabbalah. He found (Kabbalah) to be very pleasant and intriguing. In the log book of the Jewish Burial Society of Liozhna, it was recorded that the Alter Rebbe was designated with the titled of "Rav Tanna Hu, U'Palig". It is not known how the Alter Rebbe arrived in the city of Liozhna, nor the purpose of his settling there. When he was 15 years old, he became engaged to Rebbetzin Sterna (Segal). (The Alter Rebbe) told his grandson, the Tzemach Tzedek, that when he was 9 years old, he was already considered a "Masmid" (extremely studious), and he especially loved learning Tosefos, and he even began thinking in the same vein as the Tosefists. He would learn one Blatt (page) in the course of one winter night, and when he would finish the piece of Gemorah, he would learn the Tosefot. He often discovered that in those Tractates that he was proficient in, he would ask the very same questions as asked by the Tosefists, and he would come to the same conclusions as them. There were other instances when his opinions were not in consonance with the Tosefists, but (the Alter Rebbe) would still hold his ground. Those instances later served as the foundation for his Kuntres Achron to the Shulchan Aruch (HaRav).

When the Alter Rebbe became engaged, his prospective father-in-law (Rabbi Yehudah Leib Segal) requested that he visit Vitebsk. (Rabbi Segal) engaged (the Alter Rebbe) in a Torah discussion, and he heard many novel scientific ideas (from the Alter Rebbe). There was a sundial in their city, which didn't operate between the hours of 4:30 P.M. and 5:00 P.M., although it was sunny outside. None of the local scientists were able to solve the mystery. When the Alter Rebbe was residing at his father-in-law's house, he was asked to come and take a look at the sundial. After examining it for a while, he said that in his opinion, several verst away, in the direction he pointed to, was a tall hill, with tall trees atop the hill which obstruct the sun's rays from shining. After voicing his opinion, people were sent to scour that locale, and sure enough, they discovered a hill with tall trees growing atop it.

After chopping down the trees, the sundial once again worked between the hours of 4:30 and 5:00 P.M. The scholars and scientists were amazed at how his theory proved to be correct. His brilliance became the chief topic of conversation among the scientists, academicians and intellectual elite. In addition, he was lauded for his scholarship and reclusiveness. When the Alter Rebbe heard that this incident caused an uproar (and that people were singing his praises), he commented that there is actually a well-known section of the Talmud, which states that at noon time, the sun is directly overhead. But an hour before and an hour after noon, although the sun is relatively high up in the sky, and logic dictates that nothing should obfuscate its rays, nevertheless, the opposite is true. Only at noon time is the sun directly overhead, but before and after noon, things can obstruct (its rays).

The Alter Rebbe's study regimen: A favorite aphorism of the Alter Rebbe is, "A winter night and a summer day, is an entire year". [In Sefer HaSichos, 5696 – 5700 (Kehot, 5749, pg. 199), this quote is attributed to the Rebbe Rashab, but in HaYom Yom (the 17th of Cheshvan), a portion of the Sichah was recorded, and it is written clearly that the Rashab said it in the name of the Alter Rebbe.] He made it a habit to learn no less than four hours consecutively; three hours consecutively; and eight hours consecutively. These time periods represented the daily study sessions which he adhered to on a daily basis, beginning from the day he resolved to go to Mezritch, until the first time that he actually traveled to the Maggid of Mezritch.

His study of Nigleh for 3 hours a day incorporated rapidly reviewing the Talmud, Poskim (Jewish legal authorities), and responsa; for 8 hours a day he would study Talmud in-depth; and for 4 hours he would study Kabbalah and Jewish philosophy. He would alternate days – one day learning in a cursory fashion, and the next day, delving more deeply into his studies. The only exceptions were 1) Friday afternoon; 2) Shabbos day; and 3) Motzoei Shabbos. The Alter Rebbe's schedule was different on those days, but we are not certain exactly what he did. We do know that on Erev Shabbos he would study three major commentaries to the weekly Torah portion in-depth. He would prolong his prayer on Erev Shabbos, and he would study the Zohar to that week's Torah portion. He rarely ate the Friday night meal before 10 or 11 o'clock at night, and occasionally, he wouldn't start the meal until just before midnight. Often times, the Alter Rebbe would say Kiddush and eat the Shabbos meal in the

moonlight, as the candles had already burned out. The Alter Rebbe generally prayed at great length. Obviously, his study of Nigleh on Friday and Shabbos was a bit curtailed, and it was studied in more of a cursory fashion. We are not sure of how (the Alter Rebbe) conducted himself on Motzoei Shabbos. We do know that he did not sleep at all on Thursday night, and on Motzoei Shabbos – he would remain awake an entire night.

Whatever (the Alter Rebbe) studied, even Chumash and Rashi, was studied out loud, with a slight melody. After studying a concept, he would contemplate it in his mind. As the Alter Rebbe told his children, there were subjects which he learned five or six times, and each time he learned them, he thought about it and contemplated it two or three times. He tried to align his thought process with his speech. He would contemplate an idea thoroughly without omitting any details, just as if he were verbally explaining it to someone else. It's not as if he was arranging and organizing in his mind what he was going to speak about; rather, he taught himself to think like he talks, with all the details. As the Alter Rebbe himself confessed, this did not come without great effort. However, becoming accustomed to this method of thinking was beneficial to him in two ways: 1) Whatever he thought about was true (and not a delusion) and organized; and 2) he never forgot anything.

One time, the Alter Rebbe noticed his son, Rabbi Chaim Avraham, and the (Mittler) Rebbe toiling over a particular Tosefos in Tractate Gittin, and the (Mittler) Rebbe complained to his father that... [it is erased here] he explained to him that he was “under the weather”. And (the Alter Rebbe) told him that he learned this Tosefos on his way to Mezritch for the second time. He was 19 years old at the time. It was the third time that he had finished the entire Talmud in-depth. The Alter Rebbe traveled by foot, and while he was washing his cloak in a river in a field, he studied this very same Tosefos. [Refer to Beis Rebbe (Yiddish), Chapter 2, pg. 80, that when he was in Mezritch, he went to wash his only shirt in the river, and while he was doing that, he reviewed the entire Tractate of Bava Metzia.] No obstacles prevented him from learning – neither the strain of the journey, nor his poor health. “Nowadays, however, the youth complain about their health, a thing unheard of in our days.” (The Alter Rebbe) proceeded to explain that Tosefos. He pointed out how they began studying, and what he inferred from the Gemorrah before they studied the Tosefos, and what novel insights he gleaned after studying it. [From page (this

is erased) until this point, I copied the handwritten notes of the Tamim (this is erased, as well). He notes that one of the grandchildren of the Rebbe Maharash was the one who compiled these historical anecdotes. This can be inferred from the fact that he refers to the Tzemach Tzedek and the Rebbe Maharash as “my grandfather, the Rebbe”, on page... (this is erased).] [This is the point until which Rabbi Mordechai Schusterman copied the notes of the Bachur, the Tamim, Moshe HaLevi Gurewitz, may Hashem avenge his blood.]

*(Excerpt from “The Life and Times of the Alter Rebbe”, volume 1,
by Rabbi Mendel Moscowitz, father of the Chosson.)*

מוקדש לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ולזכות

החתן התמים ניסן שיחי'
והכלה המהוללה מרת חי' מושקא שתחי'

מאסקאוויץ

לרגל נישואיהם בשעטומו"צ
יום הבהיר חג הגאולה, כ' כסלו ה'תשע"ג

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' מנחם מענדל וזוגתו מרת רחל שיחיו גורדון
הרה"ת ר' מנחם מענדל וזוגתו מרת חנה שיחיו מאסקאוויץ

וזקניהם

מרת מרים תחי' גורדון

הרה"ת ר' ירחמיאל בנימין הלוי וזוגתו מרת לאה שיחיו קליין

מרת מרים רייזל תחי' נעמאנאוו

התמים ר' אפרים וזוגתו מרת צבי' שיחיו מאסקאוויץ

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' שלום דובער בן הרה"ח הרה"ת ר' יוחנן ע"ה

גורדון

נפטר אחרון של פסח, כ"ב ניסן, ה'תשס"א

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' משה בן הרה"ח הרה"ת ר' ניסן ע"ה

נעמאנאוו

נפטר ט' אייר ה'תשע"ב